

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİM DALI**

**ENGELLİLERDE EGZERSİZ VE SPOR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ İLE ÖZEL EĞİTİM
BÖLÜMÜ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ EĞİTİM İÇERİĞİ AÇISINDAN
İNCELENİP KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİCRET ERDEM ERDOĞAN

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ BİLAL KARAKOÇ

**YALOVA
TEMMUZ, 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİM DALI

ENGELLİLERDE EGZERSİZ VE SPOR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ İLE ÖZEL EĞİTİM
BÖLÜMÜ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ EĞİTİM İÇERİĞİ AÇISINDAN İNCELENİP
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİCRET ERDEM ERDOĞAN
218132057

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ BİLAL KARAKOÇ

YALOVA
TEMMUZ, 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “Engellilerde Egzersiz Ve Spor Eğitimi Bölümü İle Özel Eğitim Bölümü Öğretim Programlarının Eğitim İçeriği Açısından İncelenip Karşılaştırılması” başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

HİCRET ERDEM ERDOĞAN

TEŐEKKÖR

Yüksek lisans eğitimin boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana her zaman destek olan ve doğru yolu gösteren sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi BİLAL KARAKOÇ’a teşekkür ederim. Tezim süresince desteği ve olumlu fikirleri ile daima yanımda olan kıymetli hocam Prof. Dr. BURÇAK KESKİN’e teşekkürü bir borç bilirim. Hayatımın her alanında olduğu gibi tez çalışmamı hazırlarken de her aşamasında bana yardımcı olan sevgili eşim ERTUĞRUL ERDOĞAN’a ayrıca her zaman yanımda olup, benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

Temmuz – 2024

HİCRET ERDEM ERDOĞAN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümü	3
2.1.1. Engellilik tanımı	3
2.1.2. Egzersizin tanımı, önemi ve egzersiz türleri	3
2.1.3. Engellilerde egzersiz bilincinin oluşumu ve gelişimi	4
2.1.4. Engellilerde egzersiz ve beden eğitimi programlarının özellikleri	6
2.1.5. Engelli bireylerde egzersiz ve psikoloji	7
2.1.5.1. Engelli psikolojisi	10
2.1.6. Egzersiz ve beden eğitimi programlarının hedefleri ve içeriği	13
2.1.7. Engelli sporlarının sınıflandırılması	17
2.1.7.1. Güncel paralimpik sporlar	18
2.1.7.2. Teknoloji ve engelli sporları	19
2.1.7.3. Tekerlekli sandalye	20
2.1.7.4. Protez	21
2.1.7.5. Spor giyim	22
2.1.7.6. Engelli çocuklar için spor	23
2.2. Zihinsel Engelli Bireyler Arasında Fiziksel Aktivite	24
2.2.1. Zihinsel engelli bireylerin spor aktiviteleri	25
2.3. Uyarlanmış Beden Eğitimi	27
2.3.1. Engellilerde uyarlanmış beden eğitiminin önemi	27
2.3.2. Uyarlanmış beden eğitiminin kısa tarihçesi	28
2.3.3. Türkiye’de uyarlanmış beden eğitimi	29
2.3.4. Uyarlanmış beden eğitiminin ilk uygulama örnekleri	30
2.3.5. Uyarlanmış beden eğitiminin anlamı	31
2.3.6. Uyarlanmış sporun anlamı	32

2.3.7. Uyarlanmış beden eğitiminde planlama.....	33
2.3.8. Uyarlanmış beden eğitimi için uygunluk	34
2.3.9. Engelli bireyler için beden eğitimi ve spor öğretmenin önemi.....	35
2.3.10. Engelli bireylerin beden eğitimi dersine karşı tutumları.....	36
2.3.11. Engellilerde spor öğretmenliği.....	37
2.4. Özel Eğitim Hizmetleri	37
2.4.1. Özel eğitim.....	37
2.4.2. Özel eğitimin amacı ve ilkeleri	39
2.4.3. Özel eğitimin önemi.....	40
2.4.4. Özel eğitimine gereksinimli çocuk	41
2.5. Türkiye’de Özel Eğitim.....	42
2.5.1. Özel eğitimde farklı çözümler: ÖERHGM'nin hizmet alanları	43
2.5.2. MEB’in özel eğitimle ilgili diğer birimleri.....	45
2.5.3. Özel eğitim ile ilgili diğer kurumlar	46
2.5.4. Özel eğitim türleri	47
2.5.4.1. Eğitim kademelerine göre özel eğitim hizmetleri	47
2.5.4.2. Eğitim türlerine göre özel eğitim hizmetleri	47
2.5.5. Erken çocukluk döneminde özel eğitim hizmetleri	48
2.5.6. Okul öncesi eğitim	49
2.5.7. İlköğretim	50
2.5.8. Ortaöğretim	51
2.5.9. Yükseköğrenim	52
2.6. Özel Eğitim Programlarının Engellilere Karşı Tutumu	52
3. YÖNTEM.....	54
3.1. Çalışma Grubu	54
3.2. Verilerin Toplanması	55
3.3. Verilerin Analizi	55
4. BULGULAR	57
5. TARTIŞMA, SONUÇ ve Öneriler.....	65
KAYNAKLAR.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	71
EKLER	73
EK 1: Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümü lisans Programı	73

ENGELLİLERDE EGZERSİZ VE SPOR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ İLE ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ EĞİTİM İÇERİĞİ AÇISINDAN İNCELENİP KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZET

Engellilik, bireylerin yaşamlarını çeşitli şekillerde etkileyebilen karmaşık bir konudur. Bu tez çalışmasında, engelli bireylerin yaşam kalitelerini artırmak ve topluma tam katılımlarını sağlamak için önemli bir araç olan egzersiz ve spor eğitimi bölümü ile özel eğitim bölümü öğretim programlarının eğitim içeriği açısından incelenip karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu çalışma engelli bireyler için egzersiz ve spor eğitimi bölümü ile özel eğitim bölümü öğretim programlarının karşılaştırılmasını amaçlayan literatür çalışmasıdır. Araştırmanın veri kaynağını eğitim müfredatları, bilimsel çalışmalar, kitaplar, tezler ve raporlar gibi akademik kaynaklar oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Toplanan veriler içerik analizi ve tematik analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Engelli bireylerin fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlayan beden eğitimi ve spor, aynı zamanda rehabilitasyon sürecinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada, engelli bireyler için beden eğitimi ve spor programlarının özellikleri, amaçları ve içeriği detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca, engelli sporlarının sınıflandırılması, engelli çocuklar için sporun önemi, zihinsel engelli bireyler arasında fiziksel aktivitenin yeri gibi konular da incelenmiştir. Özel eğitim hizmetleri, engelli bireylerin eğitimlerine devam edebilmeleri ve topluma kazandırılmaları için büyük önem taşımaktadır. Bu tez çalışmasında, özel eğitimin amacı, ilkeleri ve Türkiye'deki özel eğitim hizmetleri hakkında da bilgi verilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda engelliler için egzersiz ve spor eğitimi ile özel eğitim kurumlarından mezunların beraber çalışmaları engelli bireylerin sahip oldukları özelliklerin korunması, geliştirilmesi, topluma uyum sağlamaları için çok önemli olduğu bundan dolayı beraber çalışmaları gerektiği sonucuna varılmıştır. Engelli bireylerin spor eğitimi ve özel eğitim hizmetlerinden nasıl daha etkili bir şekilde yararlanabilecekleri konusunda da önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Engellilik,Özel eğitim,Egzersiz,Spor,Fiziksel aktivite

EXAMINATION AND COMPARISON OF EXERCISE AND SPORTS EDUCATION DEPARTMENT AND SPECIAL EDUCATION DEPARTMENT TEACHING PROGRAMS IN DISABLED PEOPLE IN TERMS OF EDUCATIONAL CONTENT

ABSTRACT

Disability is a complex issue that can affect individuals' lives in various ways. In this thesis, it is aimed to examine and compare the curriculum of the exercise and sports education department and the special education department, which are important tools for improving the quality of life of disabled individuals and ensuring their full participation in society, in terms of educational content. This study is a literature study that aims to compare the curriculum of the exercise and sports education department and the special education department teaching programs for disabled individuals. The data source of the research consists of academic sources such as educational curricula, scientific studies, books, theses and reports. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the data collection process. The collected data was analyzed using content analysis and thematic analysis methods. Physical education and sports, which contribute to the physical, social and psychological development of disabled individuals, also play an important role in the rehabilitation process. In this study, the characteristics, objectives and content of exercise education and sports programs for disabled individuals were discussed in detail. In addition, topics such as the classification of disabled sports, the importance of sports for disabled children, and the place of physical activity among mentally disabled individuals were examined. Special education services are of great importance for disabled individuals to continue their education and to be integrated into society. In this thesis study, information is also given about the purpose and principles of special education and special education services in Turkey. As a result of this study, it was concluded that the work of graduates of special education institutions with exercise and physical education for the disabled is very important for the protection, development and adaptation of the characteristics of disabled individuals to the society and therefore they should work together. Suggestions were also made on how disabled individuals can benefit from physical education and special education services more effectively.

Keywords: Disability, Special education, Exercise, Sport, Physical activity

1. GİRİŞ

Engellilik, bireyin yaşamının herhangi bir döneminde ortaya çıkabilen, fiziksel, zihinsel, ruhsal veya duyuşal işlevlerindeki kısıtlamaların bir sonucudur. Bu kısıtlamalar, bireyin günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmesini, sosyal etkileşimlerde bulunmasını ve topluma tam katılımını engelleyebilir (Çevik ve Kabasakal, 2013). Engelli bireyler, toplumun ayrılmaz bir parçası olmalarına rağmen, tarih boyunca çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Özellikle sosyal dışlanma, ayrımcılık ve fırsat eşitsizliği gibi sorunlar, engelli bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkilemiştir (Çevik ve Kabasakal, 2013). Ancak son yıllarda, engellilik konusunda farkındalığın artması ve toplumsal duyarlılığın gelişmesiyle birlikte, engelli bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmak ve topluma tam katılımlarını sağlamak için çeşitli alanlarda çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmaların en önemlilerinden biri, engelli bireyler için egzersiz, beden eğitimi ve özel eğitim hizmetlerinin sunulmasıdır.

Engelli bireyler için egzersiz ve beden eğitimi, sadece fiziksel sağlıklarını koruma ve geliştirme amacı taşımaz. Aynı zamanda onların sosyalleşmelerine, özgüvenlerini artırmalarına, psikolojik iyi oluşlarını desteklemelerine ve yaşam kalitelerini yükseltmelerine de yardımcı olur (Eripek, 2009). Engelli bireyler, beden eğitimi ve spor sayesinde fiziksel sınırlamalarını aşabilir, yeni beceriler kazanabilir ve sosyal çevrelerini genişletebilirler. Özellikle çocuklar ve gençler için egzersiz, sağlıklı büyüme ve gelişme için kritik öneme sahiptir (Eripek, 2009). Düzenli fiziksel aktivite, engelli çocukların obezite, kalp hastalıkları ve diyabet gibi kronik hastalıklara yakalanma riskini azaltır. Ayrıca, postüral bozuklukların düzeltilmesine, kas kuvvetinin artırılmasına ve eklem hareket açıklığının korunmasına yardımcı olur. Yetişkinler için ise egzersiz, kronik hastalıkların yönetilmesinde, fiziksel fonksiyonların korunmasında ve yaşam kalitesinin artırılmasında önemli bir rol oynar. Beden eğitimi ve spor, engelli bireylerin sosyalleşmelerine ve topluma entegre olmalarına da yardımcı olur. Takım sporları ve grup aktiviteleri, engelli bireylerin sosyal becerilerini geliştirmelerine ve diğer bireylerle anlamlı ilişkiler kurmalarına olanak sağlar. Spor, engelli bireylere kendilerini ifade etme, başarı duygusu yaşama ve sosyal kabul görme fırsatı sunar. Bu da onların benlik saygılarını artırır ve depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olur (Hekim, 2014). Engelli bireyler için beden eğitimi ve spor, fiziksel ve zihinsel rehabilitasyon sürecinin de önemli bir parçasıdır. Özellikle fiziksel engelli bireyler için egzersiz, kas gücünü ve esnekliği artırarak hareket kabiliyetini iyileştirir ve ağrıyı azaltır (Hekim, 2014). Zihinsel engelli bireyler için ise egzersiz, bilişsel fonksiyonları geliştirmeye ve davranış sorunlarını azaltmaya yardımcı

olabilir. Beden eğitimi ve spor, engelli bireylerin rehabilitasyon sürecinde motivasyonlarını artırır, tedaviye uyumlarını sağlar ve yaşam kalitelerini yükseltir.

Amaç

Bu tez çalışmasında, engelli bireylerin yaşam kalitelerini artırmak ve topluma tam katılımlarını sağlamak için önemli bir araç olan egzersiz ve spor eğitimi bölümü ile özel eğitim bölümü öğretim programlarının eğitim içeriği açısından incelenip karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu çalışma ile engelli bireylerin yaşam kalitelerinin artırılmasına yönelik sonuçların faydalı olacağı düşünülmektedir.

Hipotezler

- 1- Engelli bireylerin yaşam kalitelerini artırmak ve topluma tam katılımlarını sağlamak için egzersiz ve beden eğitimi bölümü ile özel eğitim bölümü öğretim programlarından mezun olan bireyler beraber çalışmalıdır.
- 2- Engelli bireylerin fiziksel uygunluklarının korunması geliştirilmesi için egzersiz ve beden eğitimi bölümü mezunları ile çalışmalıdırlar.
- 3- Engelli bireylerin bireysel gelişimleri açısından özel eğitim bölümü alanında uzman kişilerden eğitim almalılardır
- 4- Engelli bireylerin sosyal gelişimleri açısından egzersiz ve spor aktiviteleri katılmaları önemlidir.
- 5- Özel eğitim programları engellilerde kişiye özel yaklaşımlar sağlamaktadır.
- 6- Egzersiz ve spor eğitimi bölümü ile özel eğitim bölümü öğretim programlarının engellilere katkı sunma konusunda güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır.

Önemi

Engelli bireylerin yaşam kalitelerinin artması, sunulan imkanların artması toplum açısından da çok önemlidir, bundan dolayı engelli bireylere sunulacak imkanlarda en önemli unsur olan yetişmiş uzaman faktörü olmasından dolayı bu çalışmanın incelenmesi, tartışılması, sonuçlara ulaşılması açısından önemlidir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Engellilerde Egzersiz Ve Spor Eğitimi Bölümü

2.1.1. Engellilik Tanımı

Engellilik, bireyin doğuştan veya sonradan kazanılmış bir durum sonucunda, günlük yaşam aktivitelerini tam veya kısmen yerine getiremediği bir durumdur. Bu durum, fiziksel, zihinsel, duyuşsal veya bilişsel işlevlerde bozulmalara yol açabilir ve bireyin sosyal hayata katılımını sınırlayabilir. Engellilik, her yaştan ve cinsiyetten insanı etkileyebilecek bir durumdur ve dünyada yaklaşık 1 milyar insanın engelli olduğu tahmin edilmektedir. Egzersiz ve spor engelli bireyler için de son derece önemlidir. Düzenli egzersiz yapmak, engelli bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlığını geliştirmelerine, kas ve kemik güçlerini artırmalarına, denge ve koordinasyonlarını geliştirmelerine ve günlük yaşam aktivitelerini daha kolay yerine getirebilmelerine yardımcı olur. Ayrıca, egzersiz yapmak, engelli bireylerin özgüvenlerini ve benlik saygılarını da artırabilir ve sosyalleşmelerine imkân sağlayabilir (Altun, 2010).

2.1.2. Egzersizin tanımı, önemi ve egzersiz türleri

Egzersiz, planlı, yapılandırılmış ve tekrarlanan fiziksel aktiviteler bütünüdür (Doğan ve Çitil, 2011). Temel amacı, fiziksel uygunluğu artırmak veya korumak, sağlığı iyileştirmek ve yaşam kalitesini yükseltmektir. Egzersiz, sadece spor salonunda yapılan aktiviteleri değil, aynı zamanda günlük yaşamda yapılan hareketleri de kapsar. Yürüyüş, koşu, yüzme, bisiklete binme, dans etme, bahçe işleri, ev temizliği gibi birçok aktivite egzersiz olarak kabul edilebilir.

Egzersizin insan sağlığı üzerindeki olumlu etkileri sayısızdır. Düzenli egzersiz yapmak, hem fiziksel hem de zihinsel sağlığı korumanın ve geliştirmenin en etkili yollarından biridir. Egzersiz, kalp ve damar sağlığını korur. Kalp atış hızını ve kan basıncını düzenler, kolesterol seviyelerini iyileştirir ve kan dolaşımını artırır. Bu sayede kalp krizi, felç ve diğer kalp hastalıkları riski azalır. Egzersiz, kasları güçlendirir, kemik yoğunluğunu artırır ve eklem esnekliğini korur. Bu da osteoporoz, kas kaybı ve eklem ağrıları gibi sorunları önlemeye yardımcı olur. Egzersiz, metabolizmayı hızlandırır ve kalori yakımını artırır. Bu da kilo kontrolüne yardımcı olur ve obezite riskini azaltır. Düzenli egzersiz, bağışıklık sistemini güçlendirir ve vücudun enfeksiyonlara karşı direncini artırır. Egzersiz, enerji seviyesini yükseltir ve yorgunluğu azaltır. Egzersiz, uyku kalitesini artırır ve uykusuzluk sorununu azaltır. Egzersiz, tip 2 diyabet, bazı kanser türleri, yüksek tansiyon, yüksek kolesterol ve metabolik sendrom gibi kronik hastalıkların gelişme riskini azaltır. Egzersiz, stres hormonlarının

seviyesini düşürür ve endorfin adı verilen mutluluk hormonlarının salgılanmasını sağlar. Bu da stresi azaltır, rahatlama sağlar ve genel ruh halini iyileştirir. Düzenli egzersiz, anksiyete ve depresyon belirtilerini azaltmaya yardımcı olur. Hatta bazı durumlarda, ilaç tedavisi kadar etkili olabilir. Egzersiz, beyin fonksiyonlarını geliştirir, hafızayı güçlendirir, öğrenme ve odaklanma becerilerini artırır. Ayrıca Alzheimer ve diğer demans türleri gibi nörodejeneratif hastalıkların riskini azaltır. Egzersiz yapmak, vücut imajını iyileştirir, özgüveni artırır ve genel olarak daha iyi hissetmeye yardımcı olur (Hekim, 2014).

Egzersizler, farklı amaçlara hizmet eden çeşitli türlerde olabilir:

Aerobik Egzersizler: Kalp atış hızını ve solunum hızını artıran egzersizlerdir. Kardiyovasküler sağlığı iyileştirir, kalori yakımını artırır ve kilo kontrolüne yardımcı olur. Yürüyüş, koşu, yüzmeye, bisiklete binme ve dans etme gibi aktiviteler aerobik egzersizlere örnektir.

Kuvvet Egzersizleri: Kasları güçlendirmeye ve dayanıklılığı artırmaya yönelik egzersizlerdir. Ağırlık kaldırma, direnç bandı kullanma ve vücut ağırlığıyla yapılan egzersizler bu kategoriye girer.

Esneklik Egzersizleri: Eklemelerin hareket açıklığını artırmaya ve kasları esnetmeye yönelik egzersizlerdir. Yoga, pilates ve germe hareketleri esneklik egzersizlerine örnektir.

Denge Egzersizleri: Denge ve koordinasyonu geliştirmeye yönelik egzersizlerdir. Tai chi, yoga ve bazı denge tahtası egzersizleri bu kategoriye girer.

Egzersiz programı oluştururken yaş, sağlık durumu, fiziksel uygunluk seviyesi ve kişisel hedefler dikkate alınmalıdır. Bir uzmandan yardım almak, uygun bir egzersiz programı oluşturmak ve egzersizleri doğru şekilde yapmak için önemlidir. Egzersiz, sağlıklı bir yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır. Düzenli egzersiz yapmak, fiziksel ve zihinsel sağlığı korur, yaşam kalitesini artırır ve daha uzun, daha sağlıklı bir yaşam sürmeye yardımcı olur (Hekim, 2014).

2.1.3. Engellilerde egzersiz bilincinin oluşumu ve gelişimi

20. yüzyıldan önce engelli bireyler sıklıkla toplumun üretken olmayan üyeleri olarak görülüyordu ve sıklıkla kendi başlarının çaresine bakmak zorunda bırakılıyordu. En güçlü olanın hayatta kalması kavramı, bebek öldürmeyi ve ihmali haklı çıkarmak için kullanıldı. Bölgesel ve dünya çapındaki çatışmalardan sağ kalan çok sayıda insan, organize engelli sporlarının bir kavram olarak yaratılmasını teşvik etmek için gerekli sosyal reform için büyük bir itici güç gibi görünüyor. Engellilere yönelik resmi programların kökeni, sağlıklar için ilk spor programlarının Berlin'de başlatıldığı 1888 yılına kadar uzanabilir. Gerçek sağır olimpiyatları

1922'de düzenlendi. Fiziksel engellilere yönelik sporlar, İngiltere'de beyin cerrahı ve Stoke Mandeville Hastanesi'nde omurilik yaralanması programının yöneticisi olan Dr. Ludwig Guttman tarafından II. Dünya Savaşı sırasında tanıtıldı. Bu programdaki klinisyenler, rehabilitasyon programlarındakiler arasında rekabete dönüşen iyileşme sürecinin bir parçası olarak fiziksel aktiviteyi kullandılar (Craig, 1991).

1948'de Olimpiyatlar Londra'da açılırken, Dr. Guttman ilk Stoke Mandeville Oyunlarını tanıttı. Hollandalıların 1952'de yarışmak üzere bir takım göndermesiyle oyunlar uluslararası bir tat kazandı ve böylece Uluslararası Stoke Mandeville oyunları doğdu. Bu oyunlar günümüzde de oynanmaktadır. Engelli sporcular için uluslararası bir rekabet ortamına duyulan ihtiyacın farkına varılması amacıyla, Paralimpik adı verilen Olimpiyat tarzı etkinlikler ilk kez 1960 yılında Roma'da düzenlendi. 23 ülkeden 400 felçli sporcu hazır bulundu ve 8 spor dalında yarıştı (Fernandez ve diğ., 2003).

Birden fazla engelli grubu dâhil etme ihtiyacı ortaya çıktı ve 1964 yılında yalnızca omurilik yaralanmalı (SCI) sporcuları değil aynı zamanda kör, ampute ve hareket bozukluğu olan sporcuları da kapsayacak şekilde Uluslararası Engelliler Spor Örgütü kuruldu. 1976 Olimpiyat Oyunları, birden fazla engelliliği tek bir yarışmada birleştiren ilk resmi oyundu. Bu aynı zamanda İsveç'te ilk kış Paralimpik etkinliklerinin düzenlendiği yıldır.

Paralimpik Oyunları her zaman Olimpiyatlarla aynı şehirde yapıldı, ancak Seul 1988 ve Albertville 1992'ye kadar aynı mekânlara dâhil edilmedi. Son birkaç on yılda Paralimpik oyunlar elit düzeyde bir rekabete dönüştü. Pekin'de düzenlenen son oyunlara 147 ülkeden 4000 sporcu katıldı. 12 gün süren yarışma boyunca bu yüksek eğitilmiş sporcular tarafından 279 dünya rekoru kırıldı. Bir sonraki Paralimpik etkinlikleri Londra'da düzenlenecek ve büyük bir katılımcı grubunun son yıllarda askeri operasyonlarda yaralanan genç yetişkinlerden gelmesi bekleniyor (Mumcu, 2018).

1984'ten önce, genç yaştaki sporcular yalnızca yetişkinlere yönelik salonlarda yarışabiliyordu ve bu da onları genellikle önemli bir dezavantajlı duruma düşürüyordu. Ancak aynı yıl içinde, genç engelli sporculara akranlarıyla gerçekten rekabet edebilecekleri bir mekân sağlamak amacıyla ilk ABD genç tekerlekli sandalye sporları buluşması Delaware'de düzenlendi. Etkinlik o zamandan beri her yıl düzenleniyor ve tüm engellilerin ihtiyaçlarını karşılamak için Paralimpik hareketine benzer çok engellili bir etkinliğe dönüştü. Engelli grupları yalnızca tekerlekli sandalyeli sporcuları değil aynı zamanda ampütasyonlu, serebral palsili (CP), görme engelli ve les autre (diğer engelliliklerin bir karışımı) olan çocukları/ergenleri de içerir. Sporcular sadece engellilik durumuna göre değil aynı zamanda yaşa göre de

sınıflandırılmaktadır. Engelli çocukların/ergenlerin sporda rekabet etme fırsatları, dünya genelinde sporla ilgili çeşitli yönetim organlarının gençlik programları geliştirmesiyle birlikte artmıştır. Basketbolda artık gençlik turnuvalarının yanı sıra üniversite düzeyinde turnuvalar da var (Konar ve Yıldırım, 2012).

Günümüzde, pek çok spor organizasyonu, engelli sporcuların her yaş grubunda yer almasını destekleyen bir anlayışı benimsemiştir. Eskrim, okçuluk, atıcılık ve masa tenisi gibi spor dalları, müsabakalarında engelli ve engelsiz sporcuları bir araya getirerek, herkesin katılımına açık bir ortam sunar. Ancak, bu kapsayıcı yaklaşımın hayata geçirilmesi, zaman zaman bazı zorluklarla karşılaşabilir. Özellikle çok sayıda sporcunun ve farklı sınıflandırmaların olduğu durumlarda, organizasyon ve mekân yetersizliği gibi pratik sorunlar ortaya çıkabilir. Engelli sporlarının tarihine bakıldığında, engelli bireylerin engelsiz sporcularla aynı platformda yarıştığı ve hatta başarılı olduğu örneklerle karşılaşmak mümkündür. Bu durum, engellilik ve spor arasındaki ilişkiyi daha derinlemesine düşünmeye sevk eder. Engelli bireylerin spor alanındaki başarıları, onların yeteneklerini ve potansiyellerini ortaya koyarken, aynı zamanda toplumda engellilik algısının değişmesine de katkı sağlamaktadır (Tait ve Purdie, 2000).

2.1.4. Engellilerde Egzersiz ve Beden Eğitimi Programlarının Özellikleri

Türk spor yönetiminin geçmişten günümüze uzanan serüveni, sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olmuştur. Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı ile başlayan örgütlenme çabaları, zamanla farklı yapısal düzenlemelere uğramış ve spor federasyonları da bu değişime ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Özellikle 1990 yılında düzenlenen Spor Şurası, engelli sporları alanında bir dönüm noktası olmuş ve Türkiye Engelliler Spor Federasyonu'nun kurulmasıyla engelli bireylerin sporla buluşması için önemli bir adım atılmıştır. Engelli bireylerin farklı ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına, 2000 yılında Türkiye Engelliler Spor Federasyonu, Türkiye İşitme Engelliler, Türkiye Bedensel Engelliler, Türkiye Özel Sporcular ve Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonları olarak dört ayrı federasyona ayrılmıştır (Canpolat, 2020). Her federasyon, kendi bünyesindeki engelli gruplarına özel spor branşlarını belirlemiş ve bu branşlara yönelik ulusal ve uluslararası organizasyonlar düzenlemeye başlamıştır. Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu, tekerlekli sandalye basketbolu, ampute futbol gibi popüler branşların yanı sıra, daha az bilinen ancak aynı derecede önemli olan boccia, golbol gibi spor dallarını da bünyesinde barındırmaktadır. Federasyon, engelli sporcuların yeteneklerini geliştirmeleri ve uluslararası arenada başarı elde etmeleri için gerekli altyapıyı sağlamakta, aynı zamanda engelli bireylerin spor yoluyla topluma entegrasyonunu desteklemektedir (Çitil, 2009). Türkiye İşitme

Engelliler Spor Federasyonu ise, işitme engelli bireylerin spor yapma hakkını savunmakta ve bu bireylerin yeteneklerini ortaya çıkarabilecekleri bir platform oluşturmaktadır. Federasyon bünyesinde futbol, voleybol, basketbol gibi takım sporlarının yanı sıra, güreş, judo, karate gibi bireysel spor dalları da yer almaktadır. İşitme engelli sporcular, ulusal ve uluslararası müsabakalarda elde ettikleri başarılarla, "engel" kavramının sınırlarını zorladıklarını kanıtlamaktadırlar. Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu, görme engelli bireylerin spor yoluyla yaşam kalitelerini artırmayı hedeflemektedir. Federasyon bünyesinde goalball, judo, atletizm gibi görme engellilere özel uyarlanmış spor dallarının yanı sıra, satranç gibi zihinsel becerileri geliştiren aktiviteler de yer almaktadır (Çitil, 2017). Görme engelli sporcular, özel olarak tasarlanmış ekipmanlar ve antrenman teknikleri sayesinde, sporun kendilerine sağladığı özgürlüğü ve başarıyı deneyimlemektedirler. Türkiye Özel Sporcular Spor Federasyonu ise, zihinsel engelli bireylerin spor yapma hakkını savunmakta ve bu bireylerin yeteneklerini geliştirebilecekleri uygun ortamlar yaratmaktadır. Federasyon, özel sporcuların sosyalleşmelerine, özgüvenlerini kazanmalarına ve fiziksel sağlıklarını korumalarına yardımcı olmaktadır. Özel sporcular, ulusal ve uluslararası organizasyonlarda elde ettikleri başarılarla, "engel" kavramının sadece bir kelime olduğunu kanıtlamaktadırlar. Engelli sporlarının gelişimi ve yaygınlaşması sadece federasyonların çabalarıyla sınırlı kalmamış, üniversiteler bünyesinde engelli sporları bölümleri açılmış, özel spor kulüpleri kurulmuş ve sivil toplum kuruluşları engelli sporculara destek olmak için çeşitli projeler geliştirmiştir. Spor, engelli bireyler için sadece fiziksel aktivite olmanın ötesinde, rehabilitasyon süreçlerine katkı sağlayan, sosyalleşmeyi kolaylaştıran ve özgüveni artıran önemli bir araç haline gelmiştir. Bu nedenle, engelli bireylerin spora erişimini kolaylaştırmak, yeteneklerini keşfetmelerine ve geliştirmelerine olanak tanımak büyük önem taşımaktadır. Engelli sporcuların başarılarını sergilediği ulusal ve uluslararası organizasyonlar, toplumda farkındalık yaratmanın yanı sıra, engelli bireylerin potansiyellerini ortaya koymaları ve "engel" kavramının sınırlarını zorlamaları için önemli bir platform oluşturmaktadır. Özellikle Paralimpik Oyunları gibi büyük organizasyonlar, engelli sporcuların azim ve kararlılıklarının tüm dünyaya ilham vermesini sağlamaktadır.

2.1.5. Engelli Bireylerde Egzersiz ve Psikoloji

Düzenli fiziksel aktivitenin, tüm yaş ve cinsiyet gruplarındaki bireylere getirebileceği faydalar iyi bilinmektedir. Bu faydalar arasında hastalık ve ölüm riskinin azaltılması, koroner arter hastalığı, diyabet ve kanser gibi birçok kronik hastalığa yakalanma riskinin azaltılması, yaşlılarda düşme riskinin azaltılması ve engelli bireylerin bağımsızlık düzeyinin artırılması gibi

durumlar yer almaktadır. Spor yapmak, oyun, hareket, rekabet ve grup yaşamı deneyimine bağılı insan ihtiyaçlarını verimli bir şekilde karşılamayı mümkün kılar (evik ve Kabasakal, 2013).

Son otuz yıl, engellilik bağlamında fiziksel ve spor aktivitesinde ilerici bir evrimle karakterize edilmiştir. Birçok zorluğa rağmen, engelli bireyler için fiziksel ve spor aktivitelerinin uygulanması artık kabul edilmiş bir gerçekliktir. Birçok alışma, engelli bireyler için fiziksel aktivitenin olumlu etkilerini göstermiştir. Down sendromlu bireyler için, fiziksel ve spor aktivitesi, sosyal etkileşimi, özsaygıyı, mental ve fiziksel sağlığı teşvik eder ve kronik hastalık riskini önler. Düzenli fiziksel aktivite, genç erişkinler arasında önemli olan Asperger sendromu olan bireyler için ruh hali ve mental sağlığı iyileştirir (Özyürek, 1995).

Fiziksel aktivite, spor ve oyun ifadesi, bir kişinin yapabileceklerine dayanarak, kişinin kendini ve varoluşunu düşünmesini uyarmaktadır. Tüm engellilik derecelerinde kalan potansiyelin geliştirilmesi için temel bir araçtır. Birçok durumda, hareket özerkliğini ve motor davranışlarda yer alan duyuşal-verişel verilerin tanınmasını ve farkındalığını artırır. Orta derecede ciddi durumlarda, temel motor becerilerin kazanılmasını ve okul yaşamında, ilişkilerde ve spor için hazırlıkta doğru kullanımlarını kolaylaştırır (Doğan ve itil, 2011). Son olarak, daha az ciddi durumlarda, spor aktivitelerinin uygulanmasını mümkün kılacak daha karmaşık motor becerilerin kazanılmasını sağlar.

Düzenli fiziksel aktiviteye katılan bireyler (grup veya bireysel sporlar, dış mekân oyunları, fiziksel-motor aktiviteler), kendilerine olan güvenlerinde artış gösterir, daha fazla özsaygıya sahip olur, sosyal ilişkilerde kolaylık sağlar, stresle daha fazla başa çıkar ve bir bakıma, anksiyete ve depresyon gibi bozukluklara yatkınlığı azaltır. Ancak, bu faydalara rağmen, engelli bireylerin engelli olmayan bireylerden daha az fiziksel aktiviteye katıldığı kanıtlanmıştır. Kanıtlar, fitness merkezleri ve spor salonları tarafından sunulan tekliflerin, engelli bireyler tarafından yeterli düzeyde katılıma ulaşmadığını göstermektedir. Bu durum, uygun olmayan ve kapsayıcı olmayan ortamlar veya sıkı bir yapılanma içeren bağlamların varlığından kaynaklanabilir. Bu tür bağlamlar, kişilerin fiziksel aktiviteden çekilmesine neden olan rahatsızlık hissi oluşturabilir (Wong, 2008).

Tüm bireylerin engeller olmadan katılabileceği ve sosyal bir bağlamda potansiyellerini deneyimleyebileceği kapsayıcı eğitim oturumlarının geliştirilme olasılığını düşünerek, etkili bir çözüm bulunabilir. Motor ve spor pratiğinde kapsayıcılık kavramı, herkesin temel düzeyde teknik becerilere ulaşmasına, çabaya zevk duymasına ve dışlanmamasına odaklanır. Bu bağlamda, fiziksel, zihinsel ve/veya ruhsal engellilere sahip bireylerin motor ve/veya spor pratiğine dahil edilmesi, kamu ve özel ortamlarda sosyal dâhil olmayı ve özsaygıyı teşvik

etmeli, obezite riskini önlemeli ve yaşam kalitesini artırmalıdır. Bu, eğitmenlerin ve koçların, tüm bireylerin (engelli ve engelli olmayan öğrenciler) kendi yeteneklerini, becerilerini ve yetkinliklerini en üst düzeye çıkarmaları için uygun ortamlar yaratmak için yeni öğretim stratejileri arayışında olmalarını gerektirir.

Yıllar içinde, bu konuya odaklanan az sayıda çalışma yapılmıştır. Fitness dünyasında, engelli ve engelli olmayan bireylerin aynı eğitimi uyguladığı önerilere dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır, çünkü çeşitlilik ve dışlama kavramına dayanan ideolojilere dayanmaktadır (Gürsel, 2006).

Bu araştırma projesi, son zamanlarda üniversite statüsü kazanan ve geniş toplumun (yerel ve küresel) yükseköğretimin değişen rolüne yönelen bir spor uzmanlığına sahip küçük bir yükseköğretim kurumunun yolculuğunun bir kısmını yansıtmaktadır. Spor ve engellilikle ilgili olarak, literatürden ve önceki araştırmalardan ortaya çıkan bir dizi soru, araştırmayı şekillendirmeye yardımcı olmuştur. Özellikle, üniversite sektöründeki kapsayıcı bir fiziksel kültürün geniş bir keşfine engellilik sporunun nasıl etkili bir şekilde entegre edilebileceği, yeteneklerin geçici ve göreceli doğasını dikkate alan. Üniversiteler sadece bilgi üretim merkezleri ve bilgi ekonomisine hizmet etmekle kalmaz, aynı zamanda kurulmuş şeyleri eleştirmeli ve toplumsal düzenin alternatif yaklaşımlarını keşfetmelidir. Bu anlamda, eleştirel bir pedagoji için bir durum örneği sunulmuştur. Bu bakış açısından bakıldığında, gelecekteki antrenörler, gelişim çalışanları ve spor stratejistleri olarak öğrencilerin yetiştirilmesi söz konusu olduğunda, odaklanılması gereken şey eleştirel olarak yansıtıcı uygulayıcıları geliştirmektir. Yazarlar, bu tür öğrencilerin, engelliliğin özünü, göreceli ve geçici özelliklerini de içeren eleştirel bir anlayışa ihtiyaç duyduğunu iddia etmektedirler (Tervo ve diğ., 2002).

Yukarıda önerilen düşünsel nitelikler, öğrencilerin bireysel olarak ve üniversitelerin toplu olarak kapsayıcı spor formlarının teşviki konusunda nasıl etkileşime gireceklerini bilgilendirmelidir. Bu anlamda, üniversitelerin, kapsayıcı sporun farkındalığını artırma ve fiziksel etkinlikte katılım tabanını genişletme rolü bulunmaktadır; örneğin, Özel Olimpiyatlar gibi topluluk tabanlı programlarla veya yaşlılar gibi topluluk grupları arasındaki hareketsiz yaşam tarzlarına meydan okuyarak. Bu çalışma yerel ve bölgesel düzeyde gerçekleşebilir, ancak uluslararası kalkınma gündemi kapsamında sporla ilişkilendirme konusunda da bilgi verebilir. Bu bağlamda, öğrencilerin, belirgin hale geldiğinde dışlama uygulamalarına meydan okuma becerisine sahip olmaları gerekmektedir (Raiola, 2011).

Burada genel olarak 'engellilik' ne anlama gelir ve daha spesifik olarak 'engellilik sporu' nedir konusunda uzun bir tartışmaya girmek niyetinde değiliz. Yine de, kavramsal açıklık

başlangıçtan itibaren önemlidir. Bu nedenle, makale, Birleşmiş Milletler'in engellilik perspektifini benimseyecektir. Bu perspektife göre, "engelli kişiler, uzun süreli fiziksel, zihinsel, zihinsel veya duyuşsal bozuklukları olan ve çeşitli engellerle etkileşim halinde toplumda diğerleriyle eşit temelde tam ve etkili bir şekilde katılımlarını engelleyebilecek kişileri içerir." Bu yorum, engelliliğe odaklanan bir perspektiften ortaya çıkar ve bu da kişiyi engelleyebilecek potansiyele sahip olan bozukluğa sosyal ve kültürel tepkileri öncelikle ele alır. Shakespeare gibi yazarlar, özellikle bireylerin bozukluklarla ilgili benzersiz deneyimlerinin yetersiz tanınmasını eleştiren, sözde sosyal engellilik modelinin sınırlamaları hakkında yazmışlardır. Bununla birlikte, sosyal modelin engellilik hakkındaki geniş algılara etkisi genellikle kabul edilir ve bu, yasal gelişmeler için referans noktalarını oluşturur ve birçok engelli kişi için yaşam kalitesini artıran kapsayıcı eğitim hareketine doğru bir adımdır (Gaetano, 2012).

Engellilik sporu ile ilgili olarak, makale geniş bir tanımlamada spor pozisyonunu benimser, kodlanmış para sporları içeren ancak bunlarla sınırlı olmayan çeşitli resmi ve resmi olmayan fiziksel aktiviteleri içerir. Bu geniş tanım, vaka çalışması grubunun odak noktasının önemi nedeniyle önemlidir, çünkü birçok öğrenci açık hava macera programından çekilmiştir ve fiziksel etkinliğin doğası hakkında farklı bir bakış açısını benimsemiştir. Birleştirici tema, yetenekten bağımsız olarak fiziksel etkinliğin psiko-sosyal ve fiziksel faydalarına dayalı bir fiziksel kültürün teşvikiydi. Bu bağlamda, öğrenciler küresel politik ve kalkınma açısından engellilik sporunun önemini tartışabildiler ve bunun Milenyum Kalkınma Hedefleri'ne yanıt verme girişimi olan spor kalkınma hareketindeki yeri gibi kolektif endişeleri ve bireysel ilgi alanlarını yansıtabildiler (Hekim, 2014).

2.1.5.1. Engelli psikolojisi

Engelli insanlar toplumdaki ihtiyaçlarını karşılamak isteseler de engelli insanlara nasıl davranıldığı, onların dışlanması ve ayrımcılığa uğramasında önemli bir faktördür. Önyargının, engelli kişilerin yaşamlarını olumsuz yönde etkilemede, sosyal uyumlarını ve özsaygılarını zayıflatmada önemli bir rol oynadığına inanılmaktadır. Çünkü engellilere yönelik tutumlar engellilerin topluma entegrasyonunu zorlaştırmakta ve genel olarak iyi temsil edilmelerine rağmen olumsuz kalıp yargılara rastlanmaktadır. Her toplumda kabul edilebilir bir şey vardır. Yani birçok insandan ayrılmak kolay değil. Kendini farklı hisseden kişi toplumdan uzaklaşır ve topluma ait olma duygusunu kaybeder. Bu farklı özellikler kişinin yaşadığı çevrenin beklentilerine uyum sağlamasını zorlaştırabilir veya engelleyebilir. Bu sorun kişiliği, zihinsel durumu, sosyal becerileri ve zekâsı bakımından birbirinden farklı insanlar yaratmıştır.

İnsanların farklılıklara bakış açısı, farklı insanların toplumda nasıl yaşayabileceği ve yaşam kalitesinin nasıl artırılabilmesi açısından önemlidir. Horne, engellilere yönelik algının onların zihinsel gelişimini, sosyal ve akademik refahını ve toplumdaki işleyişini etkilediğini söylüyor (DePauw ve Gavron, 2005). Engelli bireylerin kendilerine yönelik davranışlarının, çevrelerindeki diğer insanların davranış ve tutumları üzerinde büyük etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Farklılıkları olan insanların gerçek hayatta sorunsuz yaşayabilmeleri için insanların bu insanları anlama becerisi önemlidir. Engellilerin engelleri ve ihtiyaçları, onların ihtiyaçlarını bilen kişiler tarafından göz ardı edilmemelidir. Bu tip ile bu kişilerin hayata dâhil olmaları mümkündür. Çünkü araştırmalar engellilerin tutumlarının olumsuz olduğunu ve bu sorunun engellilerin topluma katılımını engellediğini gösteriyor. Özellikle engellilere yönelik olumsuz bir dışlanma algısının ve olumsuz tutumların olduğunu inkâr etmek mümkün değil. Engelliler Örgütü'nün o dönemde yaptığı bir araştırma da, insanların yaşadığı yere acıma ve hoşlanmama gibi engelli kişilerin topluma katılmasını engelleyen olumsuz tutumların bulunduğunu ortaya çıkardı. Engelli bireylerin yaşamlarını ve kamusal hayata katılımlarını etkileyen en önemli konulardan biri de spordur. Egzersiz yapmak kişilerin kişisel seviyelerini geliştirir ve streslerini kontrol altında tutmalarını sağlar. Ayrıca fiziksel aktivite, engelli bireylerin ahlakı, sevgiyi ve aynı kuralları paylaşmalarını sağlayabilir. Bu kişilerin spora yönlendirilmesinde çevrenin yani ebeveynlerin ve diğer sorumlu kişilerin katkısı büyük önem taşımaktadır. Bu kişilerin fiziksel aktivitelere katılmaları teşvik edilmeli, cesaretlendirilmeli ve becerileri geliştirilmelidir. Engelli kişi bu tür faaliyetlere katılıp başarıya ulaştıktan sonra kendi yeteneklerinin ve güçlü yönlerinin farkına varacaktır. Bu özelliklerin farkına varılması için sadece bireyin gücünün değil, çevresindeki sorumlu kişilerin de bu konuya dikkat etmesi gerekmektedir. Spor faaliyetleri, engelli bireylerin engellerine bağlı davranışlarını ve insan zihninde normal olan saldırganlık, öfke, kıskançlık gibi duygularını kontrol etmelerine yardımcı olur (Eripek, 2009).

Engelli bireylerin iyi yaşama mümkün olduğunca katılabilmelerini ve engelli olmayan vatandaşların haklarından yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla ülkemizde çeşitli zamanlarda kanunlar çıkarılmıştır. Bu nedenle engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştıracak gerekli tedbirler alınmıştır. Yükseköğretime devam eden öğrencilerin öğrenme ve eğitim ve öğretime aktif katılımı için ortamlar hazırlamak. Bu hakları güvence altına alacak kurumlar oluşturulmuş olup, sayılı Kanunla bu haklara saygı duyulmaktadır.

Engelli bireylerin toplumsal yaşama tam ve eşit katılımını sağlamak, çağdaş toplumların temel hedeflerinden biridir. Bu hedefe ulaşmak için hem uluslararası düzeyde hem de ülkemizde

çeşitli yasal düzenlemeler yapılmış ve kurumsal mekanizmalar oluşturulmuştur. Engelli hakları konusundaki uluslararası düzenlemeler arasında Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi önemli bir yer tutar. Bu sözleşme, engelli bireylerin eğitim, sağlık, istihdam, sosyal yaşam gibi alanlarda ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını güvence altına alır. Türkiye de bu sözleşmeye taraf olmuş ve engelli haklarını korumak için ulusal mevzuatında çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Yükseköğretim alanında, engelli öğrencilerin eğitim hayatlarına eşit şartlarda devam edebilmeleri için 5378 sayılı Engelliler Kanunu ve Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği gibi yasal düzenlemeler bulunmaktadır (Ataman, 2003). Bu düzenlemeler, üniversitelerde engelli öğrenci birimleri oluşturulmasını, akademik danışmanlık ve destek hizmetleri sunulmasını, fiziksel erişilebilirliğin sağlanmasını ve öğretim materyallerinin engelli öğrencilere uygun hale getirilmesini öngörmektedir. Engelli öğrencilerin karşılaşabilecekleri zorlukları aşmalarına yardımcı olmak için üniversitelerde özel eğitim uzmanları, psikologlar, fizyoterapistler gibi farklı disiplinlerden uzmanlar görev yapmaktadır. Ayrıca, engelli öğrencilere yönelik burslar, barınma imkânları ve ulaşım kolaylıkları gibi destekler de sunulmaktadır. Son yıllarda özel eğitim alanında yaşanan gelişmeler, engelli bireylerin topluma daha fazla entegre olmalarını ve akranlarıyla benzer deneyimler yaşamalarını mümkün kılmıştır. Artık engelli bireyler, eğitim hayatlarının yanı sıra, sosyal ve kültürel aktivitelere de daha fazla katılabilmekte, spor ve sanat gibi alanlarda yeteneklerini geliştirebilmektedirler. Engelli bireylerin spora katılımı, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını geliştirmeleri, sosyalleşmeleri ve özgüvenlerini kazanmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, üniversiteler bünyesinde engelli sporları bölümleri açılmış, özel spor kulüpleri kurulmuş ve sivil toplum kuruluşları engelli sporculara destek olmak için çeşitli projeler geliştirmiştir. Engelli sporcular, ulusal ve uluslararası müsabakalarda elde ettikleri başarılarla "engel" kavramının sınırlarını zorlamaktadırlar. Ancak, tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, engelli bireylerin egzersiz ve spor eğitimi konusunda uzmanlaşmış eğitimci ihtiyacı hala karşılanamamaktadır. Bu alandaki araştırmaların yetersizliği, engelli bireylerin spor ve egzersiz yoluyla fiziksel ve ruhsal sağlıklarını geliştirmelerine engel teşkil etmektedir. Engelli bireylerin spor ve egzersiz yapma alışkanlıklarını belirleyen faktörler, motivasyonları, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelme stratejileri gibi konuların daha fazla araştırılması gerekmektedir. Ayrıca, engelli bireylere yönelik spor ve egzersiz programları geliştirilmesi, bu programların etkililiğinin değerlendirilmesi ve eğitimcilerin bu konuda bilinçlendirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Engelli bireylerin spor ve egzersiz yoluyla yaşam kalitelerini artırmaları, sadece bireysel değil, toplumsal bir kazanım olacaktır.

Bu yönergelerden biri olan “Engelli Üniversitelerinde danışma ve koordinasyon faaliyetleri”nin amacı; "Yükseköğretimde engelli öğrencilerin eğitim hayatlarını ve eğitim-öğretim faaliyetlerine katılımlarını kolaylaştıracak gerekli tedbirleri almak ve programlar oluşturmak amacıyla Yükseköğretimde Engelli Öğrenciler Yükseköğretim Kurulu, Engelli Öğrenciler Danışma Konseyi, Engelliler Fakültesi, ÖSYM Danışma Kurulu ve Koordinasyon Kurulu, "Yükseköğretimde engelli öğrenciler bölümünün çalışma ve esasları üzerinde denetim oluşturulacaktır. Bu uluslararası alanda temel ve uzun vadeli olanlardan biridir." Avrupa Birliği'nin engelli bireylerin tüm haklara sahip olduğu yönündeki hedefleri ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi engelli bireylerin toplumdaki diğer insanlarla eşit haklara sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu kurallara göre bu, üniversitenin temel sorumluluklarından biridir. Eğitim programını engelli öğrencilerin akademik, fiziksel ve sosyal yaşamlarını aksatmayacak şekilde hazırlamak; Öğrencilerin okula uygun bir şekilde devam etmeleri, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, engellilere uygun eğitim, araştırma ve konaklamanın düzenlenmesi. Son yıllarda ülkemizde özel eğitim alanında yapılan araştırmaların yaygınlaşmasıyla birlikte engelli bireylerin topluma entegre olabildikleri, başka bir deyişle normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı deneyimi kazanabildikleri ortaya çıkmıştır. Literatürde engellilere ilişkin algılar; Model geliştirme ölçeğini, öğrenci tutumlarının belirlenmesini, öğretmen adaylarını ve öğretmen modellerini, önleme çalışmalarını ve eğitimle ilgili fikir ve kavramların belirlenmesini inceleyen olmak üzere pek çok çalışma bulunmaktadır (Ataman, 2003).

2.1.6. Egzersiz ve beden eğitimi programlarının hedefleri ve içeriği

Daha geniş bir engellilik çalışmaları türünün parçası olarak engellilik sporu (parasport dâhil) çalışmaları, kısmen bu olguya hızla artan küresel ilgiden dolayı, akademik çalışma için büyüyen bir alandır. Shapiro, Pitts, Hums ve Calloway gibi bu alandaki profesyonellerin engellilik sporunun benzersizliğiyle başa çıkmaya hazır olmaları, bu sporun karmaşıklığı ve daha geniş spor ortamıyla ilişkisi hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak önemlidir (Raiola, 2011). Tervo ve diğ., farklılıkları vurgulamaktan veya tüm öğretim üyelerinin varsayımından ziyade engellilikle 'ilgilenecek' uzmanlar görevlendirmekten kaçınmak için engellilikle ilgili bilginin müfredat boyunca aşılması veya yayılması hedef olmalıdır (Tervo ve diğ., 2002). Engellilik konularını müfredatları boyunca sahipleniyorlar. Araştırmada belirlenen bu kaynaştırma yaklaşımının bir takım belirli faydaları olmuştur: Aşılamanın spesifik faydaları arasında (a) engellilik, engelli bireyler ve eşitlik konularına ilişkin artan bilgi ve anlayış; (b) engellilik sorunlarına ve engelli bireylerin endişelerine artan bağlılık; (c) meslektaşlar arasında artan

işbirliği; (d) yükseköğretim öğretim üyelerinin yeni beceriler edinmesi; ve (e) engelliliğe yönelik sahiplenmenin ve bağlılığın artırılması ve damgalanmanın ortadan kaldırılması. Ancak müfredat tasarımı yöntemi otomatik olarak eleştirel pedagojiyi destekleyen ilkelerin geliştirilmesiyle sonuçlanmaz. Eleştirel pedagoji, öğrencileri varsayımları sorgulamaya, durum analizlerinde güç ilişkilerini açıkça tanımaya, yerleşik ilişkiler ağı üzerinde eleştirel olarak düşünmek için diğer öğrencilerle işbirlikçi çabalara katılmaya ve bu ilişkileri dönüştürmek için alternatifleri düşünmeye teşvik eden sınıf alanlarının nasıl yaratılacağına odaklanır.

Shelton'a göre eleştirel pedagoji, öğretimin her zaman bazı değerlerin aktarımını gerektirdiğini kabul ederek, öğrencileri risk alma konusunda eğitmeyi amaçlamaktadır; bu nedenle öğrenme, öğrencilerin kişisel geçmişini ve çevresel konuları, özellikle de kültürel gelenekleri ve sosyal uygulamaları içermelidir (Shelton, 2007). Bunun öğretmenler için anlamı, öğretimin, öğrencilerin yaygın olarak kabul edilen gerçekleri daha fazla sorgulamalarına yardımcı olması gerektiğidir. Freire, eğitimin diyalojik bir süreç olması gerektiğini öne sürdü. Öğrencilerin ve öğretmenlerin hiyerarşik olmayan bir şekilde deneyimlerini paylaştıkları bir ortamdır (Freire, 1970). Öğrenciler, öğretmenleriyle birlikte müfredatı düzelttikleri, fikirlerini paylaştıklarını ve varsayımlara meydan okumayı öğrendikleri konusunda aktif katılımcılardır. Ellsworth bu temayı geliştirir, Öğretmenlerin ve öğrencilerin, farklılığın sosyal inşasının birlikte çalışmalarında nasıl biçimler alacağı konusunda sınıfa karanlıkta yaklaşımları gerektiğini öne sürerek kontrolü istikrarsızlaştırma ihtiyacını öne sürüyor (Ellsworth, 1989). Üstelik eğitim sürecindeki tüm katılımcılar, hangi bakış açısına sahip olurlarsa olsunlar bunu kabul etmelidirler. sınıfa getirirseniz veya edinirseniz, tanım gereği kısmi, sınırlı, koşullu ve *'başkalarına karşı potansiyel olarak baskıcı'* olacaklardır. Spor ve engelliliğin öğretilmesi, sivil haklar ve insan haklarıyla ilgili olanlar gibi politika söylemleri içerisinde engelliliğin konumlandırılması da dahil olmak üzere daha geniş sosyal dinamiklerin dikkate alınmasını gerektirir (Konar ve Yıldırım 2012).

Pishghadam ve Meidani (2012) tarafından yürütülen araştırma, eleştirel pedagojiyi kullanarak öğretimin sonuçlarına ilişkin bir dizi öneride bulundu; bunlar: a) eleştirel pedagoji, öğrencilerin eleştirel düşünmeyi öğrenmesini ve gerekli becerileri geliştirmesini sağlayarak eğitim sisteminin entegre bir parçası haline gelmelidir. Eğitimin ilk yıllarından itibaren uzun bir süre boyunca; b) Öğretmenler okulda veya üniversitede eleştirel teorileri uygulamaya koyarken, öğrenciler üzerinde zararlı etkiler yaratmamak için kültürel ve sosyal konuların ciddi şekilde dikkate alınması gerekir; c) Öğrencileri kritik kavram ve konulara alıştırmak için en iyi zamanı bulmaya yönelik net bir planlama yapılmalıdır (Pishghadam ve Meidsni, 2012).

Nocella, topluma yönelik temel bir meydan okuma ve toplumun normal ilişkilerinin doğasına yönelik eleştirel bir pedagoji sağlama girişimi olarak düşünülmesi gereken engellilik pedagojisinin ortaya çıkmasını önerdi (Nocella, 2008). Engellilik pedagojisi, engelli insanlara alan sağlamaya dayanır, onların engelliliklerini destekler. /topluma ve okula dahil olmamızı sağlar ve onların/bizim deneyimlerimizin duyulması ve anlatılması için platformlar sağlamayı da içeren bu kavramları teşvik eden ve destekleyen aktivizmimizi/onların/bizim aktivizmimizi destekler. Öğrencilere engelli sporunun öğretilmesiyle ilgili olarak bunu göz önünde bulundurarak, merkezi kavramların sosyal, politik ve kültürel bir olgu olarak görülmesi gerekmektedir. Aynı zamanda hedefler, sektördeki tutumları, uygulamaları, mevzuatı, engelleri ve faydaları sorgulayan, engelli kişilerin spor fırsatlarına erişimini iyileştirmeyi amaçlayan politika geliştirmelerine yeni anlamlar üretebilen, eleştirel düşünen bireylerin geliştirilmesidir. Bunu yaparak Nocella'nın eleştirel pedagojinin amacı hakkındaki fikirlerini yerine getiriyorlar.

Öğretmen, antrenör ve spor geliştirme eğitiminde spor ve beden eğitime yönelik kapsayıcı yaklaşımların teşvik edilmesinin önemi hiç bu kadar büyük olmamıştı. Goodley, normal okullarda engelli çocukların sayısı arttıkça, öğretmenler, koçlar ve diğer kolaylaştırıcılar üzerindeki çeşitli koşulları hesaba katan yaratıcı ve etkili uyarlanabilir uygulamalar geliştirebilmeleri yönündeki baskının da arttığını öne sürüyor (Goodley, 2011). İhtiyaç temelli olmaktan ziyade, Engelli bireylerin eksikliklerle 'başa çıkmalarına' yardımcı olmaya odaklanan hizmetler, Nevin, Smith ve McNeil, bireyin yetkin ve başarılı olduğu algısına bağlı, daha güçlendirici, kişi merkezli, güçlü yönlerle dayalı bir yönelimi desteklemektedir (Nevin ve diğ., 2008). Güçlü yönlerle dayalı yönelime odaklanma öğrenci katılımını teşvik etmek için çeşitli pedagojileri birleştiren daha aktif öğrenme stratejilerinin kullanılmasını destekler. Kapsayıcı spor ve engelliliği ele alırken, okullarda kapsayıcı öğretim ve öğrenim hakkındaki tartışmalardan yararlanmak faydalıdır. Norwich ve Lewis (2007), farklı kalıplara ve öğrenme güçlüğü derecelerine sahip çocuklar için daha yoğun ve açık öğretimin uygunluğunu yakalamak için öğretim yaklaşımlarının sürekliliğinin faydalı olacağı sonucuna vardılar. Norwich ve Lewis (2007), çalışmalarında, öğrenme güçlüğüne yönelik bir pedagojinin ortaya çıkmasını savunuyorlar. Engelli veya özel eğitim ihtiyaçları olan çocuklara eğitim vermek, süreklilik kavramının değerini vurgulayan ve farklılaşma veya uzmanlaşmanın nasıl bir yoğunlaştırma süreci olarak görülebileceğini vurgulayan ortak noktalara ve uzmanlaşmaya odaklanmalıdır. Benzer öğrenme aşamaları ve engellilik çalışmalarının öğretilmesine yönelik bir süreklilik, sunulan öğretim deneyimlerinin genişliğiyle meşgul olan üniversite öğrencilerine uygulanabilir (Norwich ve Lewis, 2007).

Engellilik sporu ve kapsayıcı beden eğitimi öğretiminde dünya çapında öneme sahip çok çeşitli gündemler vardır. Örneğin, küreselleşme, sosyal sorumluluk, sürdürülebilir çevrelerin yanı sıra Paralimpik Oyunlar veya engellilik modelleri gibi güncel olayların her biri müfredatın bir parçası olarak dikkat gerektirir. Akademisyenlerin önündeki zorluk, bu tartışmaların eleştirel pedagojiye nasıl entegre edilebileceğini ve öğrencilerin bu tartışmaların sonuçları hakkında eleştirel düşünmeye ve statükoya meydan okumaya nasıl teşvik edilebileceğini değerlendirmektir. Neoliberal düşüncenin hakim olduğu bir dönemde, McArthur'a göre 'yükseköğretimin dar ekonomik yorumlara boyun eğmemesi gerektiğini' öne süren normatif bir temel üzerinde sıkı bir şekilde duran eleştirel pedagojinin destekleyici inançlarında yansıyan yükseköğretimin özgürleştirici rolü arasında gerilimler mevcuttur (Çevik ve Kabasakal 2013).

Engelli bireylerin toplumsal yaşamda marjinalleşmesinin önüne geçmek ve onların haklarını korumak, çağdaş toplumların temel bir sorumluluğudur. Türkiye, bu sorumluluğun bilincinde olarak, engelli bireylerin toplumsal hayata tam ve eşit katılımını sağlamak için çok yönlü bir yaklaşım benimsemiştir. Ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan yasal düzenlemeler, kurumsal mekanizmalar ve çeşitli politikalarla engelli bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmak ve onların potansiyellerini ortaya çıkarmalarına destek olmak amaçlanmaktadır. Türkiye, engelli hakları konusundaki uluslararası yükümlülüklerinin farkında olarak, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış ve onaylamıştır. Bu sözleşme, engelli bireylerin eğitim, sağlık, istihdam, sosyal yaşam gibi alanlarda ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını güvence altına alır. Türkiye, bu sözleşme doğrultusunda engelli haklarını korumak için ulusal mevzuatında da çeşitli düzenlemeler yapmıştır. 5378 sayılı Engelliler Kanunu ve Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği gibi yasal düzenlemeler, engelli bireylerin eğitim, istihdam, sağlık, spor ve sosyal yaşam gibi alanlarda haklarını güvence altına almayı hedeflemektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından hazırlanan Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, engelli bireylerin sosyal hayata tam katılımını sağlamak için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır (Ataman, 2003). Bu belgede, engelli bireylerin sosyalleşmesini teşvik eden programların düzenlenmesi, toplumda engellilik konusunda farkındalık yaratılması, kentsel planlamalarda engellilerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, engelli hakları konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması ve engelli bireylere psiko-sosyal destek sağlanması gibi stratejiler yer almaktadır. Ayrıca, engelli sporcuların yetiştirilmesi ve engelli bireylerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması da bu politika belgesinde ele alınan önemli konulardandır. Türkiye'de engelli bireylerin spor yoluyla rehabilitasyonuna yönelik politikalar da uygulanmaktadır.

Bu politikalar, engelli bireylerin engel düzeylerine uygun spor faaliyetlerine katılımını sağlamak, yükseköğretim kurumlarında özel eğitim derslerinin sayısını ve içeriğini zenginleştirmek, özel eğitim kurumlarında beden eğitimi ders saatlerini artırmak ve gerekli materyalleri sağlamak, özel eğitim kurumları arasında sportif etkinlikler düzenlemek, engelli bireylerin aileleriyle birlikte spor yapmalarını teşvik etmek ve başarılı engelli sporcuların deneyimlerinden yararlanarak rekreatif ve sportif etkinlikler düzenlemek gibi çeşitli alanlarda somut adımlar atılmasını hedeflemektedir. Yerel yönetimler de engelli bireylerin spor yapma hakkını desteklemek için çeşitli projeler yürütmektedir. Belediyeler, engellilere yönelik spor tesisleri inşa etmekte, spor malzemeleri temin etmekte ve engelli spor kulüplerine maddi destek sağlamaktadır. Ayrıca, ulaşım, eğitim ve sağlık gibi alanlarda da engelli bireylere yönelik hizmetler sunmaktadırlar. Engelli bireylerin spora katılımı, sadece fiziksel sağlıklarını değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal iyilik hallerini de olumlu yönde etkilemektedir. Spor, engelli bireylerin özgüvenlerini artırmalarına, sosyalleşmelerine ve topluma daha fazla entegre olmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, spor sayesinde engelli bireyler yeni beceriler kazanmakta, yeteneklerini keşfetmekte ve kendilerini daha iyi ifade edebilmektedirler. Engelli sporcuların ulusal ve uluslararası müsabakalarda elde ettikleri başarılar, tüm topluma ilham vermekte ve engelli bireylere yönelik olumsuz önyargıların kırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu başarılar, engelli bireylerin potansiyellerini ortaya koymaları ve "engel" kavramının sınırlarını zorlamaları için önemli birer örnek teşkil etmektedir. Türkiye'de engelli sporlarının yönetimi ve organizasyonu, Gençlik ve Spor Bakanlığı, spor federasyonları, üniversiteler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı aktörlerin işbirliğiyle yürütülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların artması ve bilimsel araştırmaların derinleşmesiyle, Türkiye'de engelli sporlarının daha da gelişeceği ve engelli bireylerin spor yoluyla yaşam kalitelerini artıracakları öngörülmektedir.

2.1.7. Engelli Sporlarının Sınıflandırılması

Engelli sporcuların adil bir şekilde yarışabilmesi için geliştirilen sınıflandırma sistemleri, sporun evrensel değerlerine uygun olarak eşitlik ve kapsayıcılığı temel alır. Bu sistemler, engelli bireylerin spora katılımını teşvik ederken, aynı zamanda rekabetin adil ve dengeli olmasını sağlar. Sınıflandırma, benzer engelliliklere sahip sporcuları aynı grupta bir araya getirerek, her bir sporcunun kendi potansiyelini en üst düzeye çıkarmasına olanak tanır. Sınıflandırma sistemleri, zaman içinde önemli bir evrim geçirmiştir. Başlangıçta, tıbbi/anatomik modele dayanan sınıflandırmalar, sporcuların sadece engel durumlarına göre gruplandırılmasına neden oluyordu. Ancak, bu yaklaşımın farklı engellilik türlerine sahip

sporcular arasında adil bir rekabet ortamı yaratmadığı fark edilince, işlevsel modele geçiş yapılmıştır. İşlevsel model, sporcuların engelliliklerinin yanı sıra, performanslarını da dikkate alarak daha kapsamlı ve adil bir sınıflandırma yapmayı hedefler. İşlevsel sınıflandırma sürecinde, sporcuların engelliliklerinin spor performanslarını nasıl etkilediği detaylı bir şekilde değerlendirilir. Bu değerlendirme, hem laboratuvar ortamında yapılan testler hem de gerçek yarışma koşullarında sergilenen performans göz önünde bulundurularak yapılır. Örneğin, yüzme branşında sınıflandırma yapılırken, sporcuların su içindeki hareket kabiliyetleri, kas gücü, koordinasyon gibi faktörler detaylı bir şekilde incelenir. Sınıflandırma sürecinde kullanılan testler ve değerlendirme yöntemleri, her spor branşına özgü olarak belirlenir. Örneğin, tekerlekli sandalye basketbolunda, sporcuların tekerlekli sandalye kullanma becerileri, kol ve gövde kuvveti, oyun bilgisi gibi faktörler değerlendirilirken, görme engellilerin katıldığı goalball sporunda ise sporcuların ışıltme ve yön bulma becerileri ön plana çıkar. Engelli sporlarında sınıflandırma, her ne kadar kusursuz olmasa da, adil rekabeti sağlamak ve engelli bireylerin spora katılımını teşvik etmek için önemli bir araçtır. İdeal bir sınıflandırma sistemi, sadece engellilikten kaynaklanan işlevsel sınırlamaları ölçmeli, sporcuların doğal yetenekleri, antrenman etkileri ve vücut alışkanlıkları gibi faktörleri dışarıda tutmalıdır. Ayrıca, sistemin uygulanabilir, anlaşılır ve şeffaf olması da büyük önem taşır. Türkiye'de engelli sporlarında sınıflandırma, Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC) tarafından belirlenen standartlara uygun olarak yapılmaktadır. Türkiye Milli Paralimpik Komitesi (TMPK), IPC'nin belirlediği sınıflandırma sistemlerini uygulayarak, engelli sporcuların ulusal ve uluslararası müsabakalarda adil bir şekilde yarışabilmesini sağlar. Engelli sporlarında sınıflandırma, sürekli gelişen ve tartışılan bir konudur. Ancak, adil rekabeti sağlamak ve engelli bireylerin spora katılımını teşvik etmek için sınıflandırma sistemlerinin önemi yadsınamaz. Bu sistemler, engelli sporcuların yeteneklerini en üst düzeye çıkarmalarına ve sporun birleştirici gücünden faydalanmalarına olanak tanır (Canpolat, 2020).

2.1.7.1. Güncel paralimpik sporlar

Elit seviyedeki sporculara yönelik spor seçeneklerinin kapsamı son yıllarda sayı olarak çok fazla arttı. Başlangıçta 8 spor vardı (eskrim, atletizm, bılardo, basketbol, okçuluk, masa tenisi ve pentatlon). 1972 yılına kadar kuadriplejik ve görme engelliler yarışmaya dahil edilmedi. Olimpiyatlarda olduğu gibi Paralimpik sporlar da rekabete ve nüfusun eğilimlerine göre eklenir ve çıkarılır (Canpolat, 2020).

2.1.7.2. Teknoloji ve engelli sporları

Engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırma ve onlara yeni ufuklar açma yolunda teknolojinin gücü yadsınamaz. Teknoloji, engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımını artırmak ve yaşam kalitelerini yükseltmek için önemli bir araç haline gelmiştir. Basit yardımcı araçlardan karmaşık teknolojilere kadar uzanan geniş bir yelpazede, teknoloji engelli bireylerin hayatlarını her yönüyle dönüştürmeye devam etmektedir. Baston gibi geleneksel yardımcı araçların yanı sıra, modern teknolojinin sunduğu akıllı saatler, navigasyon uygulamaları ve hatta beyin-bilgisayar arayüzleri, engelli bireylerin bağımsızlığını ve güvenliğini artırmaktadır. Akıllı saatler, görme engelli bireylerin zamanı takip etmelerine, mesaj almalarına ve hatta çevrelerini algılamalarına yardımcı olurken, navigasyon uygulamaları, engelli bireylerin güvenli bir şekilde seyahat etmelerini sağlar. Beyin-bilgisayar arayüzleri ise, felçli bireylerin düşünceleriyle bilgisayarları kontrol etmelerine ve hatta protez uzuvları hareket ettirmelerine olanak tanır. Engelli sporları alanında yaşanan teknolojik gelişmeler de dikkate değerdir. Karbon fiber ve titanyum gibi hafif ve dayanıklı malzemelerden üretilen tekerlekli sandalyeler, engelli atletlerin daha hızlı ve daha çevik olmalarını sağlayarak rekabet düzeyini yükseltmiştir. 3D yazıcılar sayesinde kişiye özel protez uzuvlar üretilmekte, bu da sporcuların doğal uzuvlarına yakın bir performans sergilemelerine olanak tanımaktadır. Örneğin, Güney Afrikalı atlet Oscar Pistorius, karbon fiber protez bacaklarıyla Olimpiyat Oyunları'na katılarak tarihe geçmiştir. Yardımcı teknolojiler, engelli sporcuların antrenmanlarını daha verimli hale getirmelerine de yardımcı olmaktadır. Sensörler ve akıllı saatler gibi giyilebilir teknolojiler, sporcuların performanslarını takip etmelerine, kalp atış hızlarını ve diğer biyometrik verileri ölçmelerine olanak tanır (Murphy, 1996). Bu veriler, antrenörlerin ve sporcuların antrenman programlarını kişiselleştirmelerine ve performanslarını optimize etmelerine yardımcı olur. Sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR) teknolojileri de engelli sporcuların antrenman deneyimlerini zenginleştirmek için kullanılmaktadır. VR, görme engelli bir yüzücünün yarış parkurunu önceden deneyimlemesine veya tekerlekli sandalye basketbolcusunun farklı taktikleri sanal ortamda uygulamasına olanak tanır. AR ise, işitme engelli bir okçunun hedefi daha iyi görselleştirmesine veya ampute bir golfçünün vuruşunu analiz etmesine yardımcı olabilir. Engelli sporlarında teknolojinin kullanımı sadece performansı artırmakla sınırlı değildir. Teknoloji, aynı zamanda engelli bireylerin spora erişimini kolaylaştırmak ve onlara daha fazla spor dalında yer alma fırsatı sunmak için de kullanılmaktadır. Örneğin, görme engelli koşucular için geliştirilen sesli yönlendirme sistemleri veya işitme engelli yüzücüler için titreşimli başlangıç sinyalleri, engelli bireylerin spor yaparken karşılaştıkları engelleri aşmalarına

yardımcı olur. Sonuç olarak, teknoloji, engelli bireylerin yaşamlarını her alanda kolaylaştırmaya devam ederken, engelli sporlarının da gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Yardımcı teknolojilerdeki sürekli ilerlemeler, engelli sporcuların potansiyellerini ortaya çıkarmalarına ve spora katılımlarını artırmalarına olanak tanımaktadır (Özyürek, 1995).

2.1.7.3. Tekerlekli sandalyeler

Belki de en belirgin engelli sporu teknolojisi yarış tekerlekli sandalyesinin geliştirilmesidir. Tarihi, İngiltere'deki "Stoke Mandeville" oyunlarında tekerlekli sandalye yarışının ilk günlerine kadar uzanabilir. Bu oyunlar, hastaneye kaldırılan ve yeniden yaratmanın yanı sıra rekabetçi arzularını tatmin etmenin bir yolunu arayan II. Dünya Savaşı gazileri için yaratıldı. Standart "hastane tekerlekli sandalyesi" kısa sürede yerini ağırlığı azaltan ve sandalyeyi sabitleyen modifikasyonlara bıraktı. Bu tür değişiklikler “rekabet avantajı” haline geldi ve o zamandan beri değişim devam ediyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk tekerlekli sandalye patenti 1869'da verilmiş ve 1930'larda Herbert Everest ve Harry Jennings'e verilen patentle seri üretime başlanmıştır. Hikaye, bir mühendis olan Everest'in, engelli arkadaşı Jennings için ilk katlanır boru şeklindeki çelik tekerlekli sandalyeyi yaptığını anlatıyor. Birçok kişi bugün dünya çapında tekerlekli sandalyelerde görülen “E&J” lakabını tanıyacaktır. E&J ve diğer birçok şirket artık yalnızca standartlaştırılmış, verimli gündelik sandalyeleri değil aynı zamanda kitlelere yönelik spor ve eğlence amaçlı tekerlekli sandalyeleri de seri olarak üretiyor (Wong, 2008).

Tekerlekli sandalye yarış teknolojisinin evrimine bir benzetme bisiklette bulunabilir. Bisikletçiler sürekli olarak hızlarını artırmak için avantajlar aradıklarından, yeni malzemeler (örneğin karbon fiber ve titanyum) ve yenilikçi tasarım, sporcuya aerodinamik tasarım ve etkili güç aktarımı sağlar. Artık her spora özel olarak uyarlanmış tekerlekli sandalyeler geliştiren tahmini 20 üretici var. Tenis sandalyeleri sahada hızlı dönüş sağlar ve çevikliği artırır; basketbol ve ragbi için kullanılan tekerlekli sandalyeler de çevik olmalı ancak sporun doğasında olan çarpışmalara dayanacak şekilde çok daha güçlü bir şekilde inşa edilmelidir. Engelli sporcuların, atletik yarışmaları ayrıntılarıyla anlatan ve yıllık incelemeleriyle en son tekerlekli sandalye teknolojisini kapsayan Sports n' Spokes adlı kendi spor dergileri vardır (Gregory, 2007).

Son zamanlarda dikkate değer olan, “el döngüsünün” gelişimidir. Kolların kullanılmasıyla hareket ettirilen 3 tekerlekli cihazlar olan el bisikletleri, bisikletten uyarlanan vites donanımının avantajlarını içermesi bakımından mevcut 3 tekerlekli "yarış sandalyesinden" farklıdır. Sadece el bisikleti yarışı dünya çapında mevcut değil, aynı zamanda bu teknoloji, sadece arkadaşları

ve ailesiyle bisiklete binmek isteyen ve "aktif bir yaşam tarzını" destekleyen eğlence amaçlı, hafta sonu sporcuları için de hazır. Bir bakıma el bisikleti, günümüzde sağlıklı bisikletçiler için daha yaygın olarak görülen "yatar" bisikletin sadece bir uyarlamasıdır (Gürsel, 2006).

Kar kayağı topluluğu uzun zamandır engellilerin sporlarına dahil edilmesini teşvik ediyor. Pistlerde en çok fark edilen engelliler ampute kayakçılar ve tekerlekli sandalye kullananlardır.

Tek ampute kayakçılar için, protez uzuv genellikle dolapta bırakılır ve alt kısmında destek ayakları adı verilen kayak uçları bulunan koltuk değneklerini kullanarak "3 pistte" kayak yaparlar. Bu sınırlı teknoloji kayakçıya dağda inanılmaz bir zarafet ve hız kazandırır. Yarışma için her kayakçı, tıpkı diğer rekabetçi kayakçılar gibi, destek ayaklarını ve tamircilerini bağlamalar ve cila ile değiştirir.

SP sporcusu ve çift ampute sporcunun 2 seçeneği olabilir: (1) 2 kayak ve 2 destek ayağı kullanarak dik kayak (yani 4 pist) (bu durumda amputenin protez uzuvlarını kullanması gerekecektir)); veya (2) "sitski" adı verilen oturarak kayak aleti kullanın. Sitski'nin monoski ve biski olmak üzere 2 temel formu vardır. Her ikisinde de alüminyum/çelik hibritlerinden, karbon fiberden ve/veya titanyumdan yapılmış bir çerçeve kullanılıyor. Kayakçının rahatça "oturabilmesini" sağlayan bir koltuk sağlanmıştır, böylece üst vücut hareketi ağırlık verebilir ve kayak kenarlarını gerektiği gibi ayarlayabilir. Ek olarak, motosiklet yarışlarından uyarlanan bir amortisör, dizlerin işleviyle hemen hemen aynı şekilde şoku absorbe etmek için çerçeveye ve koltuğa takılıyor. Denge daha önemliyse ve kayak biyomekaniğine daha fazla adaptasyonun sağlanması gerekiyorsa, kayaklara ya tek bir kayak takılıdır ya da 2 adet kayak takılıdır. Kayakta, kayak tasarımıyla büyük bir örtüşme vardır ve kayakçıları, tüm kayakçıların kullandığı kayak biyomekaniğine fonksiyonel sınırlamalar göz önüne alındığında uyarlamak için ek teknoloji işlevleri vardır (Kargın, 2001).

2.1.7.4. Protez

Teknolojik yeniliğin bir diğer alanı da uzuv protezleridir. Amputeler günlük yaşamlarını kolaylaştırmak ve eksik uzvun daha az fark edilmesini sağlayacak estetik bir his sağlamak için daha hafif ve verimli uzuvlar arayışına girdiler. Ancak günümüzde spor uzuvlar, doğal görünümlü bir görünüm elde etmek yerine, işlevi en üst düzeye çıkarmak için tasarlanmış yüksek teknoloji, mühendislik harikalarıdır. Artık protezler, ete benzeyecek şekilde boyanmış kaplamalarla gizlenmek yerine genellikle kullanıcı tarafından sergileniyor.

Biyomekanik ve malzeme mühendisliğindeki ilerlemeler sporcuya spora özgü avantajlar sağlamıştır. Titanyum, karbon fiber ve diğer "uzay çağı" gelişmeleri gibi malzemelerin

özellikleri, mühendise belirli bir spor için özel olarak tasarlanmış esneklik ve enerji depolama/salınım özelliklerine sahip bir uzuv/eklem yaratma yeteneği sağlar (Murphy, 1996). 2008 yılında, Güney Afrika'dan çift ampute Oscar Pistorius, Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu'na, engelsiz Olimpiyatlarda (Paralimpiyatlarda değil) yarışmasına izin verilmesi için dilekçe vererek, karbon fiber protezlerinin adil olmayan bir avantaj sağladığını belirten daha önceki bir karara karşı çıkmaya çalıştı. “Esnek ayak” protezinin kendisine avantaj sağlayacak kadar enerji depolama ve salma özelliğine sahip olduğu öne sürüldü. 2008 Pekin Paralimpik Oyunları'nda yarıştı ve altın madalya kazandı. Teknolojik gelişimin, insanların normal günlük aktivitelere katılmasını sağlamaktan, sağlıklı rakiplere karşı rekabette çok fazla avantaj olarak görülmesi ironiktir (Murphy, 1996).

2.1.7.5. Spor giyim

Yüzme, teknolojinin atletik avantaj sağlama yeteneği söz konusu olduğunda harika bir dengeleyici gibi görünen bir spordur. 2000 ve 2008'deki engelli Olimpiyatları ve Paralimpik Oyunları'nda çığırtaçlık yapılan teknolojik harikalardan biri, NASA ile ortak geliştirilen "balık pulu" mayoların yaygınlaşmasıydı. Bu düşük sürtünme harikasını giyen sporcular için yarış sürelerinde iyileşme mümkün görünüyordu. Elbiselerde balıksırtı/balık pulu dokulu likralı kumaşın yanı sıra su doygunluğunu sınırlayan ve dökülmeyi ve kaldırma kuvvetini artıran yenilikçi kaplamalar bulunur. Araştırma, bu teknolojinin ortalama yarış süresinde en az %1'lik bir iyileşme sağladığını tahmin ediyor (Tervo ve diğ., 2002).

Bununla birlikte, bu elbiseler, engelliliği doğası gereği sürüklenmeyi artıran veya genel zayıflığı suda hareket etmeyi zorlaştıran Paralimpik sporcular için özellikle avantajlı olabilir. Örneğin, SCI atleti çoğu zaman suda etkili bir şekilde hareket etmekte zorluk çeker çünkü sinirleri bozulan uzuvlar yüzeyin altına düşerek sürtünmeyi artırır. Ancak bu yeni düşük sürtünmeli giysilerle yarış süresinin bir kısmı geri kazanılabilir. Burada teknoloji evrensel bir yardım sağlıyor gibi görünüyor; ancak bu avantaj, engelliliği doğası gereği sürüklenmeyi artıran havuzdakiler için daha yararlı olabilir. Bu tür elbiseler, rekreasyonel su sporlarındaki rekabetçi alanın dışında da faydalı olabilir, ancak şu anda maliyet engelleyici bir faktördür (Tervo ve diğ., 2002).

Bu sınırlı örnekler, teknolojinin engelli sporları üzerinde nasıl bir etki yarattığını gösteren sadece birkaçıdır. Gelecekte yenilikçi beyinler ve yeni teknolojiler şüphesiz yeni ilerlemeler kaydedecektir. Belirli bir spora uyum sağlama ihtiyacı duyan bir sporcu, şüphesiz bilim ve endüstride bulunan faydalı teknolojileri adapte edebilecektir. Örneğin uzay/uçak endüstrisinin

metalurjisi şüphesiz engelli sporculara daha hafif ve daha güçlü yarış sandalyeleri sağlamaya devam edecektir. Spora özgü hareketlerin biyomekaniği konusundaki anlayışımız geliştikçe ve bireysel engellerin fizyolojik sınırlamalarının etiyolojisine ilişkin anlayışımız arttıkça, antrenman teknolojisindeki uyarlamalar da engellilerin spor performansı üzerinde etkili olacaktır (Tervo ve diğ., 2002).

2.1.7.6 Engelli çocuklar için spor

Oyun ve sportif aktiviteler, her çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynar. Bu, yalnızca sağlıklı çocuklar için değil, engelli çocuklar için de geçerlidir. Spor, çocukların yeteneklerini keşfetmelerine, fiziksel olarak aktif olmalarına, takım çalışması yapmayı ve sosyal becerilerini geliştirmelerini sağlar. Egzersizin faydaları saymakla bitmez, ancak engelli çocuklar için spor programları planlanırken, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişim düzeyine dikkat etmek önemlidir. Engelli çocukların spor yapmaya hazır olup olmadığını değerlendirirken, sadece yaşlarına bakmak yeterli değildir. Motor becerileri, koordinasyon ve bilişsel yetenekleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Her engelli çocuğun gelişimi farklı hızlarda ilerleyebilir ve bu nedenle spor programlarında özel düzenlemelere ihtiyaç duyabilirler. Örneğin, bazı engelli çocuklar sözel olmayan öğrenme güçlüğü yaşayabilirken, bazıları ise kas zayıflığı nedeniyle daha yapılandırılmış bir programa ihtiyaç duyabilir. Sporda başarı, sadece fiziksel yeteneklere değil, aynı zamanda bilişsel becerilere de bağlıdır. Bu nedenle, bilişsel gelişimleri yavaş olan çocuklar için öğretim yöntemlerinin farklılaştırılması gerekebilir. Spina bifida veya serebral palsi gibi rahatsızlıkları olan çocuklar, sözel olmayan öğrenme güçlüğü yaşayabilirler ve bu durum spor eğitimlerinde dikkate alınmalıdır. Koordinasyon sorunları yaşayan engelli çocuklar, belirli motor becerileri öğrenmek için daha fazla tekrar ve pratik yapmaya ihtiyaç duyabilirler. Kas zayıflığı olan çocuklar ise, kaslarını yormadan ve zarar vermeden spor yapabilmeleri için özel olarak tasarlanmış programlara katılmalıdırlar. Her engelli çocuğun ihtiyaçları ve sınırlamaları farklı olduğu için, spor faaliyetlerine katılımları kişiye özel olarak değerlendirilmelidir. Spor programı, çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılamalı ve fiziksel sınırlamalarına uygun olmalıdır. Bu sayede, engelli çocuklar da sporun keyfini çıkarabilir, yeteneklerini geliştirebilir ve sosyalleşebilirler (Doğan ve Çitil, 2011).

Engelli öğrencilere yönelik lise spor programları eyaletten eyalete farklılık göstermektedir. Bireysel eğitim planları uyarlanabilir fiziksel aktivite sağlayabilir ancak bazı öğrenciler hâlâ okul temelli spor programlarından dışlanıyor. Açıklayıcı bir örnek, lise takımında tam donanımlı bir üye olarak "koşmak" isteyen, spina bifidalı Paralimpik kalibreli tekerlekli sandalye sporcusu Tatyana McFadden'ın durumudur. Tek başına yarışmak zorunda kaldı ve

takım üyesi olarak puan toplayamadı. Aslında o, rekabet edebilen sıradan bir atletti, ancak sağlıklı akranlarıyla rekabet edemiyordu (Eripek, 2009).

2.2. Zihinsel Engelli Bireyler Arasında Fiziksel Aktivite

Fiziksel egzersiz ve uygun fiziksel fitness düzeyi, zihinsel engelli bireylerin sağlığı için önemli görülmektedir. Ömür boyu düzenli fiziksel aktivite, hastalıkların önlenmesi ve duygusal istikrarın artırılması amacıyla tavsiye edilmektedir (Brittain, 2006). Zihinsel engelli bireyler arasında fiziksel aktivite, psiko-fiziksel gelişimlerine katkıda bulunur, temel günlük aktiviteleri gerçekleştirmelerini kolaylaştırır ve yaşam motivasyonlarını artırır. Spor yapmak, zihinsel engelli bireylerin özsaygılarını artırmalarına, sosyal becerilerini geliştirmelerine ve benzer engellere sahip diğer bireylerle işbirliği yapmalarına yardımcı olabilir (Goodley, 2011).

Düzenli fiziksel aktivite, önleyici bir tedbir olarak kullanılabilir, sağlık risklerini azaltabilir ve belirli hastalıkların ortaya çıkmasını önleyebilir, ayrıca aktif bir yaşam tarzını teşvik edebilir ve bu özel nüfusun fiziksel ve iş kapasitesini artırabilir (Ares, 2006). Fiziksel uygunluğu tanımlayan ve genel sağlık durumu ile doğrudan ilişkili olan belirleyiciler arasında: vücut kompozisyonu, kardiyo-solunum dayanıklılığı, esneklik, koordinasyon, kas gücü ve kas dayanıklılığı yer alır. Ancak birçok odaklı çalışma, zihinsel engelli bireylerin yaşamlarının her aşamasında standart fiziksel uygunluk testlerinde normal bireylerin nüfusuna göre daha düşük sonuçlar aldığını göstermiştir. Bu nedenle, zihinsel engelli bireyler genellikle günlük aktiviteleri yeterince gerçekleştiremezler ve iş ile ilgili görevlerini yerine getirme yetenekleri sınırlıdır (Williams 2001).

Bu alandaki son çalışmalardan biri, fiziksel uygunluk seviyeleri ile günlük görevleri gerçekleştirmek için gereken süre arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu belirlemiştir. Bu bulgular, fiziksel aktivitenin zihinsel engelli bireylerin yaşam kalitesini artırabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, bazı çalışmalar, zihinsel engelli bireyler arasında fiziksel hareketsizlik ve obezitenin genel sağlıkları için büyük sorunlar yarattığını göstermiştir. Bu nedenle uzmanların, bu nüfusu sağlık teşvik programlarına ve fiziksel aktivitelere daha fazla katılımı içeren çeşitli programlara dahil etmeye başlamaları önerilmektedir (Khalil ve Crawford, 2015). Zihinsel engelli bireyler arasında kas dayanıklılığı ve aerobik kapasite o kadar azalabilir ki, bu durum bu nüfusun günlük işlevlerini engelleyebilir. Zihinsel engelli bireyler arasında kas gücü ve dengenin yetişkinlik döneminde azalması, kilo artışı ve obezite gibi diğer sağlık risklerinin ortaya çıktığı bir dönemdir. Bu faktörler, fiziksel uygunluk seviyesini olumsuz etkiler ve zihinsel engelli bireylerin bulundukları yüzeyin dengesinin bozulduğu çeşitli

durumlarda düşme riskini artırır. Bazı çalışmalar, zihinsel engel seviyelerinin fiziksel yetenek seviyelerini etkileyebileceğini ve daha yüksek IQ'ya sahip bireylerin uzun bir süre boyunca motor becerilerde daha büyük ilerlemeler kaydettiğini gösterse de (Kharé ve Altwasser, 2006), günümüzde zihinsel engelli bireyler arasında daha düşük fiziksel uygunluk seviyesinin, hareketsiz bir yaşam tarzı ve bu bireylerin herhangi bir planlı fiziksel aktiviteye katılma olasılıklarının olmamasının bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Düzenli fiziksel aktivite, yalnızca kas gücü ve aerobik dayanıklılığı artırmakla kalmaz, aynı zamanda zihinsel engelli bireyler arasında denge ve öz algıyı da iyileştirebilir. Zihinsel engelli çocuklar ve yetişkinlerin rekreasyonel ve sportif aktivitelere katılımı, genellikle genel yaşam kalitelerini iyileştirir ve sosyal dahil olmalarını artırır. Ancak, zihinsel engelli bireyler arasında düzenli fiziksel aktivitelere katılımı engelleyen veya azaltan engeller vardır. Bunlar, belirli bireylerin fonksiyonel sınırlamaları, uygun nesnelerin, alanların veya uzmanlaşmış programların eksikliği ve bu tür fiziksel aktivitelerin organizasyonunun yüksek maliyeti gibi sorunları içerir.

Ergenlik döneminde, günlük fiziksel aktivite, sağlık, uygun büyüme ve gelişim için ve yetişkinlik döneminde kardiyovasküler ve metabolik bozuklukların risk faktörlerinin azalması için hayati öneme sahiptir. Mevcut yönergeler, ergenlerin haftanın birkaç günü en az 60 dakika orta ila yoğun fiziksel aktivite yapmalarını tavsiye etmektedir (Öner, 2002). Bu nedenle, zihinsel engelli ergenlerin fiziksel aktivite yapabilmeleri için gerekli ön koşulların sağlanması gerekmektedir ki, akranlarıyla eşit fırsatlara sahip olabilsinler. Bu, adanmış ve nitelikli bir beden eğitimi öğretmenin rehberliğinde çeşitli fiziksel aktiviteler (beden eğitimi dersleri, kapsayıcı aktiviteler, sınıf aktiviteleri vb.) yoluyla gerçekleştirilebilir (Pensgaard ve diğ., 1999).

2.2.1. Zihinsel engelli bireylerin spor aktiviteleri

Spor, zihinsel engelli bireylerin yaşamlarında önemli bir rol oynayabilir çünkü fiziksel ve bilişsel yeteneklerin gelişimi için iyi bir temel oluşturur. Zihinsel engelli bireylerin spor müsabakalarına etkili katılımı, motor ve fonksiyonel becerilerin çeşitli gelişim formlarının yanı sıra bu sporcuların bilişsel yetenekleri ve psikolojik potansiyellerinin etkileşimlerinin anlaşılmasını gerektirir. Yukarıda belirtilen tüm bileşenler, "fiziksel potansiyel – bilişsel potansiyel – spor performansı" üçgeninde temsil edilebilir. Spor performansı, fiziksel ve bilişsel potansiyelin bir ürünü olarak daha da analiz edilebilir. Zihinsel engelli bireyler söz konusu olduğunda, bilişsel potansiyel, "zekâ" olarak adlandırılan, mantık yürütme, planlama, karar verme ve deneyimlerden öğrenme gibi çok boyutlu bir grup içerir (Pritchard, 1969). Bu

bileşenler arasındaki nedensel ilişkiler, zihinsel engelli bireylerin spor potansiyelinin daha ayrıntılı olarak incelenmesi için incelenmelidir.

Zihinsel engelli genç bireyler (20-30 yaş arası), genellikle aynı cinsiyet ve yaştaki normal nüfus için beklenen değerlerden %8-12 daha düşük kardiyο-solunum dayanıklılığına sahiptir ve maksimal kalp atış hızı frekans değerleri, aynı cinsiyet ve yaştaki normal nüfusa göre yaklaşık 15 atış/dakika daha düşüktür. Zihinsel engelli yetişkinlerin yaklaşık %20'si obez olarak sınıflandırılmıştır ve zeka ile vücut yağ yüzdesi arasında ters orantılı yüksek bir ilişki vardır. Zihinsel engelli genç bireylerin dirsek ve diz eklemiindeki kas gücü, aynı yaş ve cinsiyetteki normal nüfusun değerleriyle karşılaştırıldığında %35-40 daha düşük olduğu belirlenmiştir, bu da zihinsel engelli bireylerin çoğunlukla hareketsiz bir yaşam tarzı sürdürdüğünü göstermektedir. Esneklikle ilgili az sayıdaki çalışmalardan biri, zihinsel engelli bireyler ile aynı cinsiyet ve yaştaki normal nüfus arasında önemli farklar olmadığını göstermiştir. Yukarıda belirtilen sonuçların bir sonucu olarak, zihinsel engelli bireyler arasında daha düşük fiziksel hazırlık seviyesinin, "engel türü ile ilişkili" olduğu sıklıkla düşünülmektedir, ancak yetersiz fiziksel aktivite ile birlikte hareketsiz bir yaşam tarzı bu durumun ana nedenidir (Prosser ve Trigwell, 1999). Bu nedenle, zihinsel engelli bireylerin fiziksel uygunluk seviyelerinin potansiyellerini ne ölçüde yansıttığı sıklıkla belirsizdir.

Takım sporları, zihinsel engelli bireylerin fiziksel aktivitelere katılmaları için popüler bir yoldur. Basketbol, zihinsel engelli bireyler için programlanmış fiziksel aktivitelerin bir parçası olarak veya bu bireylerin bireysel bir spor aktivitesi olarak sıklıkla kullanılır çünkü motor becerilerin (koşma, zıplama, tekmeleme vb.) gelişimini ortak çalışma ve işbirliği yoluyla içerir (Gałka, 2000). Günümüzde zihinsel engelli bireyler için oldukça gelişmiş bir spor faaliyetleri sistemi olmasına rağmen, bu özel nüfus için mevcut spor faaliyetleri hakkında çok az bilimsel yayın bulunmaktadır.

Literatürde, psikolojik faktörlerin çeşitli türlerde hayali egzersiz veya pratik yoluyla ve bunların gerçek fiziksel egzersizle kombinasyonu yoluyla motor görevlerin performansında iyileşmeye katkıda bulunduğuna dair çeşitli hipotezler bulunmaktadır. Araştırmalar, psikolojik uygunluğun, motor görevlerin öğrenilmesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir çünkü hareketlerin oluşumuna ve korteksin duyu-motor kısımlarında performanslarına hazırlık sağlar. Zihinsel engelli bireyler üzerinde yapılan benzer çalışmalar (Kazimerczak, 2004), psikolojik hazırlığın motor görevlerin performansını önemli ölçüde iyileştirdiğini ve performans sırasında değişkenliği azalttığını göstermiştir. Bu nedenle, zihinsel engelli bireylerle çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin, belirli motor becerilerin daha iyi

kazanılması amacıyla seçilmiş fiziksel ve/veya spor aktivitesiyle ilgili psikolojik hazırlıkları kullanmaları önerilmektedir. Çoğu zaman, herhangi bir gerçek temele dayanmadan, belirli bir seviyedeki zihinsel engelin, zihinsel engelli bireylerin rekabet seviyesinin daha yüksek olmasını gerektiren antrenman sistemine katılmalarını engellediği düşünülmektedir.

2.3. Uyarlanmış Beden Eğitimi

2.3.1. Engellilerde uyarlanmış beden eğitiminin önemi

Bir eğitim programı olarak düzenlenen beden eğitimi ve spor, eğitim ve öğretimi olumlu yönde etkilemenin yanı sıra sağlığın, maneviyatın ve toplumun gelişmesine de katkıda bulunarak herkesin ihtiyaçlarına uygun bireysel programlar oluşturmaktadır. Toplumda engelli ayrımı var. Bu sınıflandırmadaki bireyler, normal gelişim gösteren akranlarına göre birçok alanda ve gelişimsel özelliklerde eksiklikler gösterebilir. Kişilik bozukluğu, iletişim kuramama ve kişisel davranışlarda yaşanan zorluklar dikkat çekicidir. Bu kişilerin sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri için sosyalleşmeleri ve hareket etmeleri gerekmektedir. Yapılarına uygun seçilen program ve etkinliklere ilgi gösterilmeli ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır (Burcu, 2007). Kişilerin özel ihtiyaçlarının ve yeteneklerinin değiştirilmesine yönelik beden eğitimi ve kişiye özel spor programları, bireylerin değişen özel gereksinimleri ve becerileriyle ilişkidir. Bu gereksinimler bazen sınıfta/işte yardımcı olma şeklinde, bazen farklı ekipmanların kullanılması şeklinde, bazen de cihaz konfigürasyonu şeklinde olmaktadır. Bazen değişiklik yapmak için uzak ortamlar kullanılabilir. Bazen küçük değişiklikler yeterlidir, bazen de hiçbir değişikliğe gerek kalmaz. Önemli olan ihtiyaçlarınızı karşılayan programları seçmek ve bunları uygulamaktır. Özetle, organize eğitim ve spor, beden eğitiminin bir alt sistemi olarak görülmeli ve tüm insanların gücü için güvenli, kendini tatmin eden ve başarılı bir deneyim olarak görülmelidir. Son yıllarda organize beden eğitime olan ilginin artmasıyla birlikte, program uygulamasına ilişkin metinler ve onaylanan spesifik organize beden eğitimi yöntemi iyi planlanmakta ve uygulanmaktadır. Böylece bu programları kullananların neler yapabileceğini, imkânsız olduğunu düşündükleri birçok şeyi başarabileceklerini bileceğiz.

Beden eğitimi ve spor, egzersiz, sosyal gelişim, dans etmeyi öğrenme, spor, sportif becerilerin gelişimi ve sosyal etkileşim açısından önemlidir. Ancak engelli kişiler genellikle aileleri ve toplulukları konusunda hayal kırıklığı yaşıyor ve sıklıkla sosyal olarak dışlanıyorlar (Martin ve Speer, 2011). Engelli bireylerin zayıf ve birçok gelişimsel özellikte zayıf olmalarının temel nedeni budur. Engellilik genellikle zihinsel, görsel, fiziksel veya insani bir zayıflık olarak kabul edilir. Aynı zamanda farklı başlıklar altında da incelenebilir, çünkü her insanın özellikleri ve

ihtiyaçları çok farklıdır, engelleri farklıdır, birçok engel birbiriyle bağlantılıdır, analiz eder, organize eder, bu yüzden eğitim planları, eğitimleri açısından önemlidir. Çeşitli araştırmalarda engelli bireylerin akranlarıyla aynı anda gelişme gösterseler de bazı egzersiz ve egzersiz alanlarında geride kalma konusunda yeterli olmadıkları tespit edilmiştir. Ancak bu kişilerin, kendi kurallarına ve hazırlıklarına uygun program ve etkinlikleri seçmeleri durumunda zgven kazandıkları ve genç yaşitlarıyla rekabet edebildikleri görülebilir. Engellilik; Bu birçok açıdan karmaşık, güçlü ve tartışmalı bir konudur. Engelli bireylerin sayısının ve durumunun bilinmesi, bu kişilerin önündeki engellerin kaldırılması ve topluma katılımlarının sağlanması için yapılan çalışmaları oluştırmaktadır. Ancak engelli bireyler birçok konuda öğrenme glğ gösterebilirler. Bazen bir konuyu göstermek sözlü olarak söylemekten daha kolaydır. Bazen ses tonu ve emir iletişim kurmanın etkili bir yoludur. Bu nedenle normal akranlarının seviyesinde öğrenmeleri için özel eğitime ihtiyaçları vardır (Block ve Obrusnikova, 2007).

2.3.2. Uyarlanmış beden eğitiminin kısa tarihçesi

Engelli bireylerin eğitim ve rehabilitasyonunda beden eğitiminin rolü, son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Bu metinde, engelli beden eğitiminin tarihsel gelişimini ve bu alana yönelik değişen bakış açılarını inceleyeceğiz. Tıbbi tedavi ve terapide fiziksel aktivitenin kullanımı oldukça eskilere dayanmaktadır. in'de M.. 3000 yıllarına kadar uzanan egzersiz uygulamaları ve Eski Yunan ve Roma'da da egzersizin tıbbi ve tedavi edici faydaları bilinmekteydi. Fakat engelli bireylerin özel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için beden eğitimi veya fiziksel aktiviteyi kullanma fikri nispeten yeni bir gelişmedir. 19. yüzyılda ABD'de beden eğitimi ve sporun toplumsal faydaları üzerine çalışmalar başlamış ve 20. yüzyılda bu çalışmalar ivme kazanmıştır. 1900'den önceki beden eğitiminin tıbbi ve koruyucu bir niteliği olduğunu ve amacının hastalıkları önlemek ve genel sağlığı geliştirmek olduğunu biliyoruz. 19. yüzyılın sonlarından 1930'lara kadar programlar, spor merkezli bir beden eğitimine doğru kaymaya başladı ve bireyin bütünsel gelişimi önem kazandı (Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor. Ed: Winnick, 2017). Devlet okullarında zorunlu beden eğitimi dersleri yaygınlaştı ve beden eğitimi ğretmenlerinin eğitimi geliştirildi. 1952 yılında Amerikan Sağlık Birliği, Beden Eğitimi, Rekreasyon ve Dans (AAHPER) adlı bir komite kurarak uyarlanmış beden eğitimini tanımladı. Bu tanımda, engelli bireylerin ilgi, kapasite ve sınırlamalarına uygun çeşitli oyun, spor ve ritim içeren bir programın önemi vurgulanmıştır. Bu tanım, beden eğitiminin çeşitliliğini ortaya koymuş ve engelli öğrencileri de kapsamına almıştır. Günümüzde engelli beden eğitimi, engelli bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimini desteklemek için kullanılan bir eğitim dalıdır. Bu alandaki çalışmalar, engelli bireylerin motor becerilerini geliştirmelerine, kas ve kemik

güçlerini artırmalarına, denge ve koordinasyonlarını geliştirmelerine, özgüvenlerini ve benlik saygılarını yükseltmelerine ve sosyalleşmelerine yardımcı olmaktadır. Engelli beden eğitimi, farklı engellilik türlerine ve bireylerin özel ihtiyaçlarına göre uyarlanabilen programlar sunmaktadır. Bu programlar, yüzme, atletizm, basketbol, futbol, voleybol gibi çeşitli spor dallarını içerebilmektedir. Ayrıca, engelli bireylere özel olarak tasarlanmış oyunlar ve ritimler de bu programlarda yer alabilir. Engelli beden eğitimi, engelli bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde artırabilir ve onları topluma daha aktif bir şekilde katılmalarına teşvik edebilir. Bu nedenle, engelli bireylerin eğitim ve rehabilitasyonunda beden eğitimine önemli bir rol verilmesi gerekmektedir (Winnick ve Poretta, 2017).

2.3.3. Türkiye’de uyarlanmış beden eğitimi

Engelli bireylerin toplumsal hayata katılımı ve yaşam kalitesinin artırılması için beden eğitiminin önemi yadsınamaz. Bu alanda yapılan çalışmalar, engelli bireylerin motor becerilerini geliştirmelerine, fiziksel zindeliklerini artırmalarına, özgüvenlerini ve benlik saygılarını yükseltmelerine ve sosyalleşmelerine yardımcı olmaktadır. Türkiye’de engelli bireylere dair bilgi ve veri eksikliğini gidermek amacıyla 2002 yılında "Türkiye Özürlüler Araştırması" ve 2011 yılında "Nüfus ve Konut Araştırması" (NKA) yapılmıştır. Bu araştırmalara göre Türkiye’de engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29’dur ve 4.867.000 kişi en az bir engeli bulunmaktadır (Ataman, 2003). Engelli bireylerin eğitim ve rehabilitasyonunda beden eğitimi önemli bir rol oynamaktadır. Beden eğitimi dersleri, engelli bireylerin fiziksel gelişimlerinin yanı sıra zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini de desteklemektedir. Bu dersler engelli bireylere özgüven kazandırmakta, onları topluma katılmaya teşvik etmekte ve yaşam kalitelerini önemli ölçüde artırmaktadır. Uyarlanmış beden eğitimi, engelli bireylerin özel gereksinimlerine göre tasarlanmış bir eğitim programıdır. Bu programın amacı, engelli bireylerin beden eğitimi derslerinden en üst düzeyde faydalanmalarını sağlamaktır. Uyarlanmış beden eğitimi programı, engelli bireyin engellilik türüne, yaşına, beceri düzeyine ve ilgi alanlarına göre hazırlanmalıdır (Winnick, 2017). Bu programda farklı spor dalları, oyunlar ve egzersizler yer alabilir. Engelli bireyin güvenliğini ve refahını göz önünde bulundurmak programın en önemli ilkelerinden biridir. Uyarlanmış beden eğitimi programı, engelli bireylere birçok fayda sağlayabilir. Bu faydalardan bazıları şunlardır:

Motor becerilerin gelişmesi: Uyarlanmış beden eğitimi programı, engelli bireylerin kaslarını güçlendirmelerine, koordinasyonlarını ve dengesini geliştirmelerine ve motor becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur.

Fiziksel zindeliğin artması: Uyarlanmış beden eğitimi programı, engelli bireylerin kalp ve damar sistemlerini güçlendirmelerine, kas dayanıklılıklarını artırmalarına ve genel fiziksel zindeliklerini geliştirmelerine yardımcı olur.

Özgüvenin artması: Uyarlanmış beden eğitimi programı, engelli bireylerin başarılar elde etmelerine ve kendilerine olan inançlarını artırmalarına yardımcı olur.

Sosyalleşme: Uyarlanmış beden eğitimi programı, engelli bireylerin diğer insanlarla etkileşime girmelerine ve yeni arkadaşlar edinmelerine yardımcı olur.

Yaşam kalitesinin artması: Uyarlanmış beden eğitimi programı, engelli bireylerin daha aktif ve bağımsız bir yaşam sürmelerine ve yaşam kalitelerini önemli ölçüde artırmalarına yardımcı olur.

Engelli bireylere yönelik beden eğitimi programlarının yaygınlaştırılması ve bu programların nitelikli eğitimciler tarafından verilmesi önemlidir. Engelli bireylerin beden eğitimi derslerinden en üst düzeyde faydalanabilmeleri için gerekli altyapının sağlanması da gerekmektedir.

2.3.4. Uyarlanmış beden eğitiminin ilk uygulama örnekleri

Engelli bireylerin spor ve beden eğitimi ile tanışması, 20. yüzyılın başlarında Avrupa'da gerçekleşen savaşların ardından başladı. Savaşlarda yaralanan ve engelli hale gelen askerlerin rehabilitasyonu için sporun kullanılması fikri ilk olarak ortaya atıldı. Bu fikir doğrultusunda, 1924 yılında Fransa'nın Paris kentinde dokuz ülkenin katılımıyla ilk resmi uluslararası uyarlanmış beden eğitimi yarışması düzenlendi. Bu yarışma, "Uluslararası Sessiz Oyunlar" (Deaflympics) olarak adlandırıldı. İngiltere'de Sir Ludwig Guttmann, yetersizliği olan eski askerlerin rehabilitasyonunda sporu kullanmasıyla tanınmış bir tıp doktorudur. 1940'ların sonunda Stoke Mandeville Hastanesi'nde tekerlekli sandalye sporcuları için ilk oyunlar düzenlenmiştir. Bu oyunlar, tekerlekli sandalye basketbolunun gelişmesine katkıda bulunmuştur. 1949 yılında Illinois Üniversitesi, ilk ulusal tekerlekli sandalye basketbol turnuvasını düzenlemiş ve bu turnuva, Ulusal Tekerlekli Sandalye Basketbolu Birliği'nin (NVVBA) kurulmasına yol açmıştır. 1950'lerin ortalarında Ben Lipton tarafından Ulusal Tekerlekli Sandalye Sporları Birliği (NWAA) kurulmuştur. Bu kuruluş, omurilik felçli ve diğer tekerlekli sandalye kullanan sporcular için eyalet, bölge ve ulusal düzeylerde yarışma sporlarının sponsorluğunu üstlenmiştir. 1960'ların sonunda Vietnam gazisi bir grup tarafından, ortopedik, omurilik ve sinir-kas-görsel engelliler için yıl boyu spor ve rekreasyon olanakları sunmak amacıyla Ulusal Engelli Sporları ve Rekreasyon Birliği (NHSRA) kurulmuştur.

Zihinsel yetersizliği olan bireyler için spor yarışmaları düzenlemek ve desteklemek amacıyla 1968 yılında Joseph P. Kennedy, Jr. Vakfı tarafından Özel Olimpiyatlar kurulmuştur. İlk uluslararası oyunlar Chicago'da Soldier Field'de gerçekleştirilmiştir (Winnick ve Poretta, 2017). Özel Olimpiyatlar, zihinsel yetersizliği olan bireyler için spor organizasyonu konusunda öncü bir rol oynamıştır. ABD'deki spor organizasyonlarının evrimi, uluslararası yarışmalara katılımın artmasına yol açmıştır. Bu organizasyonlar arasında Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC) önemli bir yere sahiptir. IPC, çoklu spor organizasyonları düzenlemektedir ve bünyesinde birçok farklı spor dalı yer almaktadır. Son yıllarda, geleneksel olarak yetersizliği olmayan sporculara programlar sunan organizasyonlar da engelli sporcular için olanaklar sunmaya ve yarışmalar düzenlemeye başlamıştır. Bu durum, engelli sporcuların daha geniş bir kitleye ulaşmasına ve sporun kapsayıcılığının artmasına katkıda bulunmaktadır. Uyarlanmış beden eğitimi ve spor, engelli bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlıklarını geliştirmelerine, özgüvenlerini artırmalarına ve sosyalleşmelerine yardımcı olmaktadır. Bu alandaki gelişmeler, engelli bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde yükseltmektedir.

2.3.5. Uyarlanmış beden eğitiminin anlamı

Uyarlanmış beden eğitimi, engelli veya özel gereksinimli bireylerin özel ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmış, kapsamlı ve bireyselleştirilmiş bir eğitim programıdır (Savucu, 2019). Bu program, fiziksel ve motor uygunluğu, temel hareket becerilerini ve şekilleri, sudaki becerileri, dansı ve bireysel ve grup oyunlarını ve sporlarını içerir. Uyarlama, engelli bireylerin beden eğitimi programlarına katılımını sağlamak için gerekli olan değışiklikleri ve düzenlemeleri ifade eder. Bu değışiklikler, programın içeriğini, sunum şeklini, kullanılan ekipmanları ve değerlendirme yöntemlerini kapsayabilir. Uyarlanmış beden eğitiminin temel hedefleri şunlardır:

Fiziksel Gelişim

Motor Becerilerin Geliştirilmesi

Spor Becerilerinin Geliştirilmesi

Sosyalleşme

Özgüvenin Artırılması

Yaşam Kalitesinin Artırılması

Uyarlanmış beden eğitimi programları, fiziksel engelliler, zihinsel engelliler, işitme engelliler, görme engelliler, konuşma ve dil engelliler, otizmlı çocuklar, travmatik beyin hasarı olanlar,

öğrenme güçlüğü çekenler ve çoklu engelliler de dahil olmak üzere çeşitli engelli veya özel gereksinimli bireylere yönelik olabilir. Uyarlanmış beden eğitimi programları, her bireyin özel gereksinimlerine ve becerilerine göre tasarlanmalıdır. Programın içeriği, sunum şekli, kullanılan ekipmanlar ve değerlendirme yöntemleri, bireyin engellilik türüne, yaşına, beceri düzeyine ve ilgi alanlarına göre belirlenir. Uyarlanmış beden eğitimi, engelli veya özel gereksinimli bireylerin genel sağlık ve refahı için son derece önemlidir (Akyol ve ark., 2017). Bu programlar, bireylerin fiziksel ve motor becerilerini geliştirmelerine, sosyalleşmelerine, özgüvenlerini artırmalarına ve daha aktif bir yaşam sürmelerine yardımcı olur. Uyarlanmış beden eğitimi, engelli veya özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde artırma potansiyeline sahip bir eğitim programıdır (Winnick ve Poretta, 2017). Bu programlar, bireylerin potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerine ve topluma aktif bir şekilde katılmalarına yardımcı olmak için önemli bir araçtır.

2.3.6. Uyarlanmış sporun anlamı

Spor, sadece yetenekli ve güçlü bireyler için değil, her yaştan ve her beceri seviyesinden insan içindir. Uyarlanmış spor, farklı yeteneklere sahip sporcuların da sporun heyecanını ve keyfini yaşayabilmeleri için geliştirilmiş bir alandır. Basketbolu ve tekerlekli sandalye basketbolunu, futbolu ve ampute futbolu, pateni ve adaptif pateni karşılaştırdığımızda, uyarlanmış sporun farklı becerilere sahip sporcular için nasıl özel imkanlar yarattığını net bir şekilde görebiliriz. Görme engelliler için zil sesli bir topla oynanan golbol ise bu özel sporların en çarpıcı örneklerinden biridir. Uyarlanmış spor, sadece özel spor dallarıyla sınırlı değildir. Genel spor dallarında da engelli sporcular için uyarlamalar yapılarak kapsayıcılık artırılmaktadır. Bu sayede her birey, kendi becerilerine uygun bir şekilde spora katılma ve başarının tadını çıkarma şansı yakalamaktadır (Özer, 2001). Uyarlanmış spor terminolojisi, engelli sporcuların spora katılımını teşvik ederken, aynı zamanda kusursuzluğun gelişmesini de destekler. Bu spor dalları, sadece yetenekli sporcular için değil, her birey için eşit fırsatlar sunarak spora olan ilgiyi artırır. Uyarlanmış spor programları, okullarda, spor salonlarında ve açık alanlarda farklı amaçlarla ve çeşitli şekillerde yürütülmektedir. Eğitim programları, okul içi, okul dışı ve okullar arası etkinlikleri kapsayarak her yaştan ve her beceri seviyesinden öğrenciye hitap eder. Uyarlanmış spor, sadece eğitim amaçlı değil, boş zaman değerlendirme, yaşam tarzı ve sağlık gibi farklı amaçlarla da yapılabilir. Spor veya uyarlanmış spor, rekreasyonel tedavi, düzeltici tedavi, spor tedavisi veya sağlık programlarının bir parçası olarak kullanılabilir. Uyarlanmış beden eğitimi ve uyarlanmış spor arasındaki temel fark, kapsamlarıdır. Uyarlanmış beden eğitimi 0-21 yaş arası bireylere odaklanırken, uyarlanmış spor tüm yaşam boyu devam eden bir

süreçtir. Uyarlanmış spor, farklı yeteneklere sahip sporcuların da sporun heyecanını ve keyfini yaşayabilmeleri için eşsiz bir imkan sunar (Ekenci, 2015). Bu spor dalları, sadece sporculara değil, topluma da kapsayıcılık ve farkındalık mesajı verir.

2.3.7. Uyarlanmış beden eğitimi planlama

Uyarlanmış beden eğitimi programının başarısı, sağlam bir planlamaya bağlıdır. Bu plan, programın yönünü, hedeflerini ve amaçlarını net bir şekilde belirleyerek rehberlik eder. Programın amacı, organizasyonun genel misyonuyla ve engelli öğrenciler için oluşturulan genel beden eğitimi veya spor programıyla tutarlı olmalıdır (Akyol ve diğ., 2017).

Hedefler ve Amaçlar:

Hem beden eğitimi hem de uyarlanmış beden eğitimi programlarının temel amaçları arasında, öğrencilerin hayat boyu sağlıklı ve bağımsız bir yaşam için gerekli olan işlevsel motor becerilerini, bilgi ve olanaklarını geliştirmek ve değerlendirmek yer alır. Uyarlanmış beden eğitimi ve spor programları, bağımsız yaşama geçişte hayati bir rol oynar ve okulla toplumsal yaşam arasındaki bağlantıyı oluşturur. Bu programlar, öğrencilere okuldaki deneyimlerini gerçek hayatta uygulama imkanı sunarak sorunsuz bir geçiş sağlar (Akyol ve diğ., 2017).

Aktivite Seçimi:

Uyarlanmış beden eğitimi programlarında seçilen aktivitelerin türü ve kapsamı büyük önem taşır. Beden eğitimi tanımı, beden eğitiminin tamamını veya parçalarını kapsayabilirken, uyarlanmış beden eğitimi genellikle beden eğitimi, özel beden eğitimi, hareket eğitimi ve motor gelişimi gibi alanları içerir. Uyarlanmış beden eğitimi, genel beden eğitiminde olduğu gibi aynı aktiviteleri kapsayan bir bütündür. Farklılık, düzenli beden eğitimi müfredatının tipik olarak tüm öğrenciler için uygun kabul edilmesi iken, uyarlanmış beden eğitimi aktivitelerinin her öğrenci için özel olarak tasarlanması ve reçete edilmesidir (Akyol ve diğ., 2017a).

Planlamanın Önemi:

Etkili bir uyarlanmış beden eğitimi programı oluşturmak için aşağıdaki unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır:

- **Hedef Kitle:** Programın hedef kitlesini ve bireysel ihtiyaçlarını net bir şekilde tanımlamak önemlidir.
- **Değerlendirme:** Öğrencilerin becerilerini ve gelişimlerini takip etmek için düzenli değerlendirmeler yapılmalıdır.

- Esneklik: Farklı beceri seviyelerine ve ihtiyaçlara uyum sağlayabilecek esnek bir program tasarlanmalıdır.
- İşbirliği: Öğretmenler, aileler, fizyoterapistler ve diğer uzmanlarla iş birliği programın başarısı için kritik öneme sahiptir.
- Uygun Ortam: Aktivitelerin güvenli ve erişilebilir bir ortamda gerçekleşmesi sağlanmalıdır.

Uyarlanmış beden eğitimi programları, engelli öğrencilerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerini desteklemek için son derece önemlidir. Bu programlar, öğrencilerin potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerine ve topluma aktif bir şekilde katılmalarına yardımcı olur.

2.3.8. Uyarlanmış beden eğitimi için uygunluk

Uyarlanmış beden eğitimi, engelli bireylerin özel gereksinimlerini karşılamak için tasarlanmış, kapsamlı ve bireyselleştirilmiş bir eğitim programıdır. Bu program, fiziksel ve motor uygunluk, temel motor becerileri ve şekilleri, su sporları, dans, bireysel ve grup oyun becerilerini geliştirmeyi amaçlar. Bir bireyin uyarlanmış beden eğitime ihtiyacı olup olmadığını belirlemek için kapsamlı bir değerlendirme yapılması önemlidir. Bu değerlendirme, bireyin engellilik türünü, yaşını, beceri düzeyini ve ilgi alanlarını göz önünde bulundurmalıdır. Değerlendirme sonucunda, bireyin genel beden eğitimi programlarına katılma yeteneği ve bu programlardan yararlanma kapasitesi belirlenir. Eğer bir bireyin engelliliği nedeniyle genel beden eğitimi programlarına katılma yeteneği ve bu programlardan yararlanma kapasitesi kısıtlıysa, o zaman uyarlanmış beden eğitimi programlarına katılması gerekir. Bu kısıtlamalar, fiziksel ve motor uygunluk, temel motor becerileri ve şekilleri, su sporları, dans, bireysel ve grup oyun becerilerinde önemli ölçüde gerilikler olarak ortaya çıkabilir. Eğer bir birey motor, davranışsal veya bilişsel alanlarda gecikmeler yaşıyor ancak genel olarak beden eğitimi programlarına başarılı bir şekilde katılıyorsa, o zaman uyarlanmış beden eğitimi programlarına ihtiyacı yoktur (Winnick ve Poretta, 2017). Bu gibi durumlarda, bireyin özel gereksinimlerini karşılamak için özel eğitim programları veya destek hizmetleri yeterli olabilir. Kırık organlar (el-kol-bacak kemikleri gibi) veya kısa süreli hastalıklar gibi geçici nitelikteki engelliliklere sahip bireyler de uyarlanmış beden eğitimi programlarına uygun değildir. Bu durumlarda, bireyin beden eğitimi programlarına katılımı, iyileşme sürecine bağlı olarak kademeli olarak artırılabilir. Uyarlanmış beden eğitimi, engelli bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerini desteklemek için son derece önemli bir eğitim programıdır. Kapsamlı bir

değerlendirme yoluyla, her bireyin özel gereksinimleri belirlenebilir ve ona en uygun eğitim programı sunulabilir.

2.3.9. Engelli bireyler için beden eğitimi ve spor öğretmeninin önemi

Engelli bireyler için beden eğitimi, sadece fiziksel gelişimden öte, birçok açıdan hayati önem taşıyan bir alandır. Bu metinde, beden eğitiminin engelli bireyler üzerindeki etkilerini ve bu alandaki öğretmenlerin rolünü inceleyeceğiz. Tüm çocuklar gibi, engelli çocuklar da hareket ederek büyür ve gelişir. Beden eğitimi dersleri, engelli çocukların motor becerilerini geliştirmelerine, kaslarını güçlendirmelerine ve koordinasyonlarını artırmalarına yardımcı olur. Bu sayede engelli çocuklar günlük yaşamlarında daha bağımsız hale gelir ve özgüvenlerini artırır. Beden eğitimi, engelli bireylere farklı spor dallarını deneyimleme ve yeni beceriler kazanma imkanı sunar. Bu sayede engelli bireyler, potansiyellerini keşfedebilir ve spora katılım yoluyla sosyalleşebilirler. Paralimpik sporlar gibi özel olarak engelli bireyler için tasarlanmış spor dalları da mevcuttur. Bu spor dalları, engelli bireylere uluslararası düzeyde yarışma ve başarı elde etme imkanı sunar (Konar ve Yıldırım 2012). Beden eğitimi, engelli bireylerin engellerini aşmalarına ve daha sağlıklı bir yaşam sürmelerine yardımcı olur. Düzenli egzersiz, kas-iskelet sistemini güçlendirir, kalp ve damar hastalıklarına yakalanma riskini azaltır ve stresi kontrol altına almada yardımcı olur. Engelli bireyler için beden eğitimi öğretmenleri, sadece ders veren kişilerden öte, rehber ve destekleyici bir rol üstlenirler. Bu öğretmenlerin, engelli bireylerin özel gereksinimlerini anlamaları ve bu gereksinimlere uygun eğitim programları hazırlamaları önemlidir. Ayrıca, engelli bireylerin aileleri ve diğer eğitimcilerle de iş birliği yapmaları ve engelli bireylerin spora katılımını teşvik etmeleri gerekir. Engelli bireylerin beden eğitimine katılımı için toplumda farkındalık yaratmak önemlidir. Bu konuda ailelere, öğretmenlere ve diğer eğitimcilere yönelik eğitimler düzenlenmeli ve engelli bireylerin spor yapabileceği ortamlar ve imkanlar geliştirilmelidir. Engelli bireyler için beden eğitimi, sadece fiziksel gelişim değil, aynı zamanda sosyalleşme, özgüven geliştirme ve engelleri aşma gibi birçok açıdan önemli bir araçtır (Keskin ve diğ., 2014). Farkındalık ve eğitim yoluyla engelli bireylerin beden eğitimine katılımı teşvik edilmeli ve bu alandaki öğretmenler gerekli bilgi ve donanıma sahip hale getirilmelidir.

2.3.10. Engelli bireylerin beden eğitimi dersine karşı tutumları

Engelli bireyler için toplumun bir parçası olmak ve bağımsız bir yaşam sürmek sadece bir hak değil, aynı zamanda bir ihtiyaçtır. Bu amaca ulaşmada beden eğitimi ve sporun rolü yadsınamaz. Hareketin gücüyle engelli bireyler, sadece fiziksel değil, sosyal ve psikolojik

açından da güçlenerek hayatın her alanına dahil olabilirler. Engelli bireyler için bağımsızlık, sadece günlük yaşam aktivitelerini yerine getirebilmekten öte, hayata dair kendi seçimler yapabilme ve sorumluluk alma özgürlüğüne sahip olmaktır. Beden eğitimi ve spor, engelli bireylere bu özgürlüğü kazandırmanın önemli bir aracıdır (Tufan ve Arun, 2002). Düzenli egzersiz ve fiziksel aktiviteler, kas ve kemiklerin güçlenmesi, koordinasyonun gelişmesi ve denge becerilerinin artması gibi birçok faydayı beraberinde getirir. Bu sayede engelli bireyler, günlük yaşamda daha az yardıma ihtiyaç duyar ve kendine bakma becerilerini geliştirirler. Fiziksel hareketsizlik, engelli bireyleri sadece fiziksel açıdan değil, sosyal açıdan da olumsuz etkiler. Kendilerini içe kapanmaya iten bu durum, iletişim becerilerini ve özgüvenlerini de zedeleyebilir. Beden eğitimi ve spor ise engelli bireylere farklı insanlarla tanışma, iletişim kurma ve takım çalışması yapma imkanı sunarak sosyalleşmelerine katkıda bulunur. Spor salonları, parklar ve engelli bireylere özel tesisler, bu sosyalleşmenin önemli mekanları haline gelir. Sporun sadece bedensel değil, zihinsel ve ruhsal açıdan da birçok faydası vardır. Engelli bireyler için spor yapmak, stresi azaltır, özgüveni artırır ve benlik saygısını geliştirir. Başarı duygusu yaşayarak kendilerini daha değerli hissetmelerini sağlar. Engelli sporcular, ulusal ve uluslararası yarışmalarda başarılar elde ederek topluma ilham kaynağı olabilir ve engellilik algısını da değiştirebilirler. Beden eğitimi ve spor programları, engelli bireylerin özel gereksinimlerine göre planlanmalıdır. Her engel grubu için farklı programlar hazırlanarak, bireylerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmaları sağlanmalıdır. Bu programlarda engelli bireylerin eğlenmesi ve motive olması da göz önünde bulundurulmalıdır. Engelli bireylerin beden eğitimi ve spora katılımı için toplumda farkındalık yaratmak önemlidir. Bu konuda ailelere, öğretmenlere ve diğer eğitimcilere yönelik eğitimler düzenlenmeli ve engelli bireylerin spor yapabileceği ortamlar ve imkanlar geliştirilmelidir. Engelli bireyler için beden eğitimi ve spor, sadece bir ders veya boş zaman aktivitesi değil, yaşamın her alanına dahil olmanın ve bağımsız bir yaşam sürmenin anahtarıdır (Tufan ve Arun, 2002). Farkındalık ve eğitim yoluyla engelli bireylerin beden eğitimi ve spora katılımı teşvik edilmeli ve bu alandaki çalışmalar desteklenmelidir.

2.3.11. Engellilerde spor öğretmenliği

Spor, insanlığın en eski ve temel faaliyetlerinden biridir. Sadece bedensel bir aktivite olmanın ötesinde, bireysel ve toplumsal gelişmenin önemli bir aracıdır. Geçmişte daha sınırlı bir çerçevede değerlendirilen spor, günümüzde toplumun her kesimini kapsayan ve farklı ihtiyaçlara cevap veren bir alan haline gelmiştir. Bu kapsamda engelli sporu da özel bir yere sahiptir. Engelli bireyler için spor yapmak, sadece fiziksel faydalar sağlamakla kalmaz, aynı

zamanda sosyal ve psikolojik açıdan da önemli bir rol oynar. Düzenli egzersiz, engelli bireylerin kas ve kemik sistemlerini güçlendirerek, koordinasyonlarını ve denge becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Bu sayede engelli bireyler günlük yaşamda daha az yardıma ihtiyaç duyar ve kendine bakma becerilerini geliştirirler. Spor yapmak, engelli bireylerin özgüvenlerini ve benlik saygılarını da artırır. Başarı duygusu yaşayarak kendilerini daha değerli hissetmelerini sağlar. Engelli sporcular, ulusal ve uluslararası yarışmalarda başarılar elde ederek topluma ilham kaynağı olabilir ve engellilik algısını da değiştirebilirler. Engelli sporunun gelişmesi ve yaygınlaşması için yetişmiş eleman ihtiyacı da artmaktadır. Engelli bireylerin özel gereksinimlerine uygun spor programları hazırlayabilecek ve bu programları uygulayabilecek beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alandaki yetişmiş eleman eksikliği, engelli sporunun gelişmesini ve engelli bireylerin spora katılımını olumsuz etkilemektedir. Engelli sporunda yetişmiş eleman ihtiyacını karşılamak için yükseköğrenim programlarının açılması önemli bir adımdır. Bu programlarda engelli bireylerin anatomisi, fizyolojisi ve psikolojisi gibi konularda bilgi verilmeli, engelli spor dalları ve antrenman teknikleri hakkında eğitim verilmelidir. Ayrıca, engelli sporcularla iletişim kurma ve onların motivasyonlarını artırma becerileri de kazandırılmalıdır. Engelli sporu, engelli bireylerin yaşam kalitesini yükseltmek ve topluma aktif bir şekilde katılmalarını sağlamak için önemli bir araçtır.

2.4. ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

2.4.1. Özel Eğitim

Farklılıklar, insanlığın zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtır. Bu çeşitlilik, eğitimde de kendini gösterir. Özel eğitim, farklı öğrenme stilleri ve gereksinimleri olan bireylere, potansiyellerini en üst düzeye çıkarmaları ve topluma aktif bireyler olarak katılmaları için gerekli desteği sunan özel bir eğitim türüdür. Özel eğitim, sadece engelli bireyleri değil, farklı yeteneklere sahip tüm çocukları kapsar. Bu nedenle, özel eğitim desteğine ihtiyaç duyulan bireylerin tespiti ve eğitime yönlendirilmesi erken çocukluk döneminde başlar (Ataman, 2003). Bu sayede, bireylerin özel gereksinimlerine uygun eğitim programları ile yeteneklerini geliştirmeleri ve potansiyellerini açığa çıkarmaları sağlanır. Özel eğitim programları, her bireyin özel gereksinimlerine ve gelişim düzeylerine göre hazırlanır. Bu programlar, bilişsel, sosyal, akademik ve fiziksel alanlarda destekleyici ve geliştirici çalışmalar içerir. Bireysel eğitim planları, her bireyin ilerleyişini takip ederek gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlar. Özel eğitim, sadece çocukluk ve gençlik döneminde değil, yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Ataman, 2003).

Yetişkin bireyler de, iş ve yaşam becerilerini geliştirmek, sosyalleşmek ve kendilerini ifade etmek için özel eğitim programlarından faydalanabilirler. Türkiye'de özel eğitim, 1923 yılından itibaren kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu süreçte, özel eğitim alanında önemli gelişmeler kaydedilmiş ve kanunlar çıkarılmıştır. Günümüzde, özel eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer ilgili kurumlar tarafından yürütülmektedir (Ataman, 2003).

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler:

- Normal gelişim gösteren akranlarıyla eğitim-öğretimden yeterince faydalanamayanlar.
- Belirli alanlarda özel bir yeteneği olmayanlar.
- Yaşıtlarına göre konuşmada, öğrenmede ve sosyal davranışlarda zorluk yaşayanlar.
- Fiziksel, bilişsel ve sosyal alanlarda gelişim düzeylerinden dolayı olumsuz etkilenenler.

Örnekler:

- Down Sendromlu bir çocuk: Özel eğitim programı sayesinde okuma, yazma ve matematik becerilerini geliştirir, sosyalleşme ve iletişim kurma konusunda destek alır (Cavkaytar ve Diken 2005).
- Disleksik bir öğrenci: Özel eğitim programı ile okuma ve yazma zorluklarının üstesinden gelir, öğrenme potansiyelini tam olarak kullanabilir hale gelir (Cavkaytar ve Diken 2005).
- Otizmlı bir birey: Özel eğitim programı ile iletişim ve sosyalleşme becerilerini geliştirir, günlük yaşam becerilerini kazanabilir hale gelir (Cavkaytar ve Diken 2005).

Teknolojinin gelişmesi, özel eğitimde de yeni imkanlar sunmaktadır. Özel eğitim yazılımları, yardımcı teknolojiler ve internet tabanlı platformlar, özel eğitim programlarının daha da etkili hale gelmesine katkıda bulunmaktadır. Özel eğitim programlarının başarısında aile katılımı çok önemlidir. Ailelerin, özel eğitim programları hakkında bilgilendirilmesi ve eğitim sürecine aktif olarak dahil edilmesi, bireylerin gelişimini hızlandırır (Cavkaytar ve Diken 2005). Özel eğitim alanında nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi, özel eğitim programlarının başarısı için kritik önem taşımaktadır. Bu alanda özel eğitim programları, araştırma ve uygulamaların güncel gelişmelerle uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Farklılıklar, engeller değil, zenginliklerdir. Özel eğitim, bu farklılıkları kucaklayarak her bireyin potansiyelini açığa çıkarmasını ve topluma aktif bir şekilde katılmasını sağlayan önemli bir araçtır. Türkiye'de özel eğitim alanında kaydedilen gelişmeler umut verici olmakla birlikte, bu alandaki çalışmaların daha da ilerletilmesi ve tüm bireylere eşit eğitim imkanlarının sağlanması için çaba gösterilmesi

gerekmektedir (Sarı, 2002; Ataman, 2009).

2.4.2. Özel eğitimin amacı ve ilkeleri

Her insan, eşsiz bir potansiyele ve farklı ihtiyaçlara sahiptir. Özel eğitim, bu çeşitliliği göz önünde bulundurarak her bireyin potansiyelini açığa çıkarmasını ve topluma aktif bir şekilde katılmasını sağlayan özel bir eğitim türüdür (Sarı, 2002). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, özel eğitimin temel amaçlarını şu şekilde belirlemiştir:

- **Toplumsal Katılım:** Özel eğitim, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumdaki rollerini etkin bir şekilde yerine getirebilmelerini, başkalarıyla uyumlu ilişkiler kurabilmelerini, işbirliğine açık hale gelmelerini ve çevrelerine uyum sağlayabilmelerini amaçlamaktadır.
- **Bağımsızlık ve Özgüven:** Bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirerek kendi kendilerine yetebilmelerini ve özgüven kazanmalarını sağlayarak bağımsız bir yaşam sürmelerini hedeflemektedir.
- **Potansiyelin Maksimizasyonu:** Bireylerin ilgi alanları, istekleri, yetenekleri ve becerileri doğrultusunda özel eğitim programları ile üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmaları sağlanır.
- **Erken Teşhis ve Müdahale:** Özel eğitime erken yaşta başlamak, bireylerin gelişiminde kritik önem taşır. Bu nedenle, özel eğitim gerektiren bireylerin erken yaşta teşhis ve eğitime yönlendirilmesi önemlidir.
- **Kapsayıcı Eğitim:** Mümkün olduğunca, özel eğitim gerektiren bireylerin diğer bireylerle birlikte eğitim almalarına öncelik verilir. Bu sayede, bireyler sosyalleşme ve iletişim becerilerini geliştirirler.
- **Kesintisiz Eğitim:** Özel eğitim, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu nedenle, özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için gerekli adımlar atılır.
- **Bireysel Eğitim Planı:** Her bireyin özel gereksinimlerine ve gelişim düzeylerine göre özel eğitim programları hazırlanır ve uygulanır.
- **Aile Katılımı:** Ailelerin özel eğitim sürecinin her aşamasında aktif rol almaları teşvik edilir.
- **Paydaşlarla İşbirliği:** Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde ve uygulanmasında

özel eğitim gerektiren bireylerin örgütleri ve diğer paydaşların görüşleri dikkate alınır.

- Toplumsal Uyum: Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlayabilmelerini sağlayacak şekilde planlanır.

Farklılıklar engeller değil, zenginliklerdir. Özel eğitim, bu zenginlikleri kucaklayarak her bireyin potansiyelini açığa çıkarmasını ve topluma aktif bir şekilde katılmasını sağlayan önemli bir araçtır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği bu hedefler doğrultusunda, özel eğitim alanında çalışmaların devam etmesi ve tüm bireylere eşit eğitim imkanlarının sağlanması önemlidir.

2.4.3. Özel eğitimin önemi

1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ilk maddesinde, "Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler." ifadesi yer alır (Çavkaytar ve Diken, 2005). Bu ilke, tüm insanların eşit haklara ve fırsatlara sahip olduğunu vurgulamaktadır. Özel eğitim, bu eşitliği ve fırsat eşitliğini gerçekleştirmek için önemli bir araçtır. Özel eğitim hizmetleri, sadece özel eğitime gereksinimi olan bireylere özel ortamlarda eğitim vermek anlamına gelmez. Bu hizmetlerin temel amacı, özel eğitim alan bireyleri en az kısıtlayıcı ortamlarda eğiterek ve gerekli donanımları kazandırarak topluma kazandırmak ve istihdam olanakları sağlamaktır. Bu bağlamda, ihtiyaçlara uygun eğitim ve gerekli istihdam imkanlarının sağlanması, tüm vatandaşların insanlık görevidir. Dünyadaki her birey, engellilik durumuna bakılmaksızın eşit haklara sahiptir. İşitme, görme, zihinsel engellilik gibi özel gereksinimleri olan bireyler de tıpkı normal gelişim gösteren bireyler gibi sağlık, eğitim ve diğer tüm temel hizmetlere erişim hakkına sahiptir. Özel eğitim, bu bireyler arasında fırsat eşitliği yaratmada ve toplumsal kalkınmada kritik bir rol oynar. Özel eğitim, özel gereksinimli bireylerin potansiyellerini açığa çıkarmalarına, topluma aktif bir şekilde katılmalarına ve bağımsız bir yaşam sürmelerine yardımcı olur. Bu sayede, bireyler özgüvenlerini ve yaşam kalitelerini artırırken, toplum da zengin ve çeşitli bir yapıya kavuşur (Çavkaytar ve Diken, 2005). Eşitlik ve fırsat eşitliği, insanlığın temel değerleridir. Özel eğitim, bu değerleri hayata geçirmek ve tüm bireylerin potansiyellerini açığa çıkarmak için gerekli bir araçtır. Bu nedenle, özel eğitimin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Tüm toplumun özel eğitime gereken desteği vermesi ve bu alandaki gelişmelerin takip edilmesi, daha adil ve kapsayıcı bir dünya inşa edilmesine katkıda bulunacaktır.

2.4.4. Özel eğitime gereksinimli çocuk

Özel eğitime ihtiyaç duyan bir çocuğun davranışları, gelişimi ve yetiştirilmesi birçok nedenden dolayı akranlarından çok farklıdır. Ayrıca kişinin akademik performansı ve ulaştığı seviye bireysel farklılıklara göre belirlenmektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların, özel ihtiyaçlarının karşılanması için özel eğitim programlarına ihtiyaçları vardır. Bu nedenle özel eğitime ihtiyaç duyan kişiler toplumsal bir sorundur. Özel eğitim alanında engellilik ve engellilik gibi kavramlar özel gereksinimli kişi terimine göre daha sınırlıdır (Akçamete, 2009). İftar'a göre, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların, bağımsız yaşamak için gerekli becerileri öğrenmek için, büyüyen akranlarına göre daha fazla zamana ihtiyacı var. Bir diğer önemli faktör ise fiziksel, entelektüel ve duygusal gelişimlerinin akranlarına göre daha yavaş gelişmesidir. Gelişmekte olan çocuklar, gelişimleri sırasında fiziksel, zihinsel, dil ve motor beceriler kazansa da, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların eğitim desteğine ihtiyaçları sınırlıdır. Bu nedenle, özel öğretmenlere ve özel öğrenme ihtiyaçları olan kişilere yönelik uygun öğrenme ortamının, kullanılan yöntem ve yöntemlerin programına özel eğitim diyoruz. Öncelikle özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların akademik performansları değerlendirilerek, onların ihtiyaçları dikkate alınarak uygulanacak bireysel eğitim planları hazırlanmalıdır. Özel eğitim okulları, rehabilitasyon merkezleri ve özel eğitim okullarında özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara yönelik bireysel eğitim programları tasarlanmaktadır. Bu okul ve kurumlarda öncelikle bireysel eğitim temel alınmakta, daha sonra çocuğun öğrenme ihtiyaçlarına göre grup eğitimi yapılmaktadır. Bu eğitim süreçlerinde sadece özel gereksinimli çocuk ve öğretmen değil, aile de eğitim sürecine katılmaktadır. Ailelerin okula gelmesi, öğretmenlerle birlikte çalışması, ilgi göstermesi çok önemli (Sarı, 2003).

2.5. Türkiye’de Özel Eğitim

Yirminci yüzyılın başlarında, iki okulda filizlenen özel eğitim tohumu, günümüzde Türkiye'yi kapsayan ve her çocuğa ulaşmayı hedefleyen bir ağaca dönüşmüştür. Bu dönüşümde Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) rolü yadsınamaz. Başlangıçta özel eğitim şube müdürlüğü olarak yürütülen çalışmalar, artan ihtiyaç ve bilinçle birlikte genel müdürlük düzeyine yükseltilmiştir (Varol, 2005). Bu sayede özel eğitim, MEB'in ana politikalarından biri haline gelmiştir. Türkiye'de özel eğitim hizmetlerinin temel taşı MEB'dir. Farklı birimler aracılığıyla özel eğitim alanına yönlendirilen çalışmalar, her çocuğun potansiyelini açığa çıkarmayı ve topluma aktif bir şekilde katılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu birimlerin başında Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÖERHGM) gelmektedir. ÖERHGM, özel eğitim politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması, özel eğitim kurumlarının denetlenmesi, özel

eğitim öğretmenlerinin yetiştirilmesi ve özel eğitim materyallerinin hazırlanması gibi birçok önemli görevi yerine getirmektedir (Akçamete ve Kaner 1999). MEB'in diğer birimleri de özel eğitim alanına katkıda bulunmaktadır. Örneğin, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere uygun müfredatlar ve materyaller geliştirmektedir. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ise yetişkinlere yönelik özel eğitim programları düzenlemektedir. MEB'in önderliğinde yürütülen çalışmalar sayesinde özel eğitim alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Gelecekte ise özel eğitimde daha da ileriye gitmek için çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmaların temelini ise her çocuğun eşit haklara ve fırsatlara sahip olması oluşturmaktadır. Türkiye'de özel eğitim, sadece bir eğitim alanı değil, aynı zamanda bir insan hakkıdır. MEB, bu hakkın gerçekleşmesi için yorulmadan çalışmaktadır. Geçmişten aldığı güçle geleceğe uzanan özel eğitim yolunda, MEB her çocuğun potansiyelini açığa çıkarmayı ve onları topluma kazandırmayı hedeflemektedir.

Eğitimin her bireye ulaşması ve her bireyin potansiyelini açığa çıkarması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın temel ilkeleri arasında yer alır. Bu ilkeler doğrultusunda özel eğitim hizmetleri, 1951 yılından bu yana bakanlık bünyesinde sunulmaktadır. Bu alandaki gelişimi ve kurumsallaşmayı anlatan bu tarihçe, özel eğitimin Türkiye'deki yolculuğuna ışık tutmaktadır. 1951 yılında İzmir'deki Sağır-Dilsiz ve Körler Okulu'nun Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmesiyle özel eğitim hizmetlerinin resmi kurumsallaşması başladı (Çitil, 2009). Bu önemli gelişmeyi takiben, İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde "Özel Eğitim ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Şube Müdürlüğü" kuruldu. Bu şube müdürlüğü, özel eğitim alanında öncü çalışmalar yürütmenin yanı sıra, özel gereksinimli çocukların korunması ve desteklenmesi için de önemli adımlar attı. 1980'lere gelindiğinde özel eğitim alanındaki artan ihtiyaçlar ve çeşitlenen hizmetler, şube müdürlüğü yapısının yetersizliğini ortaya koydu. Bu nedenle, 6 Ağustos 1980 tarihinde Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurularak daha geniş bir çerçevede hizmet sunulmaya başlandı. Kuruluşundan yaklaşık iki yıl sonra, Özel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün adı ve statüsü değiştirilerek Özel Eğitim Daire Başkanlığı'na dönüştürüldü. 1983 yılında ise rehberlik hizmetlerini de kapsayacak şekilde Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı adını aldı. Bu değişiklikler, özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinin birbirini tamamlayan ve bütünleştiren bir yapıya kavuşmasını sağladı. 1992 yılında, özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinin önemi ve kapsamı göz önünde bulundurularak tekrar genel müdürlük statüsüne geçildi. Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü adını alan bu yapı, özel gereksinimli bireylere daha kapsamlı ve etkili hizmetler sunmaya başladı. 2011 yılında 652 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile genel müdürlüğün adından "danışma"

çıkarılarak Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirildi. Bu değişiklik, hizmetlerin daha da özelleşmesini ve bireysel ihtiyaçlara odaklanmasını sağladı. 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti Cumhurbaşkanlığı Kabine Sistemine geçmesiyle birlikte kamu kurumlarının teşkilat ve görevleri de yeniden düzenlendi. 10 Temmuz 2018 tarih ve 30474 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın görev ve yetkileri yeniden belirlendi. Bu çerçevede Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü de bakanlık bünyesinde önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Özel eğitim hizmetlerinin tarihi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın özel gereksinimli bireylere olan duyarlılığının ve bu alandaki kararlılığının bir göstergesidir. Kurumların geçirdiği değişimler ve yapılan düzenlemeler, her bireyin eğitim hakkına sahip olması ve potansiyelini açığa çıkarması için gösterilen çabanın somut örnekleridir (Çitil, 2017).

2.5.1. Özel eğitimde farklı çözümler: ÖERHGM'nin hizmet alanları

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÖERHGM), özel eğitim alanında kapsamlı ve çeşitli hizmetler sunarak her bireyin potansiyelini açığa çıkarmasını ve topluma aktif bir şekilde katılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, genel müdürlük bünyesinde birçok birim, özel eğitim alanındaki farklı ihtiyaçlara yönelik çalışmalar yürütmektedir. Eğitim Politikaları Daire Başkanlığı, özel eğitim alanında izlenecek politikaları ve stratejileri belirleyerek genel müdürlük faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır (Vural, 2003). Bu daire başkanlığı, özel eğitimle ilgili yasal düzenlemelerin geliştirilmesi, özel eğitim politikalarının uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi ve özel eğitim alanındaki araştırmaların teşvik edilmesi gibi önemli görevleri üstlenmektedir. Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı, özel eğitim alanındaki programların ve öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve uygulanması için çalışmalar yürütmektedir. Bu daire başkanlığı, özel gereksinimleri olan bireylerin bireysel ihtiyaçlarına uygun programlar hazırlamakta ve bu programların uygulanması için gerekli materyalleri geliştirmektedir. Rehberlik Hizmetleri Daire Başkanlığı, özel eğitim alanındaki bireylere ve ailelerine rehberlik ve destek hizmeti sunmaktadır. Bu daire başkanlığı, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin tanınması, değerlendirilmesi ve uygun eğitim ortamına yerleştirilmesi için çalışmaktadır. Ayrıca, özel eğitim alanındaki bireylere ve ailelerine psikolojik danışmanlık hizmeti de sunmaktadır. Araştırma-Geliştirme ve Projeler Daire Başkanlığı, özel eğitimin güçlendirilmesine yönelik projeler geliştirilmesi ve uygulanması için çalışmalar yürütmektedir. Bu daire başkanlığı, özel eğitim alanındaki araştırmaları teşvik etmekte, özel eğitim uygulamaları ile ilgili veri toplamakta ve analiz etmektedir (Çitil, 2012). İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı,

ÖERHGM tarafından sunulan hizmetlerin değerlendirilmesi ve izlenmesi için çalışmalar yürütmektedir. Bu daire başkanlığı, özel eğitim alanındaki hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini değerlendirmekte ve gerekli iyileştirmeler için öneriler sunmaktadır. Özel Eğitim ve Kaynaştırma Daire Başkanlığı, özel eğitim okulları ve kaynaştırma hizmetlerinden doğrudan sorumludur. Bu daire başkanlığı, özel eğitim alanındaki bireylere uygun eğitim ortamı sağlayacak şekilde özel eğitim okulları açmakta ve yönetmektedir. Ayrıca, özel eğitim alanındaki bireylerin normal eğitim ortamlarına uyum sağlamalarına yardımcı olmak için kaynaştırma hizmeti sunmaktadır. Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı, özel yetenekli öğrencilerin eğitim hizmetleriyle ilgili iş ve işlemleri yürütmektedir. Bu daire başkanlığı, özel yetenekli öğrencilerin tanınması, değerlendirilmesi ve eğitim programlarına yönlendirilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca, özel yetenekli öğrencilere yönelik destekleyici eğitim programları geliştirmekte ve uygulamaktadır. ÖERHGM, özel eğitim alanındaki farklı ihtiyaçlara yönelik kapsamlı ve çeşitli hizmetler sunarak her bireyin potansiyelini açığa çıkarmasını ve topluma aktif bir şekilde katılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, genel müdürlük bünyesinde birçok birim, özel eğitim alanındaki farklı ihtiyaçlara yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Her bireyin eğitim alma hakkı olduğunu savunan ve bu ilke doğrultusunda çalışmalar yürüten Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÖERHGM), faaliyetlerini iki temel yasal düzenlemeye dayandırmaktadır (Çitil, 2012):

- 1. 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK):** Bu KHK, özel eğitim hizmetlerinin temelini oluşturmakta ve genel müdürlüğün görev ve sorumluluklarını kapsamlı bir şekilde tanımlamaktadır. KHK ile özel eğitim alanındaki bireylerin eğitimden mahrum kalmamaları ve potansiyellerini tam olarak geliştirmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.
- 2. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği:** Bu yönetmelik, 573 Sayılı KHK'da yer alan genel çerçeveyi somutlaştırarak ÖERHGM tarafından sunulan özel eğitim hizmetlerinin içeriğini, kapsamını ve usullerini detaylı bir şekilde düzenlemektedir. Yönetmelik ile özel eğitim alanındaki bireylerin hangi hizmetlerden yararlanabilecekleri ve bu hizmetlerin nasıl sunulacağı açıkça belirlenmiştir.

Yukarıda bahsi geçen temel yasal düzenlemelere ek olarak, ÖERHGM'nin hizmetleri farklı yönetmelik ve yönergeler ile de düzenlenmektedir. Bu yönetmelik ve yönergeler, özel eğitim alanındaki güncel gelişmeleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurarak hazırlanmakta ve ÖERHGM'nin hizmet sunumunda daha fazla esneklik ve etkinlik sağlamayı amaçlamaktadır. ÖERHGM, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki ve yaygın öğretimdeki özel

eğitim hizmetlerinin birçoğundan doğrudan sorumludur. Bu sorumlulukları yerine getirirken Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) diğer birimleri ile de yakın işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu sayede özel eğitim alanındaki bireylere bütüncül ve koordineli bir şekilde hizmet sunulması sağlanmaktadır (Çitil, 2012). Sonraki bölümlerde, MEB'in özel eğitim hizmetleri ile ilgili diğer birimlerine ve ÖERHGM'nin sunduğu hizmetlere okul, kurum ve merkez kapsamında detaylı bir şekilde yer verilecektir.

2.5.2. MEB'in Özel Eğitimle İlgili Diğer Birimleri

Eğitimde fırsat eşitliği ve tüm bireylerin potansiyelini açığa çıkarma ilkelerini benimseyen Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), özel gereksinimli öğrencilere yönelik kapsamlı ve çeşitli hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetlerin önemli bir kısmı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ve Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı okullar aracılığıyla sağlanırken, özel gereksinimli öğrencilere yönelik özel hizmetler ise MEB'in farklı birimleri tarafından sunulmaktadır. MEB'in özel eğitime yönelik hizmet sunan önemli birimlerinden biri de Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'dür (ÖÖKGM). ÖÖKGM, özel özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin açılması, yönetilmesi ve denetlenmesi gibi görevleri üstlenmektedir. Bu kapsamda, özel eğitim kurumları ile ilgili tüm yasal işlemleri yürütmekte ve özel eğitim alanındaki standartların korunmasını sağlamaktadır. ÖÖKGM'nin faaliyetleri, Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve MEB Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile çerçevelenmiştir. Bu yasal düzenlemeler, özel eğitim kurumlarının açılması, işletilmesi, denetlenmesi ve özel eğitim alanındaki öğrencilere sunulacak hizmetlerle ilgili temel ilkeleri ve usulleri belirlemektedir. Türkiye'de yaklaşık 30 özel özel eğitim okulu ve 2.700 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde destek eğitim gören özel gereksinimli öğrenci sayısı 450.000'i, çalışan öğretmen sayısı ise 27.000'i aşmaktadır. Bu sayılar, MEB'in özel eğitime verdiği önemi ve bu alandaki kapsamlı çalışmalarını göstermektedir. ÖÖKGM'nin yanı sıra, MEB'in diğer birimleri de özel gereksinimli öğrencilere yönelik çeşitli hizmetler sunmaktadır. Bu birimler arasında şunlar yer almaktadır (Çitil, 2012):

- Rehberlik ve Araştırma Daire Başkanlığı: Özel gereksinimli öğrencilerin tanınması, değerlendirilmesi ve rehberlik hizmetlerinin sunulması
- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÖERHGM): Özel eğitim alanındaki politikaların belirlenmesi, özel eğitim programlarının geliştirilmesi ve özel eğitim materyallerinin hazırlanması
- Yaygın Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü: Özel eğitim alanındaki öğrencilere

yönelik destekleyici eğitim programları ve rehberlik hizmetlerinin sunulması

MEB, özel gereksinimli öğrencilere yönelik kapsamlı ve çeşitli hizmetler sunarak her bireyin eğitim alma hakkını savunmakta ve bu alandaki gelişmeleri yakından takip etmektedir. Farklı ihtiyaçlara farklı çözümler sunan MEB, özel eğitim alanındaki tüm bireylerin potansiyellerini açığa çıkarmalarına ve topluma aktif bir şekilde katılmalarına imkan sağlamayı amaçlamaktadır (Çitil, 2012).

2.5.3. Özel eğitim ile ilgili diğer kurumlar

Türkiye'de özel gereksinimli bireylere yönelik hizmetler sadece Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından sunulmamaktadır (Vural, 2003). Farklı kurum ve kuruluşlar da bu alanda önemli çalışmalar yürütmektedir

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı:

- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü: Engelli bireylerin ve yaşlıların sosyal hayata katılımını ve yaşam kalitelerini artırmak için çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda, mesleki rehabilitasyon programları, bakım hizmetleri ve sosyal destek hizmetleri sunulmaktadır (Cavkaytar ve Diken, 2005).
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü: Koruma altındaki özel gereksinimli çocuklara yönelik bakım, eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri sunmaktadır (Cavkaytar ve Diken, 2005).

Türkiye İş Kurumu:

- Engellilere Yönelik Mesleki Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmetleri: İşsiz özel gereksinimli bireylere, becerilerini geliştirmelerine ve iş bulmalarına yardımcı olmak için mesleki eğitim kursları düzenlemektedir (Cavkaytar ve Diken, 2005).

Yükseköğrenim Kurumları:

- Özel Eğitim Bölümleri: Özel eğitim öğretmenleri ve uzmanları yetiştirmektedir.
- Engellilere Yönelik Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezleri: Özel gereksinimli bireylere ve ailelerine değerlendirme, danışmanlık ve eğitim hizmetleri sunmaktadır (Cavkaytar ve Diken, 2005).
- Bilimsel Çalışmalar: Özel eğitim alanındaki bilgi ve uygulamaların geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Diğer Kurum ve Kuruluşlar:

- Sağlık Bakanlığı: Özel gereksinimli bireylere yönelik sağlık hizmetleri sunmaktadır.
- Yerel Yönetimler: Özel gereksinimli bireylerin erişilebilirlik ve sosyal katılım ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar yürütmektedir (Cavkaytar ve Diken, 2005).
- Sivil Toplum Kuruluşları: Özel gereksinimli bireylere ve ailelerine yönelik savunuculuk, farkındalık ve destek çalışmaları yürütmektedir.

Türkiye'de özel gereksinimli bireylere yönelik hizmetler, birçok kurum ve kuruluş tarafından sunulmaktadır. Bu kurumların sunduğu hizmetler, özel gereksinimli bireylerin eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal katılım ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunmaktadır (Ataman, 2003).

Eğitimde fırsat eşitliği ve tüm bireylerin potansiyelini açığa çıkarma ilkeleri doğrultusunda, özel eğitim hizmetleri de farklı eğitim kademelerine ve türlerine göre özel olarak tasarlanmaktadır (Çitil, 2017).

2.5.4. Özel eğitim türleri

2.5.4.1. Eğitim Kademelerine Göre Özel Eğitim Hizmetleri:

- **Erken Çocukluk:** Özel gereksinimli çocukların gelişimsel gecikmelerini önlemek ve potansiyellerini erken yaşta keşfetmek için özel eğitim programları sunulmaktadır (Çitil, 2017).
- **Okul Öncesi:** Özel gereksinimli çocukların temel becerilerini geliştirmeleri ve ilkokula hazırlanmaları için özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma programları uygulanmaktadır (Çitil, 2017).
- **İlköğretim:** Özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim programına uyum sağlamaları ve akademik başarılarını artırmaları için özel eğitim destek hizmetleri, özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma programları sunulmaktadır (Çitil, 2017).
- **Ortaöğretim:** Özel gereksinimli öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun meslek edinmelerini ve topluma aktif bireyler olarak katılmalarını sağlamak için özel eğitim programları, özel meslek liseleri ve kaynaştırma programları uygulanmaktadır (Çitil, 2017).
- **Yükseköğretim:** Özel gereksinimli öğrencilerin yükseköğrenime erişimini kolaylaştırmak ve akademik başarılarını desteklemek için özel sınavlar, özel öğrenci birimleri ve destekleyici eğitim programları sunulmaktadır (Çitil, 2017).

2.5.4.2. Eğitim Türlerine Göre Özel Eğitim Hizmetleri:

- **Yaygın Eğitim:** Özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim programına uyum sağlamaları ve akranlarıyla birlikte eğitim görmeleri için sunulan özel eğitim hizmetleridir (Çitil, 2017).
- **Tamamlayıcı Eğitim:** Özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim programının yetersiz kaldığı durumlarda, ek eğitim ve destek hizmetleri sunulmaktadır (Çitil, 2017).
- **Evde Eğitim:** Özel gereksinimli öğrencilerin sağlık veya özel durumları nedeniyle okula devam edemediği durumlarda, evlerinde eğitim alabilmeleri için özel eğitim öğretmenleri tarafından eğitim verilmektedir (Çitil, 2017).
- **Hastanede Eğitim:** Hastanede yatan özel gereksinimli öğrencilere, eğitim ve rehabilitasyon hizmeti sunulmaktadır (Çitil, 2017).
- **Aile Eğitimi:** Özel gereksinimli öğrencilerin ailelerine, çocuklarının bakımı, eğitimi ve rehabilitasyonu konusunda bilgi ve beceri kazandırmak için eğitim programları düzenlenmektedir (Çitil, 2017).

Özel eğitim hizmetleri, farklı eğitim kademelerine ve türlerine göre özel olarak tasarlanarak her bireyin özel gereksinimlerine uygun şekilde sunulmaktadır. Bu sayede tüm özel gereksinimli bireyler, potansiyellerini açığa çıkarma ve topluma aktif bireyler olarak katılma imkanı bulmaktadır (Vural, 2003).

2.5.5. Erken çocukluk döneminde özel eğitim hizmetleri

0-36 ay arası çocukları kapsayan erken çocukluk dönemi, gelişimin en hızlı olduğu ve en kritik öneme sahip bir dönemdir. Bu dönemde özel gereksinimli çocuklar için sunulan eğitim hizmetleri, sadece çocuğun gelişimini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda ebeveynlerini de bilgilendirir ve destekler. Erken çocukluk dönemi eğitimi, okul öncesi eğitim kurumları, özel eğitim kurumları ve gerektiğinde çocuğun evinde olmak üzere üç farklı ortamda sunulabilir. Özel gereksinimli çocuğun, mümkün olduğunca olağan gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim görmesi esastır. Bu nedenle, erken çocukluk eğitimi genellikle okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilir. Ancak, özel gereksinimlerin yoğun olması veya uygun bir okul öncesi eğitim kurumuna erişimin zor olması gibi durumlarda özel eğitim kurumları da tercih edilebilir (Şafak, 2012). Erken çocukluk dönemi özel eğitim hizmetleri, il veya ilçelerdeki Milli Eğitim Müdürlükleri'nde bulunan Özel Eğitim Hizmetleri Kurulları tarafından planlanır ve koordine edilir. Bu planlamada, çocuğun ve ailenin özel ihtiyaçları ve eğitim gereksinimleri göz önünde bulundurulur. Erken çocukluk dönemi özel eğitim programları, her bir çocuk için

ayrı ayrı hazırlanır ve haftada 2 gün, 2 saatlik seanslar halinde sunulur. Eğitim saatleri, okulun ders saatleri içinde veya dışında, ihtiyaç halinde hafta sonları da planlanabilir. Bir eğitim saati 40 dakikadır. Erken çocukluk dönemi özel eğitim hizmetleri, özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri ve çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmenleri tarafından yürütülür. Bu eğitimciler, özel gereksinimli çocukların gelişimini desteklemek ve potansiyellerini açığa çıkarmak için gerekli bilgi ve becerilere sahiptir (Birkan, 2010). Erken çocukluk dönemi özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli çocukların gelişimine katkıda bulunarak, topluma katılımlarını kolaylaştırır ve yaşam kalitelerini yükseltir. Bu hizmetler, sadece çocuğun eğitimine odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda ebeveynlerini de destekleyerek, özel gereksinimli çocukların ailelerinin de yaşamlarını kolaylaştırır.

2.5.6. Okul öncesi eğitim

Türkiye'de, 36 ayını tamamlayan tüm özel gereksinimli çocuklar için okul öncesi eğitim zorunludur. Bu yasal düzenleme, her çocuğun eğitim alma hakkını güvence altına almak ve özel gereksinimli çocukların da potansiyellerini açığa çıkarmalarını sağlamak için hayati önem taşımaktadır. Her çocuğun farklı gelişimsel hızları ve ihtiyaçları olduğu gerçeğinden yola çıkarak, özel gereksinimli çocukların okul öncesi eğitim süresi, bireysel özellikleri ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak uzatılabilir. Bu sayede, her çocuğa özel eğitim ve destek hizmetleri sunularak, gelişimlerinin en üst düzeye ulaşmaları sağlanır (Şafak, 2012). Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların zorunlu olan özel eğitimlerini kaynaştırma/bütünleştirme ortamlarında sürdürmeleri esastır. Bu yaklaşım, özel gereksinimli çocukların olağan gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim görmelerini ve sosyalleşmelerini sağlayarak, önyargıların yıkılmasına ve kapsayıcı bir eğitim ortamının oluşmasına katkıda bulunur. Bazı özel gereksinimli çocuklar için, kaynaştırma/bütünleştirme modelinin uygun olmadığı durumlar da olabilir (Bildiren ve Çitil, 2019). Bu gibi durumlarda, özel eğitim kurumları veya özel eğitim sınıflarında eğitim hizmeti sunularak, çocukların özel ihtiyaçlarına uygun eğitim ortamları oluşturulur. Türkiye'de, özel gereksinimli çocuklar için okul öncesi eğitim, mevzuat gereği zorunlu hale getirilerek, eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin hayata geçirilmesi için önemli bir adım atılmıştır. Farklı eğitim modelleri ve uzatılabilir eğitim süresi gibi seçenekler ile her çocuğun özel gereksinimlerine uygun eğitim alması sağlanmakta ve bu sayede özel gereksinimli çocuklar da topluma aktif bireyler olarak katılma imkanı bulmaktadır.

2.5.7. İlköğretim

Eğitimde fırsat eşitliği ve her bireyin potansiyelini açığa çıkarma ilkelerini benimseyen Türkiye

eğitim sistemi, özel gereksinimli öğrencilere yönelik farklı eğitim modelleri sunmaktadır. Özel gereksinimli öğrencilerin, olağan gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim görmeleri ve sosyalleşmeleri oldukça önemlidir. Bu nedenle, mümkün olduğunca tüm özel gereksinimli öğrenciler, kaynaştırma/bütünleştirme eğitim ortamlarında ilköğretimlerini sürdürmeye teşvik edilir. Bu modelde özel eğitim öğretmenleri, kaynaştırma öğrencisi ile düzenli olarak iş birliği yaparak, öğrencinin akademik ve sosyal gelişimini destekler. Bazı özel gereksinimli öğrenciler için, kaynaştırma/bütünleştirme modelinin uygun olmadığı durumlar da olabilir. Bu gibi durumlarda, özel eğitim okulları alternatif bir çözüm sunmaktadır. Özel eğitim okulları, özel gereksinimli öğrencilerin özel ihtiyaçlarına yönelik eğitim programları ve eğitim ortamları sağlayarak, öğrencilerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olur (Ataman (Ed.), 2009). Özel gereksinimli öğrencilerin hangi eğitim ortamına devam edeceklerinin kararını, resmi kuruluşlar tarafından oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulları verir. Bu kurullarda, psikolog, özel eğitim uzmanı, rehber öğretmen ve sınıf öğretmeni gibi uzmanlar yer almaktadır. Değerlendirme kurulu, öğrencinin yetersizliğinin türü, derecesi ve diğer bireysel özelliklerini göz önünde bulundurarak, en uygun eğitim ortamı hakkında karar verir. Türkiye eğitim sisteminde genel temayül, özel gereksinimli öğrencilerin yetersizliğinin türü ve derecesine göre en az sınırlandırıcı eğitim ortamına yerleştirilmesidir. Bu ilke doğrultusunda, mümkün olan her durumda kaynaştırma/bütünleştirme modeli tercih edilmektedir. Türkiye’de özel gereksinimli öğrenciler için ilköğretimde farklı eğitim modelleri sunularak, her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına uygun eğitim alması sağlanmaktadır. Kaynaştırma/bütünleştirme ve özel eğitim okulları gibi seçenekler ile özel gereksinimli çocuklar da topluma aktif bireyler olarak katılma imkanı bulmaktadır.

2.5.8. Ortaöğretim

Türkiye eğitim sistemi, özel gereksinimli öğrencilerin ortaöğretimde de eğitim almalarını ve potansiyellerini açığa çıkarmalarını sağlamak için çeşitli seçenekler sunmaktadır. Başarıları ile öne çıkan özel gereksinimli öğrenciler, merkezi sınavda elde ettiği puanlar doğrultusunda tüm ortaöğretim kurumlarına kabul alma şansına sahiptir. Bu sayede, akranlarıyla birlikte eğitim görerek sosyalleşme ve farklı alanlarda yeteneklerini geliştirme imkanı bulurlar. Sınav stresinden etkilenebilecek veya merkezi sınavda yeterli puanı alamayan özel gereksinimli öğrenciler için sınavsız öğrenci alan ortaöğretim kurumları da mevcuttur. Bu kurumlarda, her öğrenciye özel eğitim programları ve destekleyici hizmetler sunularak akademik ve sosyal gelişimleri desteklenir.

Mümkün olduğunca tüm özel gereksinimli öğrenciler, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla

normal ortaöğretim kurumlarında eğitim görmeye teşvik edilir. Bu modelde, özel eğitim öğretmenleri öğrenciyle düzenli olarak iş birliği yaparak, akademik ve sosyal gelişimini destekler. İlköğretimlerini tamamladıktan sonra çeşitli nedenlerle ortaöğretime devam edemeyen özel gereksinimli öğrenciler için açık öğretim seçeneği de mevcuttur (Fiscus ve Mandell, 2002). Açık öğretim sistemi, öğrencilere zaman ve mekan esnekliği sağlayarak, kendi hızlarına ve imkanlarına uygun şekilde eğitim görmelerini sağlar. İlgi ve yeteneklerine göre mesleki bilgi ve beceri kazanmak isteyen özel gereksinimli öğrenciler için özel eğitim meslek liseleri de önemli bir eğitim seçeneğidir. Bu liselerde, farklı meslek dallarında eğitim verilerek, iş hayatına hazırlanmaları ve topluma aktif bireyler olarak katılmaları sağlanır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), ihtiyaç duyulduğu takdirde özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin gündüzlü veya yatılı okullara kayıt yaptırması konusunda gerekli düzenlemeleri yapabilir. Bu okullar, özel gereksinimli öğrencilere uygun eğitim ortamı ve barınma imkanı sağlayarak, öğrencilerin eğitimden en üst düzeyde faydalanmalarını sağlar. MEB tarafından, örgün eğitim hizmetinden doğrudan yararlanamayacak özel gereksinimli öğrencilerin uzaktan eğitim yoluyla derslerini takip edebilmelerini sağlamak amacıyla gerekli altyapı ve teknolojik destek sunulmaktadır. Bu sayede, her özel gereksinimli öğrenciye eğitim imkanı sunularak, eğitimde fırsat eşitliği ilkesi hayata geçirilmektedir. Türkiye'de özel gereksinimli öğrenciler için ortaöğretimde farklı seçenekler sunularak, her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına ve potansiyeline uygun şekilde eğitim alması sağlanmaktadır. Bu seçenekler ile özel gereksinimli çocuklar da topluma aktif bireyler olarak katılma imkanı bulmaktadır ve eğitimde fırsat eşitliği ilkesi hayata geçirilmektedir (Kargın, 2007).

2.5.9. Yükseköğrenim

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesini en üst düzeyde hayata geçiren Türkiye, özel gereksinimli öğrencilerin de yükseköğretime erişimini ve başarılarını artırmak için birçok düzenleme ve imkan sunmaktadır. Ortaöğretimlerini başarıyla tamamlayan özel gereksinimli öğrenciler, yükseköğretime geçiş sınavlarında özel hak ve imkanlardan yararlanırlar. Bu sayede, yetersizlik türü ve özelliklerine uygun düzenlemeler yapılarak, sınavlarda eşit şartlarda yarışabilirler. Örneğin, görme engelli öğrencilere okuyucu kişi veya ek süre gibi kolaylaştırıcı tedbirler alınabilmektedir. Yükseköğretim kurumlarına adım atan özel gereksinimli öğrenciler, yalnız değildir. Her üniversitede Engelli Koordinasyon ve Danışmanlık Birimleri kurulmuştur (Kargın, 2007). Bu birimler, engelli öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırmak için birçok alanda destek verirler. Türkiye'de özel gereksinimli öğrenciler, yükseköğretime erişimde ve başarıda eşit haklara sahiptir. Yükseköğretim kurumlarında sağlanan özel haklar ve imkanlar

sayesinde, engelli öğrenciler de potansiyellerini açığa çıkararak hayallerine ulaşabilirler.

2.6. Özel Eğitim Programlarının Engellilere Karşı Tutumu

Tutum kişiliğin genel bir parçası olduğundan onu etkileyen birçok faktör vardır. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde öğretmen tutumlarının cinsiyet, yaş, mezun olunan okul türü, mesleki deneyim gibi değişkenler açısından ele alındığı görülmektedir. İnsanların demografik, sosyo-ekonomik ve sosyal özelliklerini ve değişkenlerini anlamak, bugünü anlamak ve geleceği tahmin etmek için önemlidir. Demografik özelliklerin belirlenmesi kişinin kimliğinin belirlenmesinde önemli rol oynar (Doğan ve Çitil, 2011). Çalışmamızda engelli katılımcıların davranış düzeyleri cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde istatistiksel olarak farklılık olduğu doğrulanmıştır. Erkeklerin kadınlardan daha iyi bir mizah anlayışına sahip olduğu ortaya çıktı. Erken Çocukluk Öğretmenleri; Özel eğitim öğretmenlerinin, zihinsel engelli öğretmenlerinin, konuşma ve dil öğretmenlerinin 'den, beden eğitimi öğretmenlerinin ise özel eğitim öğretmenlerinden daha iyi bir seviyeye sahip oldukları açıktır. Her bölümün eğitim programının farklı olduğunu ve özel gereksinimli kişilere sağlanan uygulama olanaklarına bağlı olduğunu, bunun da özel eğitim alanında öğretmenlerin özel gereksinimi olan kişilere yönelik tutumlarını etkilediğini, genellikle yakın işbirliği içinde çalıştıklarını söyleyebiliriz. Aynı öğrenciyle sahada sağlık müdürü olarak görev yapıyor. Sağladıkları eğitim içeriklerinde hem engellilere hem de normal insanlara temel motor becerileri öğretme amacından dolayı onları normal insanlar olarak gördüklerine ve dolayısıyla daha iyi düzeyde davranışa sahip olduklarına inanılmaktadır. Sınıf öğretmenleri ve beden eğitimi öğretmenlerinin bu tutumlarının alt boyutlarının, ayrıca öz çıktılar şeklinde engellilere yönelik tutumlarının da benzer çalışmalarda incelenmesi önerilmektedir. Ancak çocuk gelişimi, psikoloji, fizik tedavi ve rehabilitasyon bölümlerini tamamlayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmadı (Doğan ve Çitil, 2011).

3. YÖNTEM

Engellilerde egzersiz ve spor eğitimi ile özel eğitim hizmetleri arasında güçlü bir ilişki vardır. Beden eğitimi ve spor, özel eğitim hizmetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır ve özel gereksinimli bireylerin eğitim sürecinde önemli bir rol oynar. Beden eğitimi ve spor, özel gereksinimli bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerini destekleyerek özel eğitim programlarının etkinliğini artırır. Özellikle kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında, beden eğitimi ve spor etkinlikleri, özel gereksinimli ve engelsiz öğrencilerin bir arada öğrenmelerine ve sosyalleşmelerine olanak tanır. Bu sayede, özel gereksinimli bireyler sosyal becerilerini geliştirebilir, özgüvenlerini artırabilir ve toplumla daha iyi bütünleşebilirler. Özel eğitim hizmetleri ise engelli bireylerin beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımını kolaylaştırarak onların fiziksel aktivitelerden daha fazla faydalanmalarını sağlar (Çitil, 2012). Özel eğitim öğretmenleri, engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun egzersiz programları hazırlayarak ve onların fiziksel aktivitelere katılımını teşvik ederek bu sürece katkıda bulunabilirler. Ayrıca, özel eğitim hizmetleri kapsamında sunulan fizyoterapi ve ergoterapi gibi rehabilitasyon hizmetleri, engelli bireylerin fiziksel fonksiyonlarını iyileştirerek beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımını kolaylaştırır. Engellilerde egzersiz ve spor eğitimi ile özel eğitim hizmetleri, engelli bireylerin yaşamlarını iyileştirmek ve topluma tam katılımlarını sağlamak için vazgeçilmez iki alandır (Birkan, 2010). Bu iki alanın birlikte ele alınması ve koordineli bir şekilde yürütülmesi, engelli bireylerin daha sağlıklı, mutlu ve bağımsız bir yaşam sürmelerine olanak tanır. Bu nedenle, engelli bireylere yönelik beden eğitimi ve spor programlarının yaygınlaştırılması, özel eğitim hizmetlerinin kalitesinin artırılması ve bu iki alan arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Toplumun tüm kesimlerinin bu konuda duyarlı olması ve engelli bireylerin haklarını savunması, daha kapsayıcı ve adil bir toplumun inşasına katkı sağlayacaktır. Unutmamalıyız ki, engellilik bir engel değildir ve engelli bireyler de toplumun değerli birer parçasıdır. Onlara sunduğumuz fırsatlar ve desteklerle, potansiyellerini ortaya çıkarmalarına ve topluma katkıda bulunmalarına yardımcı olabiliriz.

3.1. Çalışma Grubu

Bu tez çalışması, engelli bireyler için egzersiz ve spor eğitimi bölümü ile özel eğitim bölümü öğretim programlarının eğitim içeriği açısından incelenip ve karşılaştırılmasını amaçlayan bir literatür taramasıdır. Araştırma kapsamında, engellilik, özel eğitim, egzersiz, beden eğitimi ve spor gibi konularla ilgili ulusal ve uluslararası literatür taranmıştır. Bu araştırma, literatür taraması şeklinde gerçekleştirildiğinden, geleneksel anlamda bir çalışma grubuna sahip değildir. Araştırmanın veri kaynağını, engellilik, özel eğitim, egzersiz ve beden eğitimi konularında daha önce yapılmış bilimsel

alışmalar, kitaplar, makaleler, tezler ve raporlar gibi akademik kaynaklar oluşturmaktadır.

3.2. Verilerin Toplanması

Bu literatür taraması çalışmasında veriler, araştırmanın konusu ile ilgili müfredatlar ve daha önce yapılmış olan bilimsel çalışmalardan elde edilmiştir. Engelli bireyler için egzersiz ve spor eğitimi bölümü ile özel eğitim bölümü öğretim programlarının eğitim içeriğinin karşılaştırılması amacıyla, öncelikle bu alanlardaki temel kavramların tanımları ve tarihsel gelişimi incelenmiştir. Engellilik, özel eğitim, egzersiz, beden eğitimi ve spor gibi anahtar kelimeler kullanılarak yapılan literatür taramasında, ulusal ve uluslararası akademik veri tabanlarında yer alan bilimsel makaleler, tezler, bildiriler ve kitaplar incelenmiştir. Ayrıca, Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümü ile Özel Eğitim bölümünün ders içerikleri ve müfredatları da incelenerek, bu programların engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ve eğitim içerikleri arasındaki farklılıklar değerlendirilmiştir. Veri toplama sürecinde, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı kaynaklardan elde edilen verilerin analiz edilerek yorumlanması sürecidir. Bu araştırmada, doküman analizi yöntemi kullanılarak, daha önce yapılmış çalışmaların sonuçları, engelli bireyler için egzersiz ve beden eğitimi ile özel eğitim programlarının eğitim içerikleri ve bu iki alan arasındaki ilişki hakkında detaylı bilgi edinilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Bu literatür taramasında toplanan veriler, içerik analizi ve tematik analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, elde edilen verileri belirli temalar altında toplamak ve bu temalar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için kullanılan bir yöntemdir. Tematik analiz ise, verilerdeki ortak temaları belirlemek ve bu temaları daha derinlemesine analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu araştırmada, içerik analizi yöntemi kullanılarak, literatür taramasından elde edilen veriler, "engellilik tanımı", "engellilerde egzersiz ve beden eğitiminin önemi", "özel eğitim hizmetleri", "engelli sporları" ve "engellilerde egzersiz ve spor eğitimi ile özel eğitim programlarının karşılaştırılması" gibi temalar altında toplanmıştır. Her bir tema altında, farklı kaynaklardan elde edilen bilgiler karşılaştırılmış, benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiş ve bu bilgiler sentezlenerek yorumlanmıştır. Tematik analiz yöntemi ise, belirlenen temalar altında toplanan bilgilerin daha derinlemesine analiz edilmesi için kullanılmıştır. Bu analiz sayesinde, engelli bireyler için egzersiz ve beden eğitimi ile özel eğitim programlarının eğitim içerikleri arasındaki benzerlikler, farklılıklar ve ilişki daha net bir şekilde ortaya konmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular, önceki araştırmalarla karşılaştırılarak

yorumlanmış ve tartışılmıştır. Bu sayede, engelli bireyler için egzersiz ve spor eğitimi ile özel eğitim bölümü öğretim programlarının eğitim içerikleri arasındaki ilişki daha kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve bu alanda yapılacak yeni araştırmalara ışık tutacak öneriler sunulmuştur.

4. BULGULAR

Bu bölümde, literatür taraması sonucunda elde edilen bulgulara yer verilecektir. Engellilik, özel eğitim, egzersiz ve beden eğitimi konularında yapılan çalışmaların sonuçları, belirlenen temalar altında özetlenecek ve yorumlanacaktır. Eğitim müfredatları da incelenerek karşılaştırılmasına katkı sunacaktır.

Engellilik Tanımı ve Sınıflandırması:

Literatürde engellilik, bireyin fiziksel, zihinsel, duysal veya sosyal yeteneklerindeki kısıtlamaların bir sonucu olarak tanımlanmaktadır (Altun, 2010). Engellilik, doğuştan veya sonradan kazanılmış olabilir ve bireyin günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmesini, sosyal etkileşimlerde bulunmasını ve topluma tam katılımını engelleyebilir. Engellilik sınıflandırmaları, tıbbi modele dayalı olarak yapılan sınıflandırmalardan, bireyin fonksiyonel kapasitesini ve çevresel faktörleri de dikkate alan biyopsikososyal modele doğru bir evrim geçirmiştir.

Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitiminin Önemi:

Engelli bireyler için egzersiz ve spor eğitimi, sadece fiziksel sağlıklarını koruma ve geliştirme amacı taşımaz. Aynı zamanda onların sosyalleşmelerine, özgüvenlerini artırmalarına, psikolojik iyi oluşlarını desteklemelerine ve yaşam kalitelerini yükseltmelerine de yardımcı olur (Çevik ve Kabasakal, 2013). Literatürde, engelli bireylerin egzersiz ve spor eğitimine katılımının fiziksel fonksiyonlarını iyileştirdiği, psikolojik iyi oluşlarını artırdığı ve sosyal becerilerini geliştirdiği yönünde birçok çalışma bulunmaktadır.

Özel Eğitim Hizmetleri:

Özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmış, bireyselleştirilmiş eğitim programları ve destek hizmetlerini kapsar. Bu hizmetler, erken çocukluk döneminden başlayarak, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim gibi farklı eğitim kademelerinde sunulur. Özel eğitim hizmetlerinin temel amacı, özel gereksinimli bireylerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak, topluma aktif bireyler olarak katılmalarını sağlamak ve bağımsız yaşam becerilerini geliştirmektir (Ataman, 2003).

Engelli Sporları:

Engelli sporları, engelli bireylerin fiziksel aktiviteye katılımını sağlamak ve rekabet etmelerine olanak tanımak için geliştirilmiş spor dallarıdır. Paralimpik Oyunları, engelli sporcuların en üst

düzeyde yarıştığı uluslararası bir organizasyondur. Engelli sporları, engelli bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarını iyileştirmelerine, sosyalleşmelerine ve özgüvenlerini artırmalarına yardımcı olur (Özyürek, 1995).

Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümü ile Özel Eğitim Bölümü Öğretim Programlarının Karşılaştırılması:

Engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü ile özel eğitim bölümü programları, engelli bireylerin gelişimini desteklemek için farklı alanlarda hizmet sunar. Egzersiz ve beden eğitimi, fiziksel sağlık ve motor becerilerin gelişimine odaklanırken, özel eğitim programları, akademik, sosyal ve psikolojik becerilerin gelişimini hedefler. Bu iki alan arasındaki işbirliği, engelli bireylerin bütüncül gelişimini desteklemek için önemlidir (Çitil, 2012).

Engelli bireyler için egzersiz ve spor eğitimi, sadece fiziksel sağlıklarını koruma ve geliştirme amacı taşımaz. Aynı zamanda onların sosyalleşmelerine, özgüvenlerini artırmalarına ve yaşam kalitelerini yükseltmelerine de yardımcı olur. Engelli bireyler, egzersiz ve beden eğitimi sayesinde fiziksel sınırlamalarını aşabilir, yeni beceriler kazanabilir ve sosyal çevrelerini genişletebilirler (McLoughlin ve Lewis, 2005). Egzersiz, engelli bireylerin kas ve kemik güçlerini artırarak fiziksel fonksiyonlarını iyileştirir. Ayrıca, denge, koordinasyon ve motor becerilerinin gelişmesine yardımcı olarak günlük yaşam aktivitelerini daha kolay gerçekleştirmelerini sağlar. Özellikle çocuklar ve gençler için egzersiz, sağlıklı büyüme ve gelişme için kritik öneme sahiptir. Düzenli fiziksel aktivite, engelli çocukların obezite, kalp hastalıkları ve diyabet gibi kronik hastalıklara yakalanma riskini azaltır. Ayrıca, postüral bozuklukların düzeltilmesine, kas kuvvetinin artırılmasına ve eklem hareket açıklığının korunmasına yardımcı olur. Beden eğitimi ve spor, engelli bireylerin özgüvenlerini artırır, stresle başa çıkma becerilerini geliştirir ve sosyal etkileşimlerini artırarak psikolojik iyi oluşlarını destekler. Takım sporları ve grup aktiviteleri, engelli bireylerin sosyal becerilerini geliştirmelerine ve diğer bireylerle anlamlı ilişkiler kurmalarına yardımcı olur. Spor, engelli bireylere kendilerini ifade etme, başarı duygusu yaşama ve sosyal kabul görme fırsatı sunar. Bu da onların benlik saygılarını artırır ve depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Engelli bireyler için egzersiz ve beden eğitimi, fiziksel ve zihinsel rehabilitasyon sürecinin önemli bir parçasıdır (Burcu, 2007). Özellikle fiziksel engelli bireyler için egzersiz, kas gücünü ve esnekliği artırarak hareket kabiliyetini iyileştirir ve ağrıyı azaltır. Zihinsel engelli bireyler için ise egzersiz, bilişsel fonksiyonları geliştirmeye ve davranış sorunlarını azaltmaya yardımcı olabilir. Beden eğitimi ve spor, engelli bireylerin rehabilitasyon sürecinde motivasyonlarını artırır, tedaviye uyumlarını sağlar ve yaşam kalitelerini yükseltir.

Engelli bireyler için egzersiz ve spor eğitimi programları, bireylerin engel türüne, yaşına ve fiziksel durumuna göre özel olarak tasarlanmalıdır. Bu programların içeriği, bireylerin ihtiyaçlarına ve hedeflerine göre belirlenmeli ve uzmanlar tarafından yönlendirilmelidir. Engelli bireylerin farklı engel türleri ve dereceleri olduğu için her bireyin ihtiyaçları ve hedefleri farklıdır. Bu nedenle, egzersiz ve spor eğitimi programları bireyselleştirilmeli ve her bireyin özel durumuna uygun şekilde uyarlanmalıdır. Bireysel farklılıklar, fiziksel yetenekler, ilgi alanları ve motivasyon düzeyleri göz önünde bulundurularak kişiye özel programlar oluşturulmalıdır. Engelli bireylerin fiziksel aktivitelere katılımını kolaylaştırmak için spor tesisleri ve ekipmanları erişilebilir olmalıdır. Engelli bireylerin spor yaparken karşılaşılabilecekleri engelleri ortadan kaldırmak için gerekli düzenlemeler yapılmalı ve özel ekipmanlar sağlanmalıdır. Ayrıca, engelli bireylerin güvenliğini sağlamak için gerekli önlemler alınmalı ve uzmanlar tarafından gözetim altında tutulmalıdır. Engelli bireylerin egzersiz ve beden eğitimi programlarına katılımını sürdürebilmeleri için motivasyonları yüksek tutulmalı ve desteklenmelidir. Bireylerin başarılarını takdir etmek, olumlu geri bildirimler vermek ve sosyal destek sağlamak, motivasyonlarını artırabilir. Ayrıca, ailelerin ve öğretmenlerin de bu süreçte dahil edilmesi, engelli bireylerin motivasyonunu artırmada önemli bir rol oynar (Oğultürk, 2012). Engelli bireylerin aileleri, öğretmenleri ve toplumun diğer üyeleri, engelli bireylerin egzersiz ve beden eğitiminin önemi konusunda bilgilendirilmelidir. Engelli bireylerin spor yapma hakkı ve bu alandaki fırsatlar konusunda toplumda farkındalık yaratılmalıdır. Ayrıca, beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörler, engelli bireylerle çalışmak için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalıdır.

Özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmış, bireyselleştirilmiş eğitim programları ve destek hizmetlerini kapsar. Bu hizmetler, erken çocukluk döneminden başlayarak, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim gibi farklı eğitim kademelerinde sunulur. Özel eğitim hizmetlerinin temel amacı, özel gereksinimli bireylerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak, topluma aktif bireyler olarak katılmalarını sağlamak ve bağımsız yaşam becerilerini geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, özel eğitim hizmetleri farklı alanlarda destek sağlar. Özel gereksinimli bireylerin akademik başarılarını artırmak için özel eğitim öğretmenleri tarafından bireysel veya grup dersleri verilir (Ataman, 2003). Bu dersler, öğrencilerin öğrenme stillerine ve ihtiyaçlarına göre uyarlanır ve farklı öğretim yöntemleri ve materyalleri kullanılarak öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırır. Özel gereksinimli bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmek için fizyoterapi, ergoterapi, dil ve konuşma terapisi gibi rehabilitasyon hizmetleri

sunulur. Bu hizmetler, bireylerin bağımsız yaşam becerilerini geliştirmelerine, fiziksel engellerini aşmalarına ve sosyal etkileşimlerini artırmalarına yardımcı olur. Özel gereksinimli bireylerin ve ailelerinin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için psikolojik danışmanlık hizmetleri verilir. Bu hizmetler, bireylerin özgüvenlerini artırmalarına, stresle başa çıkmalarına, sosyal becerilerini geliştirmelerine ve duygusal zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur (Şafak, 2012). Özel gereksinimli bireylerin iş hayatına hazırlanmaları ve istihdam edilebilirliklerini artırmak için mesleki eğitim kursları ve programlar düzenlenir. Bu programlar, bireylerin ilgi ve yeteneklerine uygun meslekler seçmelerine ve bu mesleklerde başarılı olmaları için gerekli bilgi ve becerileri kazanmalarına yardımcı olur.

Eğitim müfredatları açısından karşılaştırıldığında;

ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

Özel Eğitim

Amacı: Özel eğitime gereksinim duyan bireyler için eğitim ortamlarında uygun desteğin sağlanmasına ilişkin öğretmen adayların gerekli kazanımlara ulaşması.

Kazanımları: Özel eğitimle ilgili kavramları bilir. Bireyselleştirilmiş eğitim tekniklerini bilir. Kaynaştırma ve destek eğitim hizmetlerini bilir. Yetersizlik türleri hakkında bilgi sahibi olur.

Öğrenme Güçlüğü ve Özel Yetenek

Amacı: Bu ders öğrenme güçlüğü olan ve üstün zekalı çocukların özellikleri, tanınması, sınıf ortamında yapılacak öğretimsel düzenlemeler ve eğitim ortamlarına dönük bilgi düzeyinde farkındalık kazandırmayı amaçlamaktadır.

Kazanımları: Öğrenme güçlüğü olan çocuklar özelliklerini tanımlar. Öğrenme güçlüğü olan çocukların tanınmasını tanımlar. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar için öğretimsel öğretimsel düzenlemeler önerir. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar için eğitim ortamları önerir. Özel yetenekli çocuklar ve özelliklerini tanımlar. Özel yetenekli olan çocukları tanımlarlar. Özel yetenekli çocuklar için öğretimsel düzenlemeler önerir. Özel yetenekli çocuklar için eğitim ortamlarını tanımlar.

Özel Eğitim Politikaları ve Yasal Düzenlemeler

Amacı: Uluslararası ve ulusal boyutta özel gereksinimli bireylere ilişkin Anayasa, Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Yönetmelikler, Genelgeler ve yasaların öneminin gelişiminin ve içeriklerinin incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Kazanımları: Özel eğitime ilişkin Dünya’da ve Türkiye’deki yasaların ortaya çıkış nedenlerini ve gelişimini açıklar. Uluslararası ve ulusal boyutta mevcut yasal düzenlemeleri açıklar ve insan hakları açısından karşılaştırır. Türkiye Anayasası ile M.E.B Özel eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, yönetmelikler ve genelgeleri tartışır. Aile, öğretmen yönetici ve diğer uzmanlar açısından Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, yönetmelikler ve genelgeleri tartışır. Özel gereksinimli bireyler ve ailelerin sahip olduğu yasal hakları açıklar. Özel gereksinimli bireylerin ve ailelerin kazanması gereken bireysel, sosyal ve eğitsel haklarına yönelik öneriler geliştirir. Özel gereksinimli bireylerin haklarını savunmak üzere oluşmuş kurum ve kuruluşların görev sorumluluklarını tartışır. Özel eğitim öğretmenin haklarını ve yükümlülüklerini açıklar. Özel eğitimdeki rol ve sorumluluklarını tartışır.

Dil ve iletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi

Amacı: Bu ders sonunda öğrenciler, dil, konuşma ve iletişim kavramlarını, dilin bileşenlerini ve alt bileşenlerini tanımlayabilir. Çocuklarda fonolojik, morfolojik, ve sentaks gelişimini açıklayabilir, vokal gelişimi ölçümleyebilir. Biçim gelişim aşamalarını sıralayabilir, ortalama sözce uzunluğunu hesaplayabilir, anlam gelişim kategorilerini sıralayabilir, kelime kazanımı açıklayan hipotezleri tartışabilirler ve dilin bileşenlerine yönelik değerlendirme planı hazırlayabilirler.

Kazanımları: Dil, konuşma ve iletişim kavramları, dilin bileşenlerini ve alt bileşenlerini tanımlayabilme. Fonolojik ve morfolojik ve sentaks gelişimi, vokal gelişimi ölçümleyebilme. Biçim gelişim aşamaları ortalama sözce uzunluğu, anlam gelişim kategorileri kelime kazanımını açıklayan hipotezleri açıklayabilme. Dilin bileşenlerine yönelik değerlendirme planı hazırlayabilme, dilin bileşenlerini ve alt bileşenlerini tanımlayabilir. Vokal gelişimi ölçümlemeye yönelik plan hazırlayabilir, biçim gelişim aşamalarını ölçmeye yönelik değerlendirme planı hazırlayabilir, ortalama sözce uzunluğunu hesaplayabilir. Anlam gelişim kategorilerini sıralayabilir. Kelime kazanımını açıklayan hipotezleri tartışabilirler. Çocuklarda fonolojik, morfolojik sentaks gelişimini açıklayabilir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planlarının Hazırlanması (BEP)

Amacı: BEP sürecine ilişkin temel becerileri kazanır. BEP ekibinin rollerini tanımlar, tartışır ve kendi rollerini belirler. Farklı BEP ekibi toplantılarını tanımlar ve tartışır. Program geliştirme için performans düzeyi belirler. Performans düzeyini yazmak için farklı yollar tanımlar ve tartışır. Öğrencinin var olan performans düzeyine uygun kısa ve uzun dönemli amaçlar belirler. Öğretimsel amaçlar geliştirir ve BEP’i uygular. BEP’i gözden geçirir ve değerlendirir.

Kazanımları: BEP ile ilgili temel kavramları tanımlayabilecektir. BEP ekibini ve rollerini betimleyebilecektir. Değerlendirme ve eğitsel değerlendirmeye ilgili temel kavramları tanımlayabilecektir. BEP hazırlama sürecini betimleyebilecektir. Bireyselleştirilmiş geçiş planlarının hazırlanması sürecini betimleyebilecektir.

Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Öğretimin Desenlenmesi

Amacı: Bu dersin amacı öğretmen adaylarının çeşitli değişkenlere göre öğretim uyarlaması yapma becerilerini desteklemektir.

Kazanımları: Bilgi türlerini ve özelliklerini öğrenme. Sözel bilgi öğretimi tasarlama, kavram öğretimi tasarlama, kural öğretimi tasarlama, strateji öğretimi tasarlama.

Uygulamalı Davranış Analizi

Amacı: Bu dersin amacı yeni davranışlar kazandırma, uygun davranışları arttırma ve uygun olmayan davranışları azaltmak için kullanılan yöntem, teknik ve stratejileri açıklayabilmektir.

Kazanımları: Uygulamalı davranış analizi disiplinin temel kavramlarını tanımlar. Uygulamalı davranış analizinin özelliklerini betimler. Hedef davranış belirler ve tanımlar. Hedef davranışlara yönelik kullanılan veri toplama tekniklerini açıklar. Hedef davranışa yönelik toplanan verileri grafiklendirir ve yorumlar. Yeni davranışların kazanılmasında kullanılan yöntem, teknik ve stratejileri açıklar. Uygun olan davranışların arttırılmasında kullanılan yöntem, teknik ve stratejileri açıklar. Uygun olmayan davranışların değerlendirilmesinde kullanılan yöntem, teknik ve stratejileri açıklar. Uygun olmayan davranışların azaltılmasında kullanılan yöntem, teknik ve stratejileri açıklar. Davranış değiştirme planı hazırlama basamaklarını betimler.

Özel Eğitimde Günlük Yaşam Becerilerinin Öğretimi

Amacı: Bu dersin amacı sosyal uyum becerilerine ilişkin temel düzeyde bilgi sağlamaktır.

Kazanımları: Sosyal uyum becerilerinin gelişimini açıklar ve değerlendirir. Değerlendirme sonuçlarına uygun olarak öğretimi planlar. Uygun öğretim yöntemlerini kullanarak öğretim yapar.

Zihin Yetersizliğinde Kavram Öğretimi

Amacı: Kavram öğretiminin her bir aşaması için öğretim etkinliklerini planlama ve uygulama.

Kazanımları: Kavramı ve kavram analizinin öğelerini betimler. Kavram öğretim programının aşamalarını betimler.

Zihin Yetersizliğinde Yetişkinliğe Geçiş Dönemi

Amacı: Toplumsal yaşama geçiş, yetişkin zihin yetersizliği olan bireyler ve aileleri, yetişkinlere hizmet sunan sivil toplum örgütleri, mesleki becerilerin gelişimi, temel iş becerilerinin kazandırılması, istihdam edilebilirlik becerileri, aileden ayrılma, serbest zaman etkinlikleri, bağımsız yaşama geçişin planlanması.

Kazanımları: Yetişkin ve tanımı. Hayat boyu öğrenme. Yetişkin eğitim programları ve yetişkin eğitim uygulamaları.

Özel Eğitimde Değerlendirme

Amacı: Özel eğitimde değerlendirme dersinin temel amacı bu dersi alan öğrencilerin, özel gereksinimli öğrencilerin değerlendirilmesinde izlenecek süreçleri tanımlamaları, değerlendirmenin amacına uygun değerlendirme araçlarının seçimi, uygulanması ve değerlendirme sonuçlarının program oluşturmaya olanak verecek şekilde raporlaştırılması konularında bilgi ve beceri sahibi olmalarını sağlamaktır.

Kazanımları: Değerlendirme sürecini tanımlar. Değerlendirme sürecinde kullanılan formal ve informal değerlendirme süreçlerini tanımlar. Değerlendirme sürecinde eğitsel değerlendirme ekip üyelerinin rollerini ve kendi rollerini tanımlar.

ENGELLİLERDE EGZERSİZ VE SPOR EĞİTİMİ

Anatomi ve Tıbbi Terminoloji

Amacı: İnsan vücudunun yapısını organ ve organ sistemlerinin işleyişini öğrenmek ve kas iskelet sisteminin çalışmasını ve hareketlerin nasıl gerçekleştiğini anlamak.

Kazanımları: Anatomik terim ve tanımlamalarını bilir. Organizmanın yapısal düzeyini bilir, hücre doku ve organların yapısını bilir. Organ sistemlerinin yapısını bilir. Lokomotor sistemin yapısını ve fonksiyonlarını bilir. Kas kasılmasının mekaniğini ve çeşitlerini bilir. Hangi kasın hangi hareketi yaptırdığını bilir. Hareket sırasında hangi kasların çalıştığını bilir. Hücrenin yapısı, dolaşım sisteminin yapısı, kalbin yapısı ve işleyişi, solunum sisteminin yapısı, sindirim sisteminin yapısı, üreme sisteminin yapısı, endokrin sistem ve hormonlar, lokomotor sistem, eklemler iskelet sistemi ve kemiğin yapısı kas sistemi, baş-boyun bölgesi kasları, yapısı,

fonksiyonları, gövde kasları - göğüs, sırt ve karın- yapısı fonksiyonları, omuz kavşağı ve üst ekstremité kasları- yapısı fonksiyonları kalça ve alt ekstremité kasları- yapısı ve fonksiyonları.

Egzersiz Fizyolojisi

Amacı: Organizmayı oluşturan sistemlerin fonksiyonlarının ve bu fonksiyonların egzersize farklı koşullara cevabının öğretilmesi.

Kazanımları: İnsan vücudunu meydana getiren hücre, doku organlar ve sistemlerin fonksiyonları. İnsan organizmasının fiziksel eforlara kısa ve uzun dönemde uyumu, enerji kaynakları, antrenmanın fizyolojik temelleri, yorgunluk, toparlanma, doping, beslenme, farklı ortamlara organizmanın uyumu ve performansın ölçülmesi.

Antrenman ve Hareket Bilgisi

Amacı: Antrenman kavramı, antrenman temel ve yardımcı ilkeleri, biyomotor yetenekler ve çocuklarda geliştirilmesi yorgunluk, toparlanma, antrenman bölümleri, sporda yetenek seçimi.

Kazanımları: Antrenmanın bölümleri, etkisi ve Biyomotor yetenekler.

Sağlık Bilgisi ve İlk Yardım

Amacı: Sağlıkla ilgili gelişmeleri takip edebilme, vücudun bakımını yapabilme, ölümcül hastalıklardan ve kazalardan korunma yollarını, ilk yardım kurallarını ve tekniklerini öğrenebilme.

Kazanımları: Sağlıklı olmanın kişisel ve toplumsal açıdan önemi, sağlığı etkileyen faktörler, koruyucu sağlık hizmetleri, enfeksiyonların genel özellikleri, bulaşma ve korunma yolları, ülkemizde sıkça görülen ölümcül ve bulaşıcı hastalıkları tanıma ve koruma. İlk yardımın önemi, hedefleri, temel kuralları, ilk yardım malzemeleri, ilk yardımcıları, yaralıları taşıma metotları, çeşitli yaralanmalardan korunma ve ilk yardım ilkeleri.

Sporda Beslenme

Amacı: Beslenme ilkeleri, karbonhidratlar, yağlar, proteinler, vitaminler, mineraller ve suyun organizmadaki görevleri, fiziksel performans etkileri, yarış öncesi, arası ve sonrası beslenme ilkeleri. Yaş, cinsiyet ve hastalık durumlarına göre beslenme, sporda sağlık kontrolünün öğretilmesi amaçlanmıştır.

Kazanımları: Beslenmenin tanımı, önemi yeterli ve dengeli beslenme. Beslenme, sağlık ve performans ilişkisi, besin öğeleri, sporcularda kilo sorunları, ideal kilonun bulunmasında

yöntemler, kilo verme- alma yöntemleri, öneriler ve enerji dengesi. Günlük gıda gereksinimi ve elit sporcuların ortalama günlük enerji ihtiyaçları.

Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitime Giriş

Amacı: Egzersiz ve sporun engelli bir birey için önemini tanımlamak, engelli bireylerin yapabileceği çeşitli spor dallarını örneklendirebilmek.

Kazanımları: Engelli bireyler için egzersiz ve sporun öneminin tartışılması, farklı spor branşlarının tanıtılması.

Motorik Öğrenme ve Beceri Öğrenimi

Amacı: Spor becerilerin öğrenilmesinin temel doğasını, hareket öğrenim ve stratejisini, beceri, analiz, öğrenme ve öğretim durumlarını, becerilerin öğrenim ve performansında kişisel farklılıkları anlama ve değerlendirme.

Kazanımları: Beceri öğrenim ve kavramlarına giriş; alanın temel kavramları, beceri sınıflaması, beceri öğrenimi ve kavramlarına giriş. Motor performansın ölçülmesi. Motor kontrol kuramları - kompleks motor becerilerin kontrollü.

Engelliler ve Rekreasyon

Amacı: Boş zaman ve rekreasyon ile ilgili temel kavramların verilmesi, rekreasyonun diğer alanlarla (turizm, spor, çevre, ekonomi, oyun) ilişkilendirilmesi.

Kazanımları: Zaman boş zaman ve rekreasyon kavramları, analizleri, rekreasyon eğitimi, yönetimi, rekreasyon liderliği, Türkiye’de ve dünyada rekreasyonel durum ve rekreasyonel katılımda etken olan faktörler, boş zaman ve sporda istihdam.

Sağlıklı Yaşam İçin Egzersiz Planlama

Amacı: Bu dersin amacı sağlıklı yaşam ve fiziksel aktivite ile ilgili temel düzeyde bilgi sağlamaktır.

Kazanımları: Bu ders; birey, aile ve toplum sağlığının korunması için fiziksel aktivitenin önemi üzerine odaklanır. Bu ders kapsamında öğrenciler, sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını kazanma ve kazandırma, fiziksel aktivite programlama konularında temel düzeyde bilgi sahibi olurlar.

Fiziksel Uygunluk

Amacı: Her yaştaki bireye genel fiziksel uygunluk ölçüleri içerisinde egzersiz programları yapma, yönlendirme ve genel sağlık durumunu ortaya koyabilme.

Kazanımları: Fiziksel uygunluk kavramı bilgisi, Fiziksel uygunluk ve sağlık ilişkisi, Sağlık ve egzersiz: Genel sağlık kuralları, egzersizi düzenli yapmanın yararları, egzersiz ve ölüm riski, Fiziksel uygunluk ve beceri boyutu, çeşitli fiziksel uygunluk testleri, kuvvet testleri, esneklik-denge ve aerobik fitness testleri. Fiziksel uygunluğun değerlendirilmesi, BMİ, ideal kilo ve fazla yağın formüllerle hesaplanması. Çocuklarda kullanılan test bataryaları, yetişkinlerde kullanılan fiziksel uygunluk testleri, Sportif branşlarda fiziksel uygunluk Atletizm (Atmalar, Atlamalar ve Koşular). Toplu oyunlarda fiziksel uygunluk (Basketbol, Voleybol, Hentbol, Futbol). Raket sporlarında fiziksel uygunluk (Badminton, Tenis , Masa Tenisi, Squash), Sportif branşlarda fiziksel uygunluk mücadele sporları (Güreş, Karate, Judo, Teakwondo), Su sporlarında kullanılan fiziksel uygunluk testleri (Yüzme, Kano, Kürek, Sörf, Yelken).

Öğretim İlke ve Yöntemleri

Amacı: Öğretim ile ilgili temel kavram ve ilkeleri kavrama öğretimde planlı çalışabilme, öğretim stratejisi, yöntem ve tekniklerini kavrama ve etkin kullanabilme.

Kazanımları: Öğretimle ilgili temel kavramlar, öğrenme ve öğretim ilkeleri, öğretimde planlı çalışmanın önemi ve yararları, öğretimin planlanması, öğrenme ve öğretim stratejileri, öğretim yöntem ve teknikleri, bunların uygulama ile ilişkisi, öğretim araç ve gereçleri, öğretim hizmetinin niteliğini arttırmada öğretmenin görev ve sorumlulukları, öğretmen yeterlilikleri.

5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Engelli bireyler için beden eğitimi ve spor, sadece fiziksel sağlıklarını iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda sosyal, psikolojik ve bilişsel gelişimlerine de önemli katkılar sağlar. Özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde fiziksel aktiviteye katılım, engelli bireylerin sağlıklı büyüme ve gelişmelerini destekler, motor becerilerini geliştirir ve kronik hastalıklara yakalanma riskini azaltır.

Yetişkinlik döneminde ise düzenli egzersiz, fiziksel fonksiyonların korunmasına, kronik hastalıkların yönetilmesine ve yaşam kalitesinin artırılmasına yardımcı olur. Engelli bireylerin fiziksel uygunluklarının korunması geliştirilmesi için egzersiz ve beden eğitimi bölümü mezunları ile çalışılmasının önemi de görülmektedir. Engelli bireyler için beden eğitimi ve sporun önemi sadece fiziksel sağlıkla sınırlı değildir. Beden eğitimi ve spor, engelli bireylerin sosyalleşmelerine, özgüvenlerini artırmalarına, psikolojik iyi oluşlarını desteklemelerine ve yaşam kalitelerini yükseltmelerine de katkı sağlar. Spor, engelli bireylere kendilerini ifade etme, başarı duygusu yaşama ve sosyal kabul görme fırsatı sunar. Bu da onların benlik saygılarını artırır ve depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Engelli bireyler için beden eğitimi ve sporun bir diğer önemli faydası da rehabilitasyon sürecine sağladığı katkıdır. Fiziksel aktivite, engelli bireylerin fiziksel fonksiyonlarını iyileştirmelerine, ağrıyı azaltmalarına ve hareket kabiliyetlerini artırmalarına yardımcı olur. Zihinsel engelli bireyler için ise egzersiz, bilişsel fonksiyonları geliştirmeye ve davranış sorunlarını azaltmaya katkı sağlayabilir. Sonuç olarak, engelli bireyler için beden eğitimi ve spor, sadece fiziksel sağlığı değil, aynı zamanda sosyal, psikolojik ve bilişsel gelişimi de destekleyen çok yönlü bir araçtır. Bu nedenle, engelli bireylerin beden eğitimi ve spora erişiminin sağlanması, desteklenmesi ve teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır. Özel eğitim de engelli bireylere nasıl yaklaşılması nasıl bağ kurulabileceği konusunda ciddi katkı sunmaktadır. Engelli bireylerin bireysel gelişimleri açısından özel eğitim bölümü alanında uzman kişilerden eğitimi desteklenmelidir. Bu nedenle özel eğitim mezunlarının engelliler ile ilgili fiziksel aktivite çalışmalarına katılan engelli bireylere katkı sunması fiziksel aktiviteden sağlanacak katkının artmasını sağlayacaktır. Burada sunulacak katkı sadece fiziksel olarak değil, sosyal ve psikolojik olarak da daha iyi hazır bulunuşluğa katkı sunacaktır. Aynı şekilde özel eğitim alan engelli bireylerin eğitim süreçlerinde fiziksel aktivitenin de eklenmesi engelli bireyin gelişimine ciddi katkı sağlayacaktır. Bundan dolayıdır ki; engelli bireyler ile yapılan çalışmalar da engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü mezunları ile özel eğitim mezunlarının beraber çalışması engelli bireylerin gelişimi için önemlidir. Her iki bölümünde

engellilere katkı sunma açısından güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır. Engellerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü müfredatında zayıf yönler özel eğitim bölümü müfredatında güçlü yönler olarak görülmektedir. Özel eğitim programları müfredatına baktığımızda ise egzersiz ve fiziksel aktivite açısından zayıf yönleri bulunmaktadır. Engellilerde egzersiz ve spor bölümü müfredatında fiziksel aktivite ve vücudun tanınması geliştirilmesi açısından güçlü yönleri bulunmasından dolayı beraber çalışmaları faydalı olacaktır.

Literatür çalışmalarına baktığımızda bu alanda çalışma bulunmamaktadır, bundan dolayı bu çalışmamızın literatüre katkı sunması beklenmektedir.

Yaptığımız incelemeler sonunda öneri olarak birkaç madde sıralayabiliriz;

- 1- Kamuya ait engelliler ile ilgili tesislerde engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü mezunlarına istihdam alanları yaratılması gerekmektedir.
- 2- Yerel yönetimler engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü mezunlarına istihdam alanları yaratması gerekmektedir.
- 3- Gençlik ve Spor Bakanlığı alımlarında engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü mezunlarına kontenjan açılmalıdır.
- 4- Engellilere yönelik rehabilitasyon kurumlarında engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü mezunlarından istihdam edilmelidir.
- 5- Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde eğitim alan engelli bireyler için engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü mezunlarından istihdam edilmelidir.
- 6- Engelliler ile çalışılan alanlarda engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü mezunları ve özel eğitim bölümü mezunları birlikte çalışmalıdır.
- 7- Engelliler ile çalışılan alanlarda engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü mezunları ve özel eğitim mezunları birlikte çalışmasının önemini ortaya çıkaracak bilimsel çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akçamete, G. & Kargın, T. (1996). İşitme Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(02).
- Akçamete, G. (2009). *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. (Ed. G. Akçamete), Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, B., Konar, N. & Taşçı, M. (2017). The effect of sport on balance and walking distance with visually impaired people. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3).
- Altun, B. (2010). *Bedensel Engellilerin Sportif Aktivitelere Katılımının Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Ankara
- Ares N. (2006). Political aims and classroom dynamics: generative processes in classroom communities. *Radical Pedagogy*. 8 (2): 12-20.
- Ataman, A. (2003). *Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ataman, A. (Ed.) Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık
- Ataman, A. (2019). *Bir Özel Eğitim Kategorisi Olarak Özel Yetenekliler*. Özmen, R. & Ataman, A. Ed. Öğrenme Güçlüğü Ve Özel Yetenek İçinde (179-204). Ankara: Maya Yayıncılık.
- Ataman, A. (Ed.) (2009). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş* (7.Baskı) Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık
- Bildiren, A. & Çitil, M. (2019). *Özel Yeteneklilerin Tanınması*. Kılıç, O. & Çitil, M. Ed. Özel Yetenekli Öğrencim Var İçinde (74-96). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Birkan, B. (2010). *Erken Çocukluk Eğitimi*. (Ed. G. Akçamete) Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler Ve Özel Eğitim İçinde (3.Baskı) Ankara: Kök Yayıncılık
- Block, M. E. & Obruşnikova, I. (2007). Inclusion in physical education: a review of the literature from 1995-2005. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 24, 103-124.
- Burcu, E. (2007). *Türkiye’de Özürlü Birey Olma, Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Canpolat, B. (2020) *Türkiye’de Engelliler Spor Yönetim Organları*. Sporda Yeni Akademik Çalışmalar-5 İçinde. Mehmet İlkın & Enes Beltekin (Ed.), Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Cavkaytar A. & Diken İ. (2005). *Özel Eğitime Giriş*, Kök Yayıncılık, Ankara: Türkiye
- Craig, C. S. (1991). Labels and the attitudes of undergraduate physical education students toward disabled individuals, *Physical Educator*, 48 (3), P. 142-146
- Çevik, O. & Kabasakal, K. (2013). Spor Etkinliklerinin, Engelli Bireylerin Toplumsal Uyumuna ve Sporla Sosyalleşmelerine Etkisinin İncelenmesi. *International Journal Of Social And Economic Sciences*. 3(2), 74-83.
- Çitil, M. (2009). *Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye’de Özel Eğitim*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Çitil, M. (2012). Eğitsel Değerlendirme Süreci. (Ed. A. Ataman). *Temel Eğitim Öğretmenleri İçin Kaynaştırma Uygulamaları Ve Özel Eğitim İçinde*. Ankara: Vize Yayıncılık
- Çitil, M. (2017). *Türkiye’de Özel Eğitim: Tarihsel, Politik ve Yasal Gelişmeler*. Vize

Yayıncılık. Ankara. Vize Akademi.

- Doğan, İ. & Çitil, M. (2011), *Engelli Çocuk ve Ergenlere Sosyolojik Bir Yaklaşım*. A. Kulaksızozoğlu (Ed.), Engelli Çocuk Ve Ergenlerin Hakları, Hak Engel Tanımaz. 27-44.
- Ellsworth E. Why doesn't this feel empowering? Working through the repressive myths of critical pedagogy. *Harvard Educational Review*. (1989) 59 (3): 297-324.
- Eripek, S. (2009). *Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar*. Ankara. Maya Akademi Yayınları.
- Fernández, A., Revilla, C., Su, I. T., & García, M. (2003). Social integration of juvenile amputees: comparison with a general population. *Prosthetics and Orthotics International*. 27(1), 11-16.
- Fiscus E. D, & Mandell, C. J. (2002). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi Bep*. (2. Baskı) (Çevirenler: G. Akçemete, H. G. Şenel Ve E. Tekin) Ankara
- Freire P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York. Continuum.
- Gaetano, R. (2012). Didactics of volleyball into the educate program for coaches/trainers/technicians of italian federation of volleyball (fipav)*Journal Of Physical Education And Spor*. 12 (1), Pp. 25-29.
- Goodley D. (2011), *Disability studies: an interdisciplinary introduction*. London: Sage
- Gregory, D. (1997). Before and after the americans with disabilities act: an analysis of attitude and knowledge of undergraduate music majors. *Journal Of Music Therapy*. 24 (2), P. 119-128.
- Gürsel, F. (2006). Physical education and sports for the disabled course and students' attitudes, *Hacettepe University Journal Of Education*, 31, P. 67-73.
- Hekim, M. (2014). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklarda Fiziksel Aktivite ve Spora Katılımın Fiziksel, Motorsal ve Sosyal Gelişim Üzerine Etkileri*. V1. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi. 5-8.
- Kalaycı, S. & Akın, A. (2019). Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Hizmetlerde Belediyelerin Yeri: Malatya Büyükşehir Belediyesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*. 22(2), 663-674.
- Kargın, T. (2001). A comparasion of attitudes toward hearing impaired children of teachers who work with these children, Ankara University, *Journal Of Faculty Of Educational Sciences*, 1 (34), P. 93-104.
- Kargın, T. (2007). Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 8 (1) 1-13
- Keskin, B. Güvendi, B. & Altıncı, E.E. (2014) *Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisi*. I. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm Ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. 21-23 Mayıs 2015. Antalya: 284.
- Khalil, G.M. And Crawford, C.A.G. (2015). A bibliometric analysis of us-based research on the behavioral risk factors surveillance system. *american journal of preventive medicine*, 48(1), 50-57.
- Konar, N. & Yıldırım, (2012). İşitme Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği: Gereksinim Ve Bir Program Modeli. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi*. 14(2), 208-216.
- Krahé, B. & Altwasser, C. (2006). Changing negative attitudes towards persons with physical

- disabilities: an experimental intervention. *Journal of community & applied social psychology*. 16(1), 59-69.
- Martin, M. R. & Speer, L. (2011). Leveling the playing field: strategies for inclusion. strategies. *A journal for physical and sport educators*, 24(5), 24-27.
- McLoughlin, J. A. Ve R., B. Lewis (2005). *Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ölçümlemesi* (Dördüncü Basım). (Çev. F. Gencer, A. Ataman). Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık
- Murphy, D. M. (1996). Implications of inclusion for general and special education, *The Elementary School Journal*, 96 (5), P. 469-493.
- Nevin A. Smith Rm. Mcneil M. (2008). Shifting attitudes to related service providers: a disability studies & critical pedagogy approach. *International Journal Of Whole Schooling*. 4 (1): 1-12.
- Nocella Aj. (2008). Emergence of disability pedagogy. *Journal For Critical Education Policy Studies*. 6 (2): 77-94.
- Norwich B, Lewis A. (2007). How Specialized is teaching children with disabilities and difficulties? *Journal Of Curriculum Studies*. 39 (2): 127-150.
- Oğultürk, N. (2012). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler: Çankaya Belediyesinden Hizmet Alan Aileler Üzerin Bir Değerlendirme*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Öner, Ç. (2022). Bibliometric analysis of sports injuries psychology through visual mapping. *Mediterranean Journal Of Sport Science*. 5(4), 904-932.
- Özer, D.S. (2001). Physical education and sport for handicapped children. *Nobel Publication*. Ankara, P. 27-28.
- Özyürek, M. (1995). *Engelli Kişilere Yönelik Değiştirilen Tutumların Sürekliliği*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Pensgaard, A. M. Roberts, G. C. & Ursin, H. (1999). Motivational factors and coping strategies of norwegian paralympic and olympic winter sport athletes. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 16(3), 238-250.
- Pishghadam R, Meidsni E. (2012). A critical look into critical pedagogy. *Journal For Critical Education Policy Studies*. 10 (2): 464-484.
- Raiola, G. (2011). A study on italian primary school rules: neurophysiological and didactics aspects on physical education and sport. *Journal Of Physical Education And Sport*. 11(2):153-158.
- Savucu, Y. (2019). Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor. *International Journal of Sport Exercise and Training Sciences - IJSETS*, 5(4), 192-200.
- Sarı, H. (2002). *Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleri İle İlgili Çağdaş Öneriler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Shelton L. (2007). Importing canagarajah's global english theories. *English Teaching: Practice And Critique*. 6 (2): 58-71
- Şafak P. (2012). *Ağır ve Çoklu Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık
- Tait, K. & Purdie, N. (2000). Attitudes toward disability teacher education for inclusive environments are an australian university. *International Journal Of Disability, Development And Education*, 47 (19), S. 25-38

- Tervo, R. C. Azuma, S. Palmer, G. & Redinius, P. (2002). Medical students' attitudes toward persons with disability: *A Comparative Study, Archives Of Physical Medicine And Rehabilitation*, 83, P. 1537-1542.
- Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor.* (2017). Ed: Winnick J.P. Ekin Kitap, Spor Ve Turizm Yayınları, 5. Baskı. İstanbul.
- Varol, N. (2005). *Aile Eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Vural, F. (2003). *Bir Sosyal Problem Olarak Türkiye’de Zihinsel Engelliler (İzmir Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Williams G. (2001). *Theorizing disability*. In: Albrecht G, Sleeman K, & Bury M. Editors. *Handbook Of Disability Studies*. London: Sage.
- Winnick, J.P. Edp, Poretta, D.L. Edp. (2017). *Adapted physical education and sport*. Sixth Edition. Human Kinetics, Champaign, Illinois.
- Wong, D. K. P. (2008). *do contacts make a difference? the effects of mainstreaming on student attitudes toward people with disabilities*. *Research İn Developmental Disabilities*. 29, P. 70- 82.

ÖZGEÇMİŞ

Hicret ERDEM ERDOĞAN Liseyi Malatya Kız Meslek Lisesi -Çocuk Gelişimi Bölümünü akabinde ise Lisans eğitimini İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda - Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğretmenliği ile tamamladı. Amatör olarak bayan futbolu ve atletizm spor branşlarını yapmaktaydı. Ülker ve TFF nin birlikte yürüttüğü 6-10 yaş arası çocuklara temel futbol eğitmenliğini üstlenip Malatya Gazi ilköğretim okulunda projesini yürüttü. Çalışma hayatına ise Polis memuru olarak devam etmiştir.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

ERDEM H., (2024). Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümü ile Özel Eğitim Bölümü Öğretim Programlarının Eğitim İçeriği Açısından İncelenip Karşılaştırılması, ‘16. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi, 22-24 Mayıs 2024 – Yalova/Türkiye tarihinde “Sözlü Bildiri” olarak sunulmuştur.

EKLER

EK 1: Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümü lisans Programı

İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümü lisans Programı

<https://www.inonu.edu.tr/egzersiz.spor/menu/4227/lisans>

I. Yarıyıl Dersleri					
Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	Akts
MBZ 601-2018	Eğitime Giriş	Zorunlu	2	0	3
MBZ 603-2018	Eğitim Sosyolojisi	Zorunlu	2	0	3
GKZ 191-2018	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	Zorunlu	2	0	3
GKZ 195-2018	Yabancı Dil 1	Zorunlu	2	0	3
GKZ 193-2018	Türk Dili	Zorunlu	3	0	5
SGKZ 197-2018	Bilişim Teknolojileri	Zorunlu	3	0	5
EESZ 101-2018	Anatomi ve Tıbbi Terminoloji	Zorunlu	2	0	2
EESZ 103-2018	Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitime Giriş	Zorunlu	3	0	3
EESZ 105-2018	Yüzme	Zorunlu	2	2	3

II. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	Akts
MBZ 604-2018	Eğitim Psikolojisi	Zorunlu	2	0	2
MBZ 602-2018	Eğitim Felsefesi	Zorunlu	2	0	2
GKZ 192-2018	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2	Zorunlu	2	0	2
GKZ 196-2018	Yabancı Dil 2	Zorunlu	2	0	2
GKZ 194-2018	Türk Dili 2	Zorunlu	3	0	3
EESZ 102-2018	Sağlık Bilgisi ve İlk Yardım	Zorunlu	2	1	3
EESZ 104-2018	Atletizm 1	Zorunlu	1	2	3
EESZ 106-2018	Egzersiz Fizyolojisi	Zorunlu	3	0	3
EESZ	Seçmeli Takım Sporları	Zorunlu	1	2	2

III. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	AKTS
MBZ 608-2018	Öğretim Teknolojileri	Zorunlu	2	0	3
MBZ 606-2018	Öğretim İlke ve Yöntemleri	Zorunlu	2	0	3
MBS	Meslek Bilgisi Seçmeli 1	Zorunlu	2	0	4
SGKS	Genel Kültür Seçmeli 1	Seçmeli	2	0	3

SGKZ 201-2018	Topluma Hizmet Uygulamaları	Zorunlu	1	2	3
EESZ 203-2018	Psikomotor Gelişim ve Psikomotor Oyunlar	Zorunlu	2	1	4
EESZ 205-2018	Antrenman ve Hareket Bilgisi	Zorunlu	2	0	4
EESZ 207-2018	Jimnastik	Zorunlu	1	2	3
EESS	Engellilerde Egzersiz ve Spor Seçmeli 1	Seçmeli	1	2	3

IV. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	Akts
MBZ 607-2018	Türk Eğitim Tarihi	Zorunlu	2	0	3
MBZ 605-2018	Eğitimde Araştırma Yöntemleri	Zorunlu	2	0	3
MBS	Meslek Bilgisi Seçmeli 2	Seçmeli	2	0	4
SGKS	Genel Kültür Seçmeli 2	Seçmeli	2	0	3
EESZ 202-2018	Ritim Eğitimi ve Dans	Zorunlu	1	2	4
EESZ 204-2018	Sporda Beslenme	Zorunlu	2	0	3
EESZ 206-2018	Karşılaştırmalı Spor Yönetimi	Zorunlu	2	0	4
EESZ 208-2018	Atletizm 2	Zorunlu	1	2	3
EESZ	Takım Sporları 2	Zorunlu	1	2	3

V. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	Akts
MBZ 612-2018	Sınıf Yönetimi	Zorunlu	2	0	3
MBZ 611-2018	Eğitimde Ahlâk ve Etik	Zorunlu	2	0	3
MBS	Meslek Bilgisi Seçmeli 3	Seçmeli	2	0	4
SGKS	Genel Kültür Seçmeli 3	Seçmeli	2	0	3
EESZ 301-2018	Görme Engellilerde Egzersiz ve Spor	Zorunlu	2	2	4
EESZ 303-2018	İşitme Engellilerde Egzersiz ve Spor	Zorunlu	2	2	4
EESZ 305-2018	Engellilerde Sosyal Öğrenme ve Kaynaştırma Yöntemleri	Zorunlu	1	2	3
EESZ 307-2018	Motorik Öğrenme ve Beceri Öğrenimi	Zorunlu	2	0	3
ADS	Alan Dışı Seçmeli Ders	Seçmeli	2	0	3

VI. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	Akts
MBZ 610-2018	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	Zorunlu	2	0	3
MBZ 609-2018	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	Zorunlu	2	0	3

MBS	Meslek Bilgisi Seçmeli 4	Seçmeli	2	0	4
SGKS	Genel Kültür Seçmeli 4	Seçmeli	2	0	4
EESZ 302-2018	Bedensel Engellilerde Egzersiz ve Spor	Zorunlu	2	2	4
EESZ 304-2018	Zihinsel Engellilerde Egzersiz ve Spor	Zorunlu	2	2	4
EESZ 306-2018	Spor Sosyolojisi	Zorunlu	2	0	3
EESZ 308-2018	Engellilerde Değerlendirme Yöntemleri ve Ergoterapi	Zorunlu	1	2	3
EESS	Engellilerde Egzersiz ve Spor Seçmeli 2	Seçmeli	1	2	3

VII. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	Akts
MBZ 641-2018	Öğretmenlik Uygulaması 1	Zorunlu	2	6	10
MBZ 614-2018	Özel Eğitim ve Kaynaştırma	Zorunlu	2	0	3
MBS	Meslek Bilgisi Seçmeli 5	Seçmeli	2	0	4
EESZ 401-2018	Eğitsel Oyunlar	Zorunlu	1	2	3
EESZ 403-2018	Fiziksel Uygunluk	Zorunlu	2	0	4
EESZ 405-2018	Elektroterapi	Zorunlu	1	2	3
EESS	Engellilerde Egzersiz ve Spor Seçmeli 3	Seçmeli	1	2	3

VIII. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	Akts
MBZ 642-2018	Öğretmenlik Uygulaması 2	Zorunlu	2	6	10
MBZ 613-2018	Okullarda Rehberlik	Zorunlu	2	0	3
MBS	Meslek Bilgisi Seçmeli 5	Seçmeli	2	0	4
Sağlıklı Yaşam için Egzersiz Planlama	Sağlıklı Yaşam için Egzersiz Planlama	Zorunlu	2	0	3
Engelliler ve Rekreasyon	Engelliler ve Rekreasyon	Zorunlu	2	0	3
Araştırma Projesi	Araştırma Projesi	Zorunlu	1	0	4
EESS	Engellilerde Egzersiz ve Spor Seçmeli 3	Seçmeli	1	2	3

Kısaltmalar	
MB: Mesleki Bilgisi Dersleri	GKZ: Genel Kültür Zorunlu Dersleri
GK: Genel Kültür Dersleri	SGKS: Spor Bil. Fak. Genel Kültür Seçmeli Dersleri
AE: Alan Eğitimi Dersleri	EES: Engellilerde Egzersiz ve Spor
MBZ: Mesleki Bilgisi Zorunlu Dersleri	EESZ: Engellilerde Egzersiz ve Spor Alan Eğitimi Zorunlu Dersleri
MBS: Mesleki Bilgisi Seçmeli Dersleri	EESS: Engellilerde Egzersiz ve Spor Alan Eğitimi Seçmeli Dersleri
ADS: Alan Dışı Seçmeli Ders	

EK 2: Özel Eğitim Programı

Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Dersleri

<http://bilgipaketi.uludag.edu.tr/Programlar/Detay/1521?AyID=31>

1. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	L ³	Akts
Gzk0001	Bilişim Teknolojileri	Zorunlu	3	0	0	5
Mbz0001	Eğitime Giriş	Zorunlu	2	0	0	3
Öze1107	Özel Eğitim	Zorunlu	2	0	0	6
Öze1109	Zihin Yetersizliği Ve Otizm Spektrum Bozukluğu	Zorunlu	2	0	0	5
Öze1111	Kariyer Planlama	Zorunlu	1	0	0	1
Öze1113	Özel Eğitim Politikaları Ve Yasal Düzenlemeler	Zorunlu	2	0	0	5
Ata101	Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi I	Zorunlu	2	0	0	2
Tud101	Türk Dili I	Zorunlu	2	0	0	2
Yad101	Yabancı Dil I (İngilizce)	Zorunlu	2	0	0	2

2. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	L ³	Akts
Mbz0004	Eğitim Psikolojisi	Zorunlu	2	0	0	3
Öze1106	Öğrenme Güçlüğü Ve Özel Yetenek	Zorunlu	2	0	0	5
Öze1108	İşitme Ve Görme Yetersizliği	Zorunlu	2	0	0	5

Öze1110	Çocuk Gelişimi	Zorunlu	3	0	0	5
Öze1112	Görme Yetersizliğinde Okuma Ve Yazma	Zorunlu	2	0	0	3
Öze1114	Özel Eğitim Okullarında Gözlem	Zorunlu	1	2	0	3
Ata102	Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Iı	Zorunlu	2	0	0	2
Tud102	Türk Dili Iı	Zorunlu	2	0	0	2
Yad102	Yabancı Dil Iı (İngilizce)	Zorunlu	2	0	0	2

3. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	L ³	Akts
Mbz0006	Eğitimde Araştırma Yöntemleri	Zorunlu	2	0	0	3
Öze2301	Erken Çocuklukta Özel Eğitim	Zorunlu	3	0	0	4
Öze2303	Uygulamalı Davranış Analizi I	Zorunlu	3	0	0	4
Öze2305	Özel Eğitimde Değerlendirme	Zorunlu	3	0	0	4
Öze2311	Yanlışsız Öğretim Yöntemleri	Zorunlu	3	0	0	4

11

4. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	L ³	Akts
Mbz0007	Öğretim Teknolojileri	Zorunlu	2	0	0	3
Mbz0008	Öğretim İlke Ve Yöntemleri	Zorunlu	2	0	0	3
Öze2302	Dil Ve İletişim Becerilerinin Desteklenmesi	Zorunlu	3	0	0	3
Öze2306	Bireyselleştirilmiş Eğitim Planlarının Hazırlanması	Zorunlu	3	0	0	4
Öze2312	Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Öğretimin Desenlenmesi	Zorunlu	3	0	0	3
Öze2316	Uygulamalı Davranış Analizi Iı	Zorunlu	2	0	0	3
						11

5. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	L ³	Akts
Mbz0009	Türk Eğitim Sistemi Ve Okul Yönetimi	Zorunlu	2	0	0	3
Mbz0010	Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme	Zorunlu	2	0	0	3
Öze3301	Özel Eğitimde Okuma Yazma Öğretimi	Zorunlu	3	0	0	4

Öze3305	Özel Eğitimde Matematik Öğretimi	Zorunlu	4	0	0	5
Öze3307	Bütünleştirme	Zorunlu	2	0	0	3

6. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	L ³	Akts
Mbz0012	Sınıf Yönetimi	Zorunlu	2	0	0	3
Öze3302	Özel Eğitimde Günlük Yaşam Becerilerinin Öğretimi	Zorunlu	3	0	0	4
Öze3304	Özel Eğitimde Türkçe Öğretimi	Zorunlu	3	0	0	5
Öze3306	Özel Eğitimde Oyun Ve Müzik	Zorunlu	2	0	0	3
Öze3310	Özel Eğitimde Okul Ve Kurum Deneyimi	Zorunlu	1	4	0	5
Öze3320	Özel Eğitimde Fen Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi	Zorunlu	3	0	0	4
						6

7. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	L ³	Akts
-------------	------------	-------------	----------------	----------------	----------------	------

Mböze01	Özel Eğitimde Öğretmenlik Uygulaması I	Zorunlu	2	6	0	10
Mbz0013	Okullarda Rehberlik	Zorunlu	2	0	0	3
Öze4403	Özel Eğitimde Materyal Tasarımı	Zorunlu	2	0	0	4
Öze4405	Türk İşaret Dili	Zorunlu	2	0	0	4
						9

8. Yarıyıl Dersleri

Dersin Kodu	Dersin Adı	Dersin Türü	T ¹	U ²	L ³	Akts
Gkz0002	Topluma Hizmet Uygulamaları	Zorunlu	1	2	0	3
Mböze02	Özel Eğitimde Öğretmenlik Uygulaması-Iı	Zorunlu	2	6	0	10
Öze4402	Özel Eğitimde Aile Eğitimi	Zorunlu	3	0	0	3
Öze4404	Özel Eğitimde Teknoloji Destekli Öğretim	Zorunlu	2	0	0	3
						11